

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických a archivnictví

Jmenování a intronizace královéhradeckých biskupů v 17. a 18. století

Bakalářská práce

Autor:	Eva Havlíková
Studijní program:	B7105 Historické vědy
Studijní obor:	Archivnictví - historie
Forma:	Prezenční
Vedoucí práce:	Mgr. Petr Polehla, Ph.D.

Hradec Králové, 2017

Zadání bakalářské práce

Autor: Eva Havlíková

Studium: F14BP0143

Studijní program: B7105 Historické vědy

Studijní obor: Archivnictví - historie

Název bakalářské práce: **Jmenování a intronizace královéhradeckých biskupů v 17. a 18. století**

Název bakalářské práce AJ: Appointments and enthronizations of the bishops of diocese in Hradec Králové in 17th and 18th century

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce se bude zabývat jmenováním a uvedením do úřadu jednotlivých královéhradeckých biskupů v 17. a 18. století. Práce bude založena na analýze archivních pramenů (zejména z fondu Biskupský archiv Hradec Králové) a získané poznatky budou podrobeny komparaci. Cílem je rekonstruovat průběh a podobu slavnostních uvedení biskupů do úřadů, sledovat jejich vývoj a určit okolnosti, které mohly mít vliv na změny v intronizacích.

Literatura: BRŮCKNER, Hugo, Die Gründung des Bistums Königgrätz, Königstein 1964.; CROY, Jana, Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence, Hradec Králové 2014.; MIKAN, Jaroslav, Vznik a počátky hradeckého biskupství, Hradec Králové 1946.; MIKULKA, Jaromír, Dějiny Hradce Králové II./1, Hradec Králové 1994.; MIKULKA, Jaromír, Dějiny Hradce Králové II./2, Hradec Králové 1995.; ŠVENDA, František, Třetí měděný obraz historie Království českého a paměť města Králové Hradce nad Labem, Hradec Králové 1810. Prameny: Státní okresní archiv Hradec králové, Biskupský archiv Hradec Králové; Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Děkanství úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, Pamětní kniha děkanství II (biskupství), inv.č.3, kn.č.2.

Garantující pracoviště: Katedra pomocných věd historických a archivnictví, Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Petr Polehla, Ph.D.

Oponent: PhDr. Jakub Zouhar, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 19.5.2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 16. 4. 2017

.....

Eva Havlíková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především vedoucímu práce Mgr. Petrovi Polehlovi, Ph.D. za cenné rady a připomínky, ale také za ochotu, vstřícnost a trpělivost. Dále pak PhDr. Janě Vojtíškové, Ph.D. za konzultaci ohledně podoby města Hradce Králové v 17. a 18. století. Můj vděk patří také Mgr. Janu Koškovi ze Státního okresního archivu v Hradci Králové za umožnění digitalizace části archivního materiálu z fondu Biskupský archiv v rámci předmětu Digitalizace Národního archivního dědictví. V neposlední řadě patří velký dík všem mým blízkým za jejich podporu.

Anotace

HAVLÍKOVÁ, Eva, *Jmenování a intronizace královéhradeckých biskupů v 17. a 18. století*, Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2017, 106 s. Bakalářská práce.

Tématem bakalářské práce jsou jmenování a intronizace královéhradeckých biskupů v 17. a 18. století. Cílem bakalářské práce je zrekonstruovat jednotlivá uvedení do úřadu královéhradeckého biskupa v daném období a vysledovat případné odlišnosti v jejich tradičním průběhu. Pozornost je věnována nejen samotným intronizacím, ale také událostem ode dne jmenování, jež jim nezbytně předcházely. Velký důraz je kladen na osoby a okolnosti, které měly zásadní vliv na průběh uvedení biskupů do úřadu, poté zejména na dodržování náležitostí a na změny ve zvycích typických pro královéhradeckou diecézi. Tato bakalářská práce poskytuje jak popis jednotlivých intronizací se zhodnocením v závislosti na konkrétních podmínkách, tak kontextuální pohled na zkoumané instalace v daném období, přičemž každému tradičnímu prvku slavnosti je věnována zvláštní pozornost. Součástí bakalářské práce jsou i stručné biografie daných biskupů.

Klíčová slova: intronizace, uvedení do úřadu, biskup, královéhradecké biskupství, 17. a 18. století

Annotation

HAVLÍKOVÁ, Eva, *Appointments and enthronizations of the bishops of diocese in Hradec Králové in 17th and 18th century*, Hradec Králové: Faculty of Philosophy, University of Hradec Králové, 2017, 106 pp. Bachelor Degree thesis.

This bachelor thesis focuses on appointments and enthronizations of the bishops of diocese in Hradec Králové in 17th and 18th century. The aim of the bachelor thesis is to reveal the process of bishop's installations and to point out differences in their traditional history. The thesis investigates enthronizations but also all of the related events since the days of appointments and also looks into people and circumstances influencing the process of inauguration, especially observance of the rules and variations in habits which were typical for the diocese in Hradec Králové. This bachelor thesis offers description of each enthronization with assessment in dependence on particular conditions in diocese and also connection to all of the inaugurations in the period. Every traditional aspect of installation has its own observation. Brief biographies of the bishops are also included in this thesis.

Keywords: enthronization, inauguration, bishop, diocese of Hradec Králové, 17th and 18th century

Obsah

ÚVOD.....	10
VYMEZENÍ TÉMATU, VÝCHOZÍ STAV ŘEŠENÍ PROBLEMATIKY	10
ZHODNOCENÍ PRAMENŮ A LITERATURY	11
ČLENĚNÍ PRÁCE A METODICKÁ VÝCHODISKA	14
1 UVEDENÍ DO TÉMATU.....	16
1.1 POSTOJ MĚSTA K ZALOŽENÍ BISKUPSTVÍ.....	16
1.2 NÁLEŽITOSTI UVEDENÍ BISKUPA DO ÚŘADU	18
2 BAROKNÍ BISKUPOVÉ V KONFLIKTU S MĚSTSKOU RADOU	21
2.1 MATOUŠ FERDINAND SOBEK Z BILENBERKA.....	21
2.1.1 STRUČNÁ BIOGRAFIE	21
2.1.2 JMENOVÁNÍ A INTRONIZACE	22
2.2 JAN BEDŘICH Z VALDŠTEJNA.....	32
2.2.1 STRUČNÁ BIOGRAFIE	32
2.2.2 JMENOVÁNÍ.....	33
2.3 JAN FRANTIŠEK KRYŠTOF Z TALMBERKA.....	34
2.3.1 STRUČNÁ BIOGRAFIE	34
2.3.2 JMENOVÁNÍ A INTRONIZACE	35
2.4 BOHUMÍR KAPOUN ZE SVOJKOVA.....	37
2.4.1 STRUČNÁ BIOGRAFIE	37
2.4.2 JMENOVÁNÍ A INTRONIZACE	38
3 BAROKNÍ BISKUPOVÉ V MÍRU S MĚSTSKOU RADOU	40
3.1 TOBIÁŠ JAN BECKER.....	40
3.1.1 STRUČNÁ BIOGRAFIE	40
3.1.2 JMENOVÁNÍ A INTRONIZACE	41

3.2	JAN ADAM VRATISLAV Z MITROVIC	42
3.2.1	STRUČNÁ BIOGRAFIE	42
3.2.2	JMENOVÁNÍ A INTRONIZACE	42
3.3	VÁCLAV FRANTIŠEK KAREL KOŠÍNSKÝ Z KOŠÍNA.....	44
3.3.1	STRUČNÁ BIOGRAFIE	44
3.3.2	JMENOVÁNÍ A INTRONIZACE	44
3.4	MORIC ADOLF KAREL ZE SACHSEN-ZEITZ	47
3.4.1	STRUČNÁ BIOGRAFIE	47
3.4.2	JMENOVÁNÍ A INTRONIZACE	47
3.5	JAN JOSEF VRATISLAV Z MITROVIC	48
3.5.1	STRUČNÁ BIOGRAFIE	48
3.5.2	JMENOVÁNÍ A INTRONIZACE	49
3.6	ANTONÍN PETR PŘÍCHOVSKÝ Z PŘÍCHOVIC	52
3.6.1	STRUČNÁ BIOGRAFIE	52
3.6.2	JMENOVÁNÍ A INTRONIZACE	53
3.7	HEŘMAN HANNIBAL Z BLÜMEGEN.....	56
3.7.1	STRUČNÁ BIOGRAFIE	56
3.7.2	JMENOVÁNÍ A INTRONIZACE	57
3.8	JAN ONDŘEJ KAISER Z KAISERN.....	59
3.8.1	STRUČNÁ BIOGRAFIE	59
3.8.2	JMENOVÁNÍ A INTRONIZACE	60
3.9	JOSEF ADAM ARCO	61
3.9.1	STRUČNÁ BIOGRAFIE	61
3.9.2	JMENOVÁNÍ A INTRONIZACE	61
4	OSVÍCENŠTÍ BISKUPOVÉ	63
4.1	JAN LEOPOLD HAY	63
4.1.1	STRUČNÁ BIOGRAFIE	63

4.1.2	JMENOVÁNÍ A INTRONIZACE	64
4.2	MARIA TADEÁŠ TRAUTTMANSDORFF-WEINSBERG	65
4.2.1	STRUČNÁ BIOGRAFIE	65
4.2.2	JMENOVÁNÍ A INTRONIZACE	66
5	POROVNÁNÍ INTRONIZACÍ	68
5.1	DODRŽOVÁNÍ NÁLEŽITOSTÍ PŘI UVEDENÍ DO ÚŘADU	68
5.2	JÍZDA DO HRADCE KRÁLOVÉ	74
5.3	DEN KONÁNÍ INTRONIZACE V ZÁVISLOSTI NA PŘÍJEZDU DO MĚSTA.....	77
5.4	PREFERENCE BISKUPŮ OHLEDNĚ MÍRY CEREMONÍ.....	78
5.5	UVÍTÁNÍ BISKUPA.....	79
5.6	HOSTÉ.....	81
5.7	PROCESÍ A JEHO SLAVNOSTNÍ PRVKY.....	83
5.8	LITURGICKÉ ROUCHO.....	84
5.9	PRŮBĚH V KATEDRÁLE.....	85
5.10	JEZUITSKÉ DIVADLO.....	86
5.11	OSTATNÍ PRVKY SLAVNOSTÍ.....	89
	ZÁVĚR.....	90
	SEZNAM PRAMENŮ	93
	SEZNAM LITERATURY.....	96
	PŘÍLOHY	99

ÚVOD

VYMEZENÍ TÉMATU, VÝCHOZÍ STAV ŘEŠENÍ PROBLEMATIKY

Tématem bakalářské práce jsou jmenování a intronizace královéhradeckých biskupů v 17. a 18. století. Nastolení nového biskupa znamenalo v mnohých případech řadu změn v běhu biskupství a mohlo velmi ovlivnit život v diecézi, ať ve směru pozitivním, či negativním. Jednotlivé episkopáty ale nikdy nebudeme moci úplně zhodnotit, jestliže nebudeme znát průběh a okolnosti uvedení biskupů do úřadu. Soudíme, že pro chápání celého episkopátu a jeho zasazení do hradeckého kontextu je tato znalost nezbytná. Proto nás velmi udivuje, že intronizacím pro hradecké prostředí dosud nebyla věnována přílišná pozornost.

Nebudeme se věnovat pouze intronizacím, ale také událostem, které jim bezprostředně předcházely. Budeme tedy sledovat celý vývoj od jmenování příslušného klerika biskupem až po jeho uvedení do spirituálie, tj. duchovní péče o diecézi, v katedrále Svatého Ducha. Mínilo totiž, že zkoumání intronizací by nebylo komplexní bez sledování předchozích událostí.

Za časové rozmezí jsme zvolili 17. a 18. století. V roce 1664 byla založena královéhradecká diecéze a přirozeně tedy začínáme uvedením do úřadu prvního biskupa, protože právě tehdy se začaly tvořit tradice královéhradeckých intronizací. Zvolit za spodní časovou hranici pozdější období by se zcela míjelo účinkem: chyběl by nám předcházející vývoj, nebyli bychom schopni události plně pochopit a nemohli bychom intronizace zasadit do hradeckého kontextu.

Horní časová hranice se zdá být umělá, nicméně její určení bylo zcela záměrné. V bakalářské práci budou prozkoumány intronizace patnácti biskupů. Poslední dva biskupové, tedy Jan Leopold Hay a Maria Tadeáš Trauttmansdorff, jsou představiteli osvícenství, jehož ideje se promítaly i do postoje biskupů k jejich úřadu. Jedná se o zcela odlišný přístup v porovnání s předchozími barokními biskupy. Z daného důvodu jsou tyto dvě intronizace do práce také zahrnuty, naším záměrem je poukázat na výrazné změny v průběhu intronizací, které s sebou přinesli osvícenští biskupové.

Cílem práce je rekonstruovat jednotlivá uvedení do úřadu biskupa v 17. a 18. století a následně určit metodou komparace změny v průběhu i s jejich příčinami.

O královéhradeckém biskupství bylo sepsáno již mnoho publikací. Zvláště v roce 2014 v souvislosti 350. výročí založení diecéze byla biskupství věnována značná pozornost. Jednotlivé episkopáty jsou velmi dobře zmapovány, nicméně jak již bylo výše psáno, uvedením do úřadu biskupa se literatura téměř nezabývá. Většinou se z ní dozvídáme pouze data událostí spojených s uvedením do úřadu, popřípadě stručnou informaci o průběhu v jedné větě. Pouze *Jana Croy* se intronizacemi více zabývá v knize *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*.¹

Výjimkou v bádání je uvedení do úřadu prvního královéhradeckého biskupa Matouše Sobka z Bilenberka, o jehož průběhu nás literatura informuje velmi podrobně. Přesto jsme však schopni díky archivnímu materiálu přinést nové poznatky a zasadit je do kontextu hradeckých intronizací.

Použitá literatura týkající se intronizací bude zhodnocena níže.

ZHODNOCENÍ PRAMENŮ A LITERATURY

Ke studiu královéhradeckých církevních dějin nabízí mnoho archivního materiálu *Státní okresní archiv v Hradci Králové*. Pro zpracování této bakalářské práce byl využit zejména *fond Biskupského archivu*, který obsahuje cenné latinské a německé prameny, k našemu zkoumanému tématu především listiny a korespondenci. V souvislosti s tímto fondem je třeba zmínit se o jmenovacích dekretech a konfirmačních listinách. Je obecně známo, že zmíněné druhy písemností mají vždy velmi obecný a jednotný ráz a samozřejmě je tomu tak i v případě hradeckého materiálu. Tato až doslovnost a nekonkrétnost se zde bohužel týká i zásluh a důvodů, proč byl dotyčný vybrán do úřadu královéhradeckého biskupa. Vzhledem k této skutečnosti nejsou obsahy těchto druhů písemností opakovaně reprodukovány.

Důležitým pramenem ze *SOKA Hradec Králové z fondu Děkanský úřad a vikariátní úřad Hradec Králové* je druhý svazek *Pamětní knihy děkanství*, tzv. *Kalašova kronika*.² Královéhradecký kaplan *Václav Kalaš* (1843–1905) uvádí v případě většiny biskupů podrobné biografické informace a záznamy o intronizacích. Nejvíce odkazuje na dva autory, totiž na *Jana Jeronyma Solaře* a *Františka Švendu*. Otázka, proč nebyl *Solařův Dějepis Hradce Králové nad Labem a biskupství hradeckého*³ v této práci

---

¹ Jana CROY, *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*, Hradec Králové 2014.

² Státní okresní archiv Hradec Králové (dále SOKA HK), fond Děkanský úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha děkanství II (biskupství)*, inv. č. 3, kn. č. 2.

³ Jeronym Jan SOLAŘ, *Dějepis Hradce Králové nad Labem a biskupství hradeckého*, Praha 1870.

použit primárně před *Kalašem*, bude právě zodpovězena. *Solař* se také odkazuje částečně na dílo *Františka Švendy: Třetj Měděný Obraz Hystorye Králowstwj Českého a Paměť Města Králowé Hradce nad Labem*⁴ a *Cžtwrtý Hliněný Obraz Hystorye Králowstwj Českého a Paměť Města Králowé nad Labem*,⁵ ale nepodává všechny informace. Buď jejich velkou část při popisu intronizace vynechává, nebo jednoduše končí v půlce popisu události. Pokud navíc vezmeme biskupské intronizace chronologicky, od Morice Sachsen-Zeitz už *Solař* intronizace zmiňuje jen vzácně a i tak s minimální pozorností. Dílo *Kalaše*, *Solaře* i *Švendy* bylo podrobena komparaci, aby se předešlo přejímání chyb, kterých se první dva zmínění autoři dopustili při čerpání informací od *Švendy*. V případech, kdy je v práci citován *Solař*, jde o údaje, které se všemi detaily neuvádí *Kalaš*, ani *Švenda*.

Co se týče archivního materiálu ze *SOka Hradec Králové*, drobné nálezy nacházíme i ve *fondy Biskupské konzistoře Hradec Králové (1664–1950)*, ale jedná se spíše o výjimky.

Pro zpracování této práce byly stěžejní zmíněné dějiny jezuitů *Františka Švendy* (1741–1822). *Švenda* sepsal dějiny Hradce Králové od založení města až po jeho dobu, ale bohužel požár v roce 1814 nenávratně zničil velkou část díla,⁶ tudíž malý úsek našeho zkoumaného období není jeho dějinami pokryt.

Vzhledem ke skutečnosti, že na *Švendu* odkazují ostatní autoři, je třeba podrobit jeho dílo důkladné kritice. Na některé faktické omyly upozorňuje *Hugo Brückner*,⁷ některé objevujeme při komparaci se zdroji, které *Švenda* uvádí. Například biografické údaje biskupů *Švenda* čerpá od sekretáře biskupa Jana Adama z Mitrovic *Jana Tomáše Vojtěcha Berghauera*,⁸ kde se dopouští několika chyb při převodu z římského datování. Maximální obezřetnost je nutná především u *Švendovy* terminologie, protože v mnohých případech jsou pojmy použity významově, či dobově nesprávně. *Švendovo*

---

⁴ František ŠVENDA, *Třetj Měděný Obraz Hystorye Králowstwj Českého a Paměť Města Králowé Hradce nad Labem: to gest: Něco bleyskagicý se Proměny a Přjhody w Obnowě Náboženstwj w Králowstwj Českém, skrze Vwedenj Biskupstwj a Duchowenstwa*, Hradec Králové 1811–1812.

⁵ František ŠVENDA, *Cžtwrtý Hliněný Obraz Hystorye Králowstwj Českého a Paměť Města Králowé nad Labem: to gest: Proměny Králowstwj Českého, w Wognách a ztenčenj Města Pewnosti ohraženého w běhu věku 18. sto lety*, Hradec Králové 1814–1818.

⁶ Podrobně se o *Švendovi* zmiňuje *Solař* na úvodu svých dějin Hradce Králové. Viz Jeronym Jan SOLAŘ, *Dějepis*, s. 3–7.

⁷ Hugo BRÜCKNER, *Die Gründung des Bistums Königgrätz*, Königstein 1964.

⁸ Jan Tomáš Vojtěch BERGHAUER, *Proto-martyr poenitentiae eiusque sigilli custos semper fidei divus Joannes Nepomucenus, S. metropolitanae ecclesiae Pragensis ad S. Vitum M., in regno Boemiae Canonicus*, Praha 1736.

dílo je i přes své nedostatky cenné svou podrobností a především jako jediné obsahuje četné odkazy na církevní prameny.

Za běžných okolností by *Švendovy* odkazy na církevní prameny byly opravdu neocenitelné. K obrovské újmě současného bádání ale naprostá většina z nich v dnešní době již neexistuje. Dochovanost hradeckých novověkých pramenů je velmi omezená a výjimkou nejsou ani církevní prameny. Minimální dochovanost materiálu je velmi patrná například na *fondy Řád jezuitů Hradec Králové 1637–1950* (v současnosti uloženém ve *Státním oblastním archivu v Zámrsku*), kde pro období do zrušení jezuitského řádu v roce 1733 nalézáme pouze čtyři prameny. Stav tohoto fondu je pro naše bádání obzvlášť kritický, protože *Švenda* se odkazuje ve velké míře právě na prameny jezuitské provenience.

Švenda je taktéž autorem *Letopisů koleje Královéhradecké*,⁹ kde udává několik zmínek o intronizacích, které neuvádí ani ve svých dějinách.

O královéhradeckém biskupství bylo sepsáno již mnoho knih a není divu, protože je velmi důležitou částí církevního zřízení v zemi. Biskupství přitahuje značnou pozornost historiků i proto, že mělo velký náboženský, společenský, ale i hospodářský dopad na obyvatele diecéze. Na tomto místě zmíníme autory, kteří se zabývají přímo královéhradeckým prostředím a jejich díla tedy byla pro tuto práci stěžejní.

Problematiku založení biskupství a uvedení do úřadu prvního královéhradeckého biskupa popisuje *Hugo Brückner* v knize *Die Gründung des Bistums Königgrätz*,¹⁰ kde nalézáme i upozornění ohledně chybných informací od *Švendy*, a také *Jaroslav Mikana* ve své knize *Vznik a počátky hradeckého biskupství*.¹¹ Od *Mikana* je taktéž velmi cenná kniha *Jezuitské divadlo v Hradci Králové*,¹² ta mimo jiné popisuje i divadla, která se hrála na uvítání biskupů ve městě. Pro *Mikana* je velmi typické sdělování informací stručně a přesto nadmíru výstižně.

Důležitou knihou jsou *Mikulkovy Dějiny Hradce Králové*,¹³ které se přirozeně nezabývají pouze církevním prostředím, tudíž vždy, když *Mikulka* informuje o událostech z biskupství, zasazuje je do kontextu tehdejšího dění a utváří nám komplexní pohled na dané záležitosti.

---

⁹ SOKA HK, fond Varia, *Letopisy koleje královéhradecké*, krab. 5. Opis.

¹⁰ Hugo BRÜCKNER, *Die Gründung*.

¹¹ Jaroslav MIKAN, *Vznik a počátky hradeckého biskupství*, Hradec Králové 1946.

¹² TÝŽ, *Jezuitské divadlo v Hradci Králové*, Hradec Králové 1939.

¹³ Jaromír MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové II./1*, Hradec Králové 1994. Jaromír MIKULKA, *Dějiny Hradce Králové II./2*, Hradec Králové 1995.

V neposlední řadě je třeba zmínit knihu *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*¹⁴ od *Jany Croy*, která velmi podrobně a čtivě popisuje jednotlivé episkopáty. Jedná se o jediné dílo, které se více zabývá intronizacemi. Tato kniha byla pro naše bádání skutečně vynikajícím základem.

ČLENĚNÍ PRÁCE A METODICKÁ VÝCHODISKA

Předkládaná bakalářská práce je členěná do pěti kapitol. První kapitola obsahuje uvedení do hradecké situace a popis ideálního průběhu uvedení do úřadu pro hradecké prostředí, který byl částečně zrekonstruován díky poznatkům získaným během zpracovávání této práce.

Druhá kapitola popisuje intronizace prvních čtyř královéhradeckých biskupů. Jedná se o instalace, k nimž měli výrazně negativní postoj radní města. Ti ceremonie ovlivnili natolik, že se setkáváme se zcela jinou atmosférou ve městě, než u nadcházejících intronizací. Popisy uvedení do úřadu barokních biskupů, k nimž radní měli již pozitivní vztah, obsahuje třetí kapitola.

Čtvrtá kapitola pojednává pouze o dvou intronizacích, a to biskupů Jana Leopolda Haye a Maria Tadeáše Trauttmansdorffa. Oba dva jsou představiteli osvícenství a odlišných postojů k intronizacím, a proto jsou v práci odděleni od svých předchůdců.

Druhá, třetí a čtvrtá kapitola jsou děleny na podkapitoly, přičemž každá z kapitol se zabývá konkrétním biskupem. Obsahuje jeho stručnou biografii a popis uvedení do úřadu.

V bakalářské práci je stěžejní pátá kapitola, která obsahuje analýzu a komparaci jednotlivých prvků uvedení biskupů do úřadu. Kapitola je rozčleněna do jedenácti podkapitol. V první podkapitole je sledováno dodržování náležitostí při uvedení biskupů do úřadu a obsahuje i přepis *Vyznání víry* a *Přísahy věrnosti katolické církvi*. Další podkapitoly se již zabývají jednotlivými prvky intronizací. Je zde zhodnocen zejména příjezd biskupů do města a průjezd, popřípadě průchod, městem až ke katedrále Svatého Ducha. Velký důraz je vkladen na rozlišení osob, které se podílely na vítání nového biskupa. Pozornost je věnována i míře slavnostních prvků instalací.

Následuje závěr, seznam pramenů a literatury a přílohy.

---

¹⁴ Jana CROY, *Královéhradečtí biskupové*.

Naše bádání začalo přirozeně u literatury, která nám poskytla velmi dobrou základnu ohledně dat událostí a pozadí hradecké situace. Při rekonstrukci průběhu intronizací bylo poté neocenitelné dílo *Františka Švendy*, které ovšem muselo být podrobeno opravdu důkladné kritice (více v části úvodu se zhodnocením pramenů). Získané informace jsme poté doplňovali, popřípadě opravovali, díky analýze archivního materiálu ze *Státního okresního archivu v Hradci Králové z fondu Biskupského archivu, fondu Biskupské konzistoře a fondu Děkanického úřadu a vikariátního úřadu*. Nermalou část naší práce také tvořila identifikace osob, které se účastnily intronizací, protože narativní prameny neuvádí konkrétní jména, ale pouze funkce a tituly.

Následně byly jednotlivé intronizace zrekonstruovány a podrobeny komparaci za účelem zjištění změn v průběhu uvedení biskupa do úřadu.

Vzhledem ke skutečnosti, že součástí bakalářské práce jsou i transkripce, uvádíme zde pravidla, podle nichž se při přepisu z latiny řídíme:

- Zkrácená slova rozepisujeme do hranaté závorky.
- Chyby písaře opravujeme a do poznámky pod čarou uvádíme původní podobu slova.
- Pro slova obsahující *U* ve významu *V* volíme přepis s *V*.
- Na interlineární a marginální poznámky písemností upozorňujeme v poznámce pod čarou.

1 UVEDENÍ DO TÉMATU

1.1 POSTOJ MĚSTA K ZALOŽENÍ BISKUPSTVÍ

Během 16. století začalo být výsadní postavení římskokatolické církve ohrožováno protestantskými konfesemi. Hradec Králové měl silnou reformní tradici až do začátku třicetileté války v roce 1618 a teprve v letech 1621–1622 přibyli do města minorité, kteří obnovili katolické bohoslužby. Ve Vídni a v Římě se začaly ozývat hlasy volající po založení nových diecézí v Čechách za účelem obnovení katolické správy v zemi. Zřízení biskupství se považovalo za zvlášť důležité v oblastech sousedících s protestantskými zeměmi kvůli možnosti dalšího šíření nekatolických konfesí, Hradec Králové byl tedy spolu s Litoměřicemi předním kandidátem.¹⁵

Hradec Králové, tak jako další vybraná města, se založení biskupství velmi bránil. Město se obávalo přítomnosti biskupa, protože by mohl ohrožovat jeho samosprávu a starobylá privilegia, a proto stále přicházelo s novými argumenty, proč Hradec Králové nebyl pro zřízení biskupství vhodným městem. Jednou z námitek bylo například zpusťování po třicetileté válce a chudoba. Založení diecéze se tím ale pouze oddálilo, nikoli zabránilo. Vzhledem k téměř stopadesátileté nekatolické minulosti města bylo výrazné posílení katolické správy v oblasti nevyhnutelné.¹⁶

Zřízení královéhradeckého biskupství přesto provázelo mnoho komplikací. Velkým problémem byla právě finanční stránka věci. Samotný kostel Svatého Ducha, který se měl stát katedrálou, byl poničen válečnými útoky a bylo třeba jej opravit, nehledě na prostředky na založení biskupství a zajištění stálých příjmů. Náklady spojené se zřízením biskupství měly být financovány ze solné pokladny,¹⁷ ta ale byla po založení litoměřického biskupství prázdná.¹⁸ Městská rada pak silně protestovala, když se dozvěděla, že by měla odvádět peníze na vyživování biskupa. Finanční stránka se nakonec vyřešila zakoupením panství Chrast, které mělo být stálým příjmem pro biskupství.¹⁹

---

¹⁵ Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 44–45.

¹⁶ Jaromír MIKULKA, *Dějiny II./1*, s. 126.

¹⁷ Arcibiskup Harrach se domluvil s Ferdinandem II., že mu vyplatí 15 krejcarů z každé dovezené bečky soli. Tyto peníze byly určeny právě na založení nových diecézí. Viz Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 48–54.

¹⁸ Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 48–54.

¹⁹ Jaromír MIKULKA, *Dějiny II./1*, s. 126–127.

Odmítavý postoj k založení biskupství byl dále předpovídán nejen v oblasti víry, ačkoliv byli do krajských měst vysíláni komisaři s cílem vštípit lidem katolickou věrouku, ale také v oblasti kompetencí a hospodaření. Hradečtí si již zvykli užívat zádušní jmění jako městský majetek, což se mělo změnit. Představitelé města chtěli v těchto záležitostech alespoň spolurozhodovat, ale to jim bylo znemožněno.²⁰ Začali se tedy obávat, zda nebylo biskupovým úmyslem udělat si z radních své poddané a zrodil se vyostřený spor. Problém byl v jejich nevyjasněném právním vztahu, tudíž vyvstávaly stále nové a nové konflikty.²¹

Jedním z kompetenčních sporů byla například otázka patronátního práva ke katedrále Svatého Ducha, které si biskup nárokoval. Hradečtí se v této záležitosti odvolávali na práva císařovny vdovy, na něž se muselo dbát. Městská rada dokonce platila svého stálého právního zástupce v Římě, aby hájil neměnnost kompetencí v této záležitosti. Boj byl ale předem ztracený kvůli nedostatku peněz. Do sporu zasáhla sama královna, když se v roce 1663 obrátila na svého syna císaře Leopolda I. se žádostí, aby jí veškerá dosavadní práva zůstala. Spor ale stále zůstal nevyřešen.²²

V radních byla vzbuzena nedůvěra v biskupa, která mohla být umocněna i kvůli arciděkanovi Šípkovi. Protireformační praxe totiž poskytovala klerikům větší možnosti prosazování své vůle a Šípek je využíval nad rámec svých povinností, tudíž ve výsledku jednal s měšťany jako s nevolníky.²³ Hradečtí tak snadno mohli nabýt přesvědčení, že biskup by k nim přistupoval totožným způsobem.

A právě chování prvního královéhradeckého biskupa Matouše Ferdinanda Sobka obavy města potvrzovalo. Téměř všechny kroky, které Sobek podnikl ve věci zřízení biskupství, vedly k vlně odporu ze strany Hradeckých. Ještě před papežskou konfirmací se pustil do mnohých konfliktů s městem, ať už se jednalo o spor ohledně dosazení Jakuba Zottinesa za arciděkana, vaření piva, biskupské rezidence, či ignorace městských privilegií. Zde musíme konstatovat, že Sobek své protivníky velmi podcenil. Radní města si uvědomovali nutnost bojovat všemi dostupnými prostředky za zachování městských práv.²⁴

První královéhradecký biskup Sobek se přičinil na mnohých konfliktech, přičemž valná většina z nich byla naprosto zbytečná. Vyvolal u Hradeckého lidu dojem,

---

²⁰ *Tamtéž*, s. 124.

²¹ Jaroslav MIKAN, *Vznik*, s. 16.

²² Jaromír MIKULKA, *Dějiny II./I.*, s. 126 a 137.

²³ *Tamtéž*, s. 125.

²⁴ *Tamtéž*, s. 128–129.

snad i přesvědčení, že bezohledné vrchnostenské chování příslušelo každému biskupovi. Ač zřejmě neúmyslně, vytvořil tím nepříznivé podmínky také pro episkopáty svých nástupců.

Pokud se ale vžijeme do postavení biskupa, celou situaci uvidíme přesně obráceně. Jako vysoce postavený prelát a příslušník prvního stavu v zemi se biskup cítil uražen a pobouřen, že jej měšťané chtěli podříditi svým právním předpisům. O to víc, když měšťané stáli na nejnižším stupni zemského zřízení.²⁵

Obě strany, biskup i město, byly přesvědčeny, že právo je na jejich straně a nehodlaly ustoupit. Situace byla velmi komplikovaná, protože se v téže záležitosti setkávalo městské právo s právem církevním a nebyl mezi nimi vyjasněn vzájemný vztah. Biskup byl ale v mnohem obtížnější pozici, protože byl nově příchozím ve městě, které bylo jednotné v boji proti jeho nastolování moci.

Zřízení biskupství tedy bylo doprovázeno obtížemi ohledně majetků a financí, nevyjasněného právního poměru s městem, ale také averze vůči samotnému biskupovi. Již nyní je očividné, že za daných okolností nemůžeme očekávat klidný průběh slavností spojených s uvedením biskupa do úřadu. Jednalo se o událost, která přímo vybízela k vytyčení hranic v záležitosti vzájemného postavení ve městě.

1.2 NÁLEŽITOSTI UVEDENÍ BISKUPA DO ÚŘADU

Než popíšeme, rozebereme a porovnáme jednotlivé intronizace královéhradeckých biskupů v 17. a 18. století, ve stručnosti zde uvedeme, jaké povinnosti musel vybraný klerik splnit od svého jmenování biskupem až po legitimní vedení diecéze.

Náležitosti a průběh uvedení biskupa do úřadu v našem zkoumaném období nejsou v literatuře nijak komplexně popsány, ba naopak. Informace jsou mnohdy velmi útržkovité a chybí zasazení do kontextu státní a církevní správy, které se zde prolínaly. A právě dva druhy správy, které kooperovaly v jedné záležitosti, činí v některých situacích bádání velmi komplikované a nejasné. Abychom zcela pochopili spolupůsobení světské i duchovní složky v procesu uvedení nového biskupa do úřadu, musíme informace z literatury doplnit o poznatky získané z archivního materiálu. I jeden krátký reskript nám může prozradit mnohé o tehdejší praxi fungování správy a nově zjištěné poté můžeme aplikovat dále.

---

²⁵ *Tamtéž*, s. 137.

Biskup byl jmenován výhradně panovníkem, který ale samozřejmě mohl být ovlivněn doporučením pražského arcibiskupa. Jmenovaný biskup následně obdržel papežské potvrzení, přičemž na konfirmační listinu se čekalo ve většině případů okolo půl roku. Nejednalo se o žádnou prodlevu, podle nařízení Tridentského koncilu musel potvrzení předcházet tzv. informační proces, jehož účelem bylo zjistit způsobilost biskupa k výkonu úřadu a stav katedrály.²⁶ Pro biskupa bylo jmenování finančně náročné, musel například zaplatit jmenovací taxu, či zhotovení konfirmační buly. Poté již mohl začít konat nezbytné kroky pro převzetí biskupského úřadu.

Dotyčný přijal biskupské svěcení, pokud jej již neměl. Biskupské svěcení mohl udělit pouze klerik, který sám biskupské svěcení měl, tj. arcibiskup nebo biskup. Při obřadu konsekrace byli také přítomni zpravidla dva světící biskupové, kteří sloužili jako asistenti. Aby mohl dotyčný přijmout biskupské svěcení, musel vykonat Přísahu věrnosti Apoštolskému stolci a Vyznání víry. Římskokatolická církev si tak pojišťovala, že biskup bude věrný jejímu učení a neuchýlí se ke konfesím, které nově vznikly během reformace v 16. století. Nejenže dotyčný musel texty přísahy věrnosti a vyznání víry odříkat při obřadu konsekrace, ale také je musel podepsat a připojit svou pečeť.

Biskupovu oddanost si přál mít zaručenou i panovník, tudíž biskup musel složit slib věrnosti státu. Slib ale neskládal přímo panovníkovi, nýbrž nepřímo prostřednictvím hradeckých krajských hejtmanů. Toto představovalo opravdu důležitý moment, protože slib věrnosti byl spojen s uvedením biskupa do temporálií, tj. materiálních záležitostí diecéze, to znamená, že biskup získal faktickou moc nad hmotnými statky diecéze. K uvedení biskupa do temporálií byli jmenováni speciální komisaři, kteří zajišťovali i průběh samotné intronizace.

V tomto stádiu již biskupovi nic nebránilo přijet do Hradce Králové za účelem samotné intronizace. Příjezd do města míval obřadní charakter, kdy na konkrétních místech na biskupa čekali zástupci městské rady, duchovenstva, atd., aby jej přivítali. Velmi symbolickým bylo například projítí Mýtskou městskou branou, odkud biskup kráčel do katedrály Svatého Ducha pod baldachýnem, v některých případech v početném procesí.

Ceremonie v katedrále mohla začít kázáním, které pronesl biskup, či jiný duchovní. Poté komisaři, či konzistoriální úředníci přečetli papežskou konfirmační bulu a přítomní klerici se zavázali biskupovi věností, kterou stvrdili políbením jeho ruky,

---

²⁶ Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 64.

popřípadě prstenu. Po celou tuto dobu biskup seděl na trůnu. Následovala pontifikální mše, již měl celebrovat nejvyšší přítomný klerik, což byl ve všech případech samotný biskup, protože při hradeckých intronizacích ve zkoumaném období nemáme doklad o přítomnosti arcibiskupa. Pontifikální mše mohla být i zpívaná. Ceremonii uzavíralo požehnání nového biskupa, který mohl na závěr také zapět *Te deum laudamus*. Průběh celého obřadu zaznamenali konzistoriální úředníci do protokolu.

Ve většině případů slavnost pokračovala. Konala se hostina a jezuité zahráli tradičně divadlo k biskupově cti, to ale nebylo pravidlem přímo v den intronizace. Biskup se poté odebral do své rezidence, nebo odjel do Chrasti.

2 BAROKNÍ BISKUPOVÉV KONFLIKTU S MĚSTSKOU RADOU

2.1 MATOUŠ FERDINAND SOBEK Z BILENBERKA

2.1.1 STRUČNÁ BIOGRAFIE

Ferdinand Sobek se narodil 19. září 1618 v Rajhradě hospodářskému správci benediktinského kláštera Václavovi a jeho ženě Salomeně.²⁷ Vystudoval broumovské gymnázium (kde byl jeho mladším spolužákem i Bohuslav Balbín) a poté jezuitskou filosofii a teologii v Olomouci. Jméno Matouš přijal u broumovských benediktinů, kde i 8. listopadu 1638 složil řeholní slib a v letech 1648 a 1649 působil jako převor.²⁸ Sobek byl Ferdinandem III. potvrzen 4. března 1650 opatem u sv. Mikuláše na Starém Městě v Praze. Projevil své ekonomické a organizační schopnosti, byl i členem vizitačních komisí, tudíž se jevil adekvátním kandidátem na prvního královéhradeckého biskupa. Nebylo běžné, aby byl volen biskup, který nepříslušel ke šlechtickému rodu, proto byl přijat k titulu a erbu chrudimských měšťanů Václava a Josefa Bílkových z Bilenberka a bylo mu umožněno užívat predikát z *Bilenberka*.²⁹

Mezi biskupem Sobkem a konšely panovalo po celé trvání jeho episkopátu velké napětí. Město protestovalo proti jeho záměru dosadit na místo arciděkana jeho oblíbence Jakuba Zottinese, ten totiž neustále způsoboval zbytečné konflikty a jednal v mnohých záležitostech, ačkoliv na ně neměl právo. Vlna odporu proti Sobkovi povstala již v souvislosti se zamýšlenou biskupskou rezidencí. Zakoupil totiž Gallasovské domy na náměstí, i přestože mu to nebylo povoleno, a nerespektoval tím tedy práva města.³⁰ Kvůli jeho chování byla otázka rezidence na desítky let odsunuta.

Sobek byl 10. června 1668 Leopoldem I. jmenován pražským arcibiskupem. Zemřel 29. dubna 1675 a byl pohřben v broumovském klášteře.³¹

---

²⁷ Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 59.

²⁸ Hugo BRÜCKNER, *Die Gründung*, s. 56–58.

²⁹ Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 59–60.

³⁰ Jaromír MIKULKA, *Dějiny II./I*, s. 128–130.

³¹ Jindřich FRANCEK – Jan JAKL, *Biskupové královéhradečtí*, Hradec Králové 1990, s. 7.

2.1.2 JMENOVÁNÍ A INTRONIZACE

Úřad prvního královéhradeckého biskupa byl původně přislíben císařem Ferdinandem III. Juanu Caramuelovi z Lobkowicz. Ten si však kvůli své prudké povaze získal během rekatolizace množství nepřátel a následně se proti němu postavil i pražský arcibiskup Harrach, který po smrti Ferdinanda III. doporučil novému císaři Leopoldovi I. vhodnějšího kandidáta: Matouše Ferdinanda Sobka. Císařem byl jmenován 24. prosince 1659. Ihned začal úřadovat jako biskup, přestože ještě neměl konfirmaci od papeže.³²

Sobek byl schopným ekonomem a nebylo pro něho těžké spočítat si peněžní náklady spojené se zřizováním nového biskupství a svým nadcházejícím úřadem. Řím slíbil prominutí poplatku za biskupské jmenování, to činilo 3 600 scudů, pokud Sobek sám založí jeden kanonikát.³³ Vstříc mu vyšla i Kongregace pro šíření víry³⁴, když mu přislíbila příspěvek. Ve své žádosti o něj ze dne 17. května 1662 Sobek například píše, že už finance na udržování samotných kanovníků jsou problémem. Co se týče instalace, na pokrytí nákladů odhaduje 1 200 scudů. Odvolává se na skutečnost, že biskupovi litoměřickému finance poskytnuty byly.³⁵

K papežské konfirmaci došlo až 10. listopadu 1664. Papež ustanovuje Sobka biskupem a pastýřem nově vzniklé královéhradecké diecéze. Svěřuje mu péči, řízení a administraci ve spirituálních i temporálních (záležitostech duchovních i materiálních) a vyjadřuje víru v jeho šťastné a užitečné vedení diecéze, kterému poskytuje apoštolskou autoritu. Sobek je v bule zproštěn případné budoucí exkomunikace, suspendování a jakýchkoliv jiných církevních trestů a dostává garanci absoluce. Klérus jej má přijmout za svého duchovního otce a prokazovat mu zbožnou poslušnost a úctu. Úctu mu mají prokázat i poddaní, dokonce pod hrozbou trestu, protože v této těžké době mezi nimi může být mnoho vzbouřenců (*rebelles*). Papež žádá arcibiskupa Harracha, aby byl novému biskupovi ve všech záležitostech oporou. V závěru se zabývá čistě praktickou stránkou věci, kde dává Sobkovi instrukce ohledně jeho svěcení. Má si dle svých preferencí zvolit katolického biskupa, od něhož přijme konsekraci, a další dva nebo tři asistující biskupy. S bulou posílá papež podle tradičních zvyklostí Vyznání víry, které

---

³² Jana CROÏ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 52 a 61.

³³ *Tamtéž*, s. 61.

³⁴ Kongregace byla založena Řehořem XV. v roce 1622 za účelem katolické misijní činnosti a boje proti reformaci.

³⁵ SOKA HK, Biskupský archiv, *M. F. Sobek z B. podává zprávu pap. nunciovi do Vídně o pokrocích při zřizování královéhradeckého biskupství*, inv. č. 24, kart. 1.

má Sobek poslat zpět zapečetěné i se svou Přísahou po vhodném nunciiovi. Sobkovi je jemně naznačeno, že pokud tak neučiní, padne na něj stín podezření a nedůvěry.³⁶

Sobek byl konsekrován dne 15. března 1665 v katedrále sv. Víta v Praze arcibiskupem Harrachem za asistence prvního litoměřického biskupa Maximiliana Rudolfa von Schleinitz a probošta ze Staré Boleslavi Víta Daniela von Schiffenberg.³⁷ Téhož měsíce požádal arcibiskup panovníka o jmenování zeměpanských komisařů k instalaci a uvedení biskupa do temporálií (materiálních záležitostí).³⁸ V té době si Harrach uvědomil závažný problém. Ve spěchu a zmatku se před svěcením zapomnělo na Přísahu biskupa a Vyznání víry. Neprodleně obeslal Sobka, jehož povinností bylo okamžité podepsání dokumentů a zaslání zpět. On ale prohlásil, že obojí doručí osobně, až pojedje do Prahy na Velikonoce. Záležitost se stávala více a více choulostivější, Sobkovo otálení totiž ohrožovalo platnost papežské konfirmační buly. Brzy proto oba dokumenty dodal.³⁹

Vyznání víry obsahovalo Credo, totiž formulí Tridentského vyznání víry, s nímž musel každý katolický biskup před svou konsekrací souhlasit. Nedílnou součástí byly i podstatné dodatky. Sobek se zavazuje interpretovat víru dle římskokatolické církve. Přijímá formy udílení sedmi svátostí, ze kterých lze křest, biřmování a svátost kněžskou udělit pouze jednou, jinak by se jednalo o svatokrádež. Dále vyznává, že v eucharistii je Kristus přítomen v obou způsobách, existuje očištec a odpustky byly v církvi zanechány Kristem a jsou lidu nanejvýš užitečné. Taktéž vyznává, že bez pravé katolické víry nemůže být nikdo spasen. Sobek přijímá vše, co deklaroval Tridentský koncil a slibuje věrnost papežskému stolci.⁴⁰ Touto přísahou si papež pojišťoval, že Sobek bude zachovávat věrnost katolické víře.

Sobkova Přísaha věrnosti Apoštolskému stolci je do značné míry obdobou Vyznání víry. Zavazuje se v ní k ochraně církve a věrnosti papežskému stolci. Avšak klade se mnohem větší důraz na boj proti heretikům, schizmatikům a jakýmkoliv vzpourám proti papežskému stolci a celé římskokatolické církvi. Sobek přijímá povinnost osobně vykonat každých pět let cestu do Říma a podat zprávu o diecézi, svém pastorálním úřadu, klericích a šíření víry.⁴¹

---

³⁶ SOKA HK, Biskupský archiv, *Kopíř a registrum biskupů Matyáše Sobka z Bílenberka, Jana Fridricha z Valdštejna, Václava Františka Košínského z Košína*, inv. č. 3, kn. č. 3, fol. 4r–6v.

³⁷ Hugo BRÜCKNER, *Die Gründung*, s. 127.

³⁸ Jaroslav MIKAN, *Vznik*, s. 24 a 34–35.

³⁹ Hugo BRÜCKNER, *Die Gründung*, s. 127.

⁴⁰ SOKA HK, Biskupský archiv, *Kopíř*, inv. č. 3, kn. č. 3, fol. 7r–8v.

⁴¹ *Tamtéž*, fol. 8v–10r.

Sobek si byl velmi dobře vědom negativního postoje města vůči jeho budoucí funkci a obával se, že jeho slavnostní uvedení do úřadu neproběhne podle jeho představ. Svědčí o tom missiv⁴² ze dne 25. července 1665, ve kterém dává Hradeckým přesné pokyny pro instalaci.⁴³ Níže je uvedená stručná charakteristika písemnosti a její transkripce, následně také komentovaný překlad.

Jedná se o missiv, v němž Matouš Ferdinand Sobek z Bilenberka sděluje pokyny pro svou intronizaci v katedrále Svatého Ducha v Hradci Králové. Psací látkou je papír. Missiv je psán humanistickým písmem v latině, přičemž v textu se velmi často objevují kurentní litery, a je pro něj charakteristické zkracování slov kontrakcí a poměrně velké množství dodatečných vpisků. Na této písemnosti můžeme velmi dobře pozorovat Sobkovu únavu při psaní, která je patrná díky stupňující se zběžnosti a zvětšování písma. Sobek se taktéž dopustil nemála chyb.

Transkripce Sobkových instrukcí ohledně intronizace

Manu propria D[omi]ni Mathaei Ferdinandi Proto Epi[scopi] Reginae Hrad[ecen]sis

Observanda in Introductione Episcopi

Ecclesia mundetur et ornetur pro possibili, et maxime altare maius. Erigatur pro episcopo thronus trium graduum ubi commode fieri potest vel in cornu evangelii vel in cornu epistolae, praeparabuntur et sedes, pro diacono sub diacono et Assistente (casu quo Ep[iscopu]s celebraret summu[m] sacrum) et e regione throni episcopalis aut potius penes⁴⁴ una credentia. Adsit in medio ante altare faldistorium super quod Ep[iscopu]s ecclesiam ingrediens flectere possit. E regione throni episcopalis ponatur longa sedes si possibile in⁴⁵ uno Gradu altius quam pavimento est, ornetur cu[m] tapete, ut in illa tres commissarii flectere possint.

---

⁴² Missiv je písemnost bez právní závaznosti.

⁴³ SOkA HK, Biskupský archiv, *První nařízení královéhradeckého biskupa, jaká mají být učiněna opatření při jeho introdukci do katedrálního kostela v Hradci Králové*, inv. č. 31, kart. 1.

⁴⁴ Interlineární vpisek: *aut potius penes*.

⁴⁵ Interlineární vpisek: *in*.

Ornetur ecclesia viridibus arboribus et totus tractus a porta civitatis, us[que] ad ecclesiam sint ex utraq[ue] porte arbores a se invicem longiori spatio distantes ita ut cavalleria transire possit commode. Porta civitatis ornetur intus et foris defectu tapetu⁴⁶ arboribus ita tamen ut equites et currus sine impedimento transire possint.

Triginta aut minus⁴⁷ circiter passibus ante portam ex viridibus arboribus exstrutur reterada pro Episcopo ponatur mensa tapete tecta ubi erunt apparamenta pontificalia videlicet amictus, alba, cingulum, stola, pluviale album, mitra preciosa, annulus, et baculus deferendus ante episcopu[m]. Ante pontem quoq[ue] similis reterada praeparabitur ubi ep[iscopu]s accipiet cappam, rochetum, mucetum et cruculam.

Clerus omnis mane hora septima conveniet in ecclesia, uti et religiosi sancti Francisci a Sancta Anna. Expectabunt usq[ue] dum intelligant episcopum prope esse, tum processionaliter praecedentibus cantoribus dein p[atribus] Franciscanis pergunt extra portam civitatis usq[ue] ad reteradam ante portam.

Domini vero canonici ibi extra portam quoq[ue] expectabunt, induti pluviali, et dignior habebit crucem quam adveniēti episcopo osculandam porriget, et brevissima oratiuncula salutabit episcopum. Tum episcopus ingreditur suam reteradam. Dividet se autem clerus in duas partes et canonici manebunt in medio ante reteradam, caveat clerus de praecedentia contendere, et inter se de ordine convenient iuniores sacerdotes dent grandaevis et senioribus locu[m] seniores mixtim procedant tamen bini et bini. Vicarii et decani suam habent abq[ue] hoc Praeeminentiam. Volumus autem decano nostro chrastansi ob respectum residentiae et dominii nostri ante alios decanos primas dari.

Salutato episcopo procedent processionaliter ad portam civitatis, inter portam et reteradam forte obviabunt caesarei commissarii et salutabunt episcopum, si factum fuerint sistent cu[m] processione, unde necessariu[m] erit ut inter se eligant caeremoniaru[m] vegetu[m] qui circumeat et omnia dirigat, quando et qualiter⁴⁸ procedere aut subsistere debeant.

Immediate ante portam civitatis salutabit episcopum senatus et dato illis responso ac benedictione processio procedet. Baldachinu[m] adsit ante porta[m] quod

---

⁴⁶ Opraveno chybné skloňování. Původně tapetu[m].

⁴⁷ Interlineární vpisok: *aut minus*.

⁴⁸ Interlineární vpisok: *et qualiter*.

portabunt primarii quatuor senatores.⁴⁹ Caeremoniarius populum utrinque monebit semper ut flectant et flectendo benedictionem capiant. Notandum post clerum ibunt cantores et utin pontificali cantabunt versus illos post quemios versum pulsabuntur tympana, ut duret cantus usque ad templum repetantur versus.

Campanatoribus intimetur quam primum videbunt ex turri episcopus civitati propinquum pulsent continuo usque ad adventum episcopi seu accessum ad arcum triumphalem ubi campana⁵⁰ silabunt ubi sistent omnes usque ad finem saluta[tio]nis a patribus societatis faciendae.

Peracta actiuncula procedetur per arcum triumphalem ad ecclesiam. Ante ecclesiam porrigetur a digniori canonico aspersionum et fiat brevissima salutatio⁵¹ post saluta[tio]nem inchoabitur Te deum laudamus, et procedetur ad altare, post Te Deum laudamus fiet collecta, protector uti in pontificali.

Peracta oratione pergit episcopus ad thronum et ibi accipit ab omnibus manus osculum.

Peractis his accedet episcopus ad altare fit collecta de spiritu sancto. Prius cantabitur Veni sancte spiritus post collectam fit benedictio. Tandem ponuntur pro episcopo et commissariis sedes. Fit commissariorum ad populum oratio. Tandem sacrum si tempus fuerit cantatum seu minus lectum a digniore. Quo peracto comitabuntur episcopum usque ad quartirium.

Totam autem in his uti et in aliis dispositionem committimus admodum do⁵² nobis sincere dilecto canonico nostro Wenceslao Bilek de Bilenberg cui debitam reverentiam ut obedienter praestent omnibus et singulis mandamque.

Et paterne hortamur et oramus ut omnes in civitate Regino Hradecensi modeste et exemplariter se gerant ut absit scandalum. Et nos de exemplari conversatione gloriemur.

Datum Chrastii die 25. Julii 1665.

---

⁴⁹ Marginální poznámka: Baldachinu[m] adsit ante porta[m] quod portabunt primarii quatuor senatores.

⁵⁰ Opraveno, původně: canpana.

⁵¹ Opraveno, původně: saluta[tiona]s.

⁵² Slovo nelze identifikovat.

V první části dopisu se instrukce týkají výzdoby a vnitřního uspořádání katedrály Sv. Ducha. Katedrála měla být co nejdůkladněji uklizena a vyzdobena zelenými stromky, nejvíce hlavní oltář. Uprostřed před oltářem biskup žádal umístit faldistorium,⁵³ aby mohl po příchodu do katedrály pokleknout. Pro biskupa se měl dále postavit trůn o tři stupně výš než podlaha (v místě, kde to bylo prostorově vhodné: buď na stranu evangelijní, nebo na stranu epištolní) a u trůnu sedadlo pro tři komisaře, a to pouze o jeden stupeň výš než podlaha. Ta se měla pokrýt kobercem kvůli většímu komfortu při pokleknutí. V neposlední řadě byla třeba křesla pro jáhna, podjáhna a asistenci⁵⁴ (pro případ, že by biskup sloužil pontifikální bohoslužbu).⁵⁵ Z výše psaného je zřejmé, že Sobkovým zájmem bylo správné usazení osob, ale také reprezentovat své postavení a moc svého úřadu tím, že bude sedět nejvýš z přítomných.

Dále se Sobek v dopise zabýval uspořádáním prostoru mimo katedrálu. Představoval si celou cestu od městské brány ke kostelu ozdobenou zelenými stromky. Ty mezi sebou měly mít vzdálenost umožňující kavalérii pohodlně projet. Taktéž městskou bránu viděl vyzdobenou zevnitř a zvenku stromky tak, aby mohla bez překážek projet jízda a vůz s biskupem.⁵⁶ Před mostem⁵⁷ se měl postavit stan, kde by biskup přijal cappi, rochetu, mozetu a kříž,⁵⁸ okolo třiceti kroků před branou pak druhý stan se stolem pokrytým ubrusem, na němž by byly připraveny: amikt,⁵⁹ alba, cingulum, štóla, bílý pluviál, mitra, berla a prsten.⁶⁰

Poté již Sobek v dopise sděloval přesné pokyny ohledně samotného konání slavnosti. Veškerý klérus dostal instrukci shromáždit se v sedm hodin ráno v katedrále i s příslušníky řádu sv. Františka od kostela sv. Anny a čekat do té doby, než se biskup přiblíží k městu a poté vyjít v procesí (nejdříve zpěváci, za nimi františkáni) ven městskou branou⁶¹ ke stanu před branou. Vně brány měli čekat kanovníci oděni do pluviálů a Sobek si taktéž přál, aby nejdůstojnější z nich držel kříž, který nastaví biskupovi k políbení a následně ho přivítá krátkou řečí. Poté by měl biskup sám vkročit

---

⁵³ Faldistorium je přenosné sedadlo.

⁵⁴ SOKA HK, Biskupský archiv, *První nařízení*, inv. č. 31, kart. 1.

⁵⁵ Pontifikální bohoslužba je mše, kterou slouží nejvyšší přítomný klerik. Sobek předpokládá, že jím bude on jako biskup, ale počítá i s možností přítomnosti arcibiskupa.

⁵⁶ SOKA HK, Biskupský archiv, *První nařízení*, inv. č. 31, kart. 1.

⁵⁷ Jedná se o most, který stával poblíž dnešního Pražského. Detailně vysvětleno v páté kapitole.

⁵⁸ Zřejmě je myšlen pektorál, tj. kříž na řetězu, který se nosí na krku.

⁵⁹ Amikt = přehozený přes ramena, který se křížem převazoval přes albu, Alba = bílé plátěné spodní roucho ke kotníkům, Cingulum = šňůra, kterou se v pase převazuje alba, Štóla = šerpa přes krk. Viz Rupert BERGER, *Liturgický slovník*, Praha 2008.

⁶⁰ SOKA HK, Biskupský archiv, *První nařízení*, inv. č. 31, kart. 1.

⁶¹ Tj. Mýtská městská brána.

do stanu a obléknout se a klérus se mezitím seřadit před stanem po dvojicích, přičemž by neměli opomínat své hodnosti.⁶² Avšak v Sobkově dopise se objevuje jasný požadavek, aby chrastecký děkan kráčel jako první z děkanů z důvodu demonstrování váženosti biskupské rezidence v Chrasti:⁶³ *Volumus autem decano nostro chrastansi ob respectum residentiae et domini nostri ante alios decanos primas dari.*⁶⁴

Jakmile by klérus pozdravil biskupa a procesí postoupilo k městské bráně, biskupovi by měli vyjít vstříc císařští komisaři (*caesarei commissarii*), pozdravit jej a zařadit se do procesí. Dále si biskup přál, aby jej bezprostředně před městskou branou přivítala městská rada (*senatus*). Po biskupově odpovědi a požehnání mělo procesí pokračovat, přičemž čtyři hlavní radní (*primarii quatuor senatores*) byli vybráni k tomu nést nad biskupem baldachýn, který zde měl být připraven (*Baldachinum adsit ante portam quod portabunt primarii quatuor senatores*).⁶⁵ Za klérem by šli zpěváci pějící pontifikální písně a bubnující na tympány. Aby zpěv trval až do příchodu ke katedrále, písně se mohly i opakovat. Sobek si uvědomoval náročnost na organizaci, a proto nařídil vybrat ceremoniáře, který by celé procesí řídil a určoval, kdy má zastavit a kdy se zase uvést do pohybu.⁶⁶

Sobkovým přáním bylo, aby po celou tuto dobu vyzváněly zvony. Měly začít v momentě, kdy by byl z věží vidět biskupův vůz a umlknout až při příchodu biskupa k vítěznému oblouku. V tom okamžiku by také celé procesí zastavilo a vyčkalo, dokud by neskončilo uvítání od jezuitů. Po proslovení krátké řeči by měl biskup projít skrz vítězný oblouk ke katedrále, před níž by mu vhodný kanovník poskytl kropáč. Po co nejkratším pozdravu biskup zamýšlel zazpívat *Te deum laudamus* a přejít k oltáři, kde by odrecitoval modlitbu a poté usedl na trůn, kam by přistoupili klerici, aby mu políbili ruku na znamení věrnosti. Poté měl biskup přistoupit k oltáři, zapěť *Veni sancte spiritus* a proslovit modlitbu k Duchu Svatému, po jejímž skončení by udělil požehnání. Následně Sobek plánoval usednout s komisaři do připravených křesel, po čemž by komisaři promluvili k lidu. Slavnostní obřad měla uzavřít mše sloužená nejdůstojnějším

---

⁶² SOkA HK, Biskupský archiv, *První nařízení*, inv. č. 31, kart. 1.

⁶³ Královéhradečtí biskupové sídlili v Chrasti. Až okolo roku 1705 začala výstavba rezidence v Hradci Králové, ale teprve za Jana Adama Vratislava z Mitrovic (1711-1721) se Hradec mění v důstojné sídelní město. Viz Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 96-116.

⁶⁴ SOkA HK, Biskupský archiv, *První nařízení*, inv. č. 31, kart. 1.

⁶⁵ *Tamtéž.*

⁶⁶ *Tamtéž.*

klerikem, která by byla zpívaná, či recitovaná, to by záleželo na množství zbývajících času. Po skončení slavnosti měl klérus doprovodit biskupa do jeho obydlí.⁶⁷

Sobek se tedy musel opravdu velice obávat o průběh svého uvedení do úřadu a o ignoraci ze strany města, neboť ve svém dopise rozebral konání instalace do nejpodrobnějších detailů a jednoznačně určil rozmístění osob a jejich úkony. Neopomíjel ani postranní dění slavnosti. V závěru dopisu je jeho nedůvěra k Hradeckým nanejvýš očividná, jelikož je přímo vybízí k umírněnému chování, příkladné uvítací řeči a aby nedošlo k žádnému skandálu: *Et paterne hortamur et oramus ut omnes in civitate regino hradecensi modeste et exemplariter se gerantur absit scandalum.*⁶⁸

Dva dny před jeho slavnostním příjezdem sice začali konšelé s přípravami, ale hejtman Morzin měl obavy, zda budou dostatečné. Navíc se nemohl zbavit tušení, že městská rada chystala bojkot, proto poslal Sobkovi na poslední chvíli den předem varování. Sobek také předem obdržel od rektora jezuitské koleje Václava Kolčavy uvítací řeč a náskres vítězné brány.⁶⁹

Intronizace prvního královéhradeckého biskupa Matouše Ferdinanda Sobka z Bilenberka proběhla 29. července 1665.⁷⁰ Podle pokynů se veškerý klérus a minorité od sv. Anny sešli v sedm hodin ráno v katedrále a vyčkávali na příjezd biskupa. Jakmile spatřili z oken věží biskupův vůz, hodiny začaly odbíjet a oni vyšli naproti biskupovi v procesí. Za nimi jelo 200 jezdců Šporkova vojska a šlechtické jízdy hradeckého a chrudimského kraje s prapory, trubkami a bubny. Klérus se zastavil u Mýtské městské brány⁷¹ a jezdci jeli dál k mostu, kde stál první stan, a čekali na biskupa.⁷²

Jezdci doprovodili biskupa ke kříži vedle rozvalin bývalého kostela sv. Antonína,⁷³ kde biskup přijal pozdravy od dvou hejtmanů kraje Pavla Morzina a Karla Kryštofa Stařímského. Tose odehrálo v devět hodin ráno.⁷⁴

Švenda i Kalaš tvrdí, že právě u kříže u sv. Antonína Sobek oblékl pontifikální oděv.⁷⁵ Tomu odporuje *Brückner*, který se o oblékání biskupa zmiňuje již u prvního

---

⁶⁷ *Tamtéž.*

⁶⁸ *Tamtéž.*

⁶⁹ Hugo BRÜCKNER, *Die Gründung*, s. 143.

⁷⁰ Jaroslav MIKAN, *Vznik*, s. 36.

⁷¹ Mýtská městská brána stávala v JV rohu dnešního Malého náměstí.

⁷² Hugo BRÜCKNER, *Die Gründung*, s. 143.

⁷³ Kostel sv. Antonína stával i se špitálem nedaleko brány. Přibližně mezi dnešním evangelickým kostelem a sady Vítězslava Nováka.

⁷⁴ František ŠVENDA, *Třetj Měděnný Obraz. Rozdj I., od roku 1665 až do roku 1680*, s. 9.

⁷⁵ SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 12. Srov. František ŠVENDA, *Třetj Měděnný Obraz. Rozdj I., od roku 1665 až do roku 1680*, s. 9.

stanu u mostu, kde měl biskup údajně přijmout rochetu, cappu,⁷⁶ mucet a kříž a zbylé části oděvu dokonce až ve druhém stanu před městskou branou.⁷⁷ O oblékání v prvním stanu píše i *Croy*.⁷⁸ Ani *Švenda*, ani *Kalaš* se o žádném stanu u mostu nezmiňují.

Jezdci doprovodili biskupa k městské bráně, kde mu jeden z kapitulních hodnostářů podal pacifikál⁷⁹ k políbení a krátce jej přivítal. Poté ho pozdravila kapitula, klérus a komisaři. Následovalo vypálení čestné salvy z šesti městských děl, které rozestavěli jezdci uvnitř Mýtské městské brány. Biskup vstoupil do stanu před branou, a zatímco si uvnitř oblékal pontifikální oděv, venku se rovnalo procesí. Když Sobek vyšel ze stanu, byl připraven vstoupit do města nazdobenou městskou branou. Po projití byl ale nucen vyslechnout uvítací latinskou řeč, kterou pronesl jménem rady městský písař Albert Salander, jeho nepřítel a člověk, který o něm psal urážlivé dopisy. Sobek o tom věděl už před příjezdem a velmi jasně dal najevo své rozhořčení, ale konšelé byli pevně odhodláni narušit průběh slavnosti a ponížít biskupa. Ten si ale zachoval důstojnost hodnou jeho postavení, poděkoval a slíbil, že bude městu dobrým pastýřem a vnese do něj mír a klid. Udělil biskupské požehnání, po kterém následovala druhá čestná salva.⁸⁰

Procesí zamířilo přímo ke katedrále. První jela jízda a za ní kráčeli měšťané, cechy s korouhvemi, bíle oblečené děti se zelenými ratolestmi, minorité a světský klérus v pluviiálech ve 25 párech, kde šel jako poslední chrastecský děkan,⁸¹ což byl ze strany města očividně další útok na biskupovu autoritu, protože ve svém dopise Sobek jasně požadoval, aby šel chrastecský děkan první a reprezentoval tak biskupovu rezidenci. Za děkanem následovali zpěváci, kanovníci a konečně sám biskup pod baldachýnem, který nesli čtyři císařští rychtáři královských věnných měst v nově vzniklé diecézi: Hradce Králové, Trutnova, Jaroměře a Nového Bydžova.⁸² V této chvíli už se Sobek pravděpodobně cítil velice uražen, protože naschvály ze strany radních neměly konce. Skutečnost, že proti jeho vůli nesli baldachýn rychtáři a ne měšťtí radní, toho byla dokladem. Konšelé neměli v plánu ani v nejmenším prokázat biskupovi tuto úctu.

Procesí uzavírali krajští hejtmané, početná šlechta a prostý lid. Celé se zastavilo před hřbitovem u Sv. Ducha, kde jezuité s jejich školní mládeží vyzdvihli vítězný oblouk a pozdravili nového biskupa. Jízda a měšťanstvo vytvořily špalír a jezuité na

---

⁷⁶ Cappa je plášť s dlouhou vlečkou a velkou kapucí. Viz Rupert BERGER, *Liturgický slovník*.

⁷⁷ Hugo BRÜCKNER, *Die Gründung*, s. 143–144.

⁷⁸ Jana CROÏ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 64.

⁷⁹ Pacifikál je ozdobný kříž.

⁸⁰ Hugo BRÜCKNER, *Die Gründung*, s. 143–144.

⁸¹ *Tamtéž*, s. 144.

⁸² *Tamtéž*, s. 144.

počet biskupa zahráli divadlo *Zasnoubení upřímné víry*.⁸³ Obsah se rozdával tištěný v češtině i latině.⁸⁴ Jednalo se o alegorii, která se skládala z recitace a zpěvu. Přestože již Sobek musel za svůj život vidět mnoho jezuitských her, podívoval se skvělé výpravě a byl natolik nadšen, že od něj žáci dostali tři dny volna na odpočinek.⁸⁵ Po divadle Sobek prošel vítězným obloukem, přičemž byla vypálena třetí salva na jeho počest, a skrz listím ozdobeným portálem vstoupil do bohatě ozdobené katedrály.⁸⁶

Komisaři doprovodili biskupa k trůnu a sami zaujmuli protější místo. Hejtman Morzin jej jménem císaře přivítal německou řečí a on, taktéž v němčině, poděkoval a všem slíbil svou lásku otce a pastýře. Řeči se dále ujal komisař Kemlich a od oltáře kázal lidu o slovech, která prorok Samuel mířil na lid a krále Saula: o tom, koho si Hospodin vyvolil. Poté Kemlich přečetl konfirmační bulu a vyzýval kleriky, aby nového biskupa ctili a poslouchali. Ti mu dali slib a zavázali se k věrnosti políbením jeho ruky. Sobek slíbil věrnost Harrachovi a uznal ho jako metropolitu. Po celou dobu konání slavnosti byl přítomen notář, který sepsal protokol pro Harracha. Pontifikální mši biskup zakončil, když zapěl *Te deum laudamus* a opustil katedrálu, v té chvíli byla vypálena čtvrtá salva na jeho počest.⁸⁷

Po mši se konala hostina na třech místech. Veškerá vrchnost hodovala v domě hraběte Bubny mimo město, ženy v domě Kapounovském a duchovenstvo na arciděkanství.⁸⁸ K tabuli pozval Sobek i radní města, ale nikdo se nezúčastnil (ani během následujících tří dnů se nikdo z nich neobtěžoval, aby ho navštívil). Sobek nezapomínal ani na chudé a z okna jim hodil pár mincí. Večer pak jezuité k jeho cti osvětili horní okna koleje.⁸⁹

Matouš Sobek se tedy o průběh intronizace obával zcela oprávněně. Konšelé se zasadili o to, aby biskupův slavnostní den byl sérií urážek na cti a zpochybňováním jeho autority. Drobné změny v pořadí úkonů v kostele byly zanedbatelné. Co ale nebylo zanedbatelné, byla uvítací řeč od Sobkova nepřítele Salandera, postavení chrastického děkana v procesí a v neposlední řadě i odmítnutí radních nést nad biskupem baldachýn a přijít na slavnostní hostinu.

---

⁸³ *Tamtéž*, s. 144.

⁸⁴ SOKA HK, Děkanství úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 12.

⁸⁵ Jaroslav MIKAN, *Jezuitské divadlo*, s. 9.

⁸⁶ Hugo BRÜCKNER, *Die Gründung*, s. 144.

⁸⁷ *Tamtéž*, s. 144–145.

⁸⁸ *Tamtéž*, s. 145. Brückner upozorňuje na chybného Švendu, který tvrdí, že vrchnost hodovala v Gallasovském domě.

⁸⁹ Hugo BRÜCKNER, *Die Gründung*, s. 145–146.

Přestože musel být Sobek z hloubi duše uražen, poslal městu děkonný dopis. Vřele přijímá gratulace a oceňuje, jak pozoruhodně a opravdově ho věřící lid přivítal. Ubezpečuje je, že veškerou snahu bude věnovat na jejich ochranu, prospěch a péči o spásu jejich duší (*nostra enim Mens et Intentio nunquam alia fuit nec erit improsterum primario Saluti Animarum vestrarum Vigilanti sollicitudiae providere*),⁹⁰ aby ho mohli oslavovat a ctít jako pastýře. Zároveň píše, že jeho srdce je plné otcovské lásky a on usedá na biskupskou stolicí v míru.⁹¹ Z dopisu je ale cítit určitá formálnost, která předepisuje jeho znění, a přetvářka. O vztahu s městem bylo rozhodnuto již dávno a události ze dne intronizace ho pouze potvrdily. Vzájemná averze neměla nikdy vyprchat. Sobek již ze strany města očekával cokoliv, a proto v dopise vyzývá k tomu, aby nedošlo k žádnému útoku a nebyl znevažován jeho úřad (*Adiuvantes exhortamur ne in vacuum Gratiam hanc dei recipiatis nemini dantes ullam offensionem ut non vituperetur ministerium nostrum*).⁹²

2.2 JAN BEDŘICH Z VALDŠTEJNA

2.2.1 STRUČNÁ BIOGRAFIE

Jan Bedřich z Valdštejna se narodil v roce 1642 ve Vídni do šlechtické rodiny. Vyrůstal zde, v Praze, ale také v Duchcově, kde měla rodina majetky. V listopadu 1650 nastoupil na jezuitské gymnázium ve Vídni a ve vzdělání pokračoval na Malé Straně, které dokončil v roce 1657. V letech 1658 až 1661 studoval na filozofické fakultě v Praze.⁹³ V říjnu se vydal směrem na Lipsko na kavalírskou⁹⁴ cestu, při níž navštívil proslulou univerzitu v Lovani, kde rok studoval práva. Poté byl Valdštejn čestným komorníkem nového papeže Klimenta IX.⁹⁵ Po návratu se stal sídelním kanovníkem v Olomouci, kde od roku 1667 usiloval o místo arcijáhna při katedrále sv. Václava. V této záležitosti papež zasáhl do pravomocí olomouckého biskupa a jmenoval jej

---

⁹⁰ SOkA HK, Biskupský archiv, *Matouš Ferdinand Sobek z Bilenberka děkuje Královéhradeckým za gratulaci a slibuje ve věci arcijáhna Zottinesa ponechat rozhodnutí panovníkovi*, inv. č. 37, kart. 1.

⁹¹ *Tamtéž*.

⁹² *Tamtéž*.

⁹³ Jiří HAVLÍK, *Jan Fridrich z Valdštejna: Arcibiskup a mecenáš doby baroka*, Praha 2016, s. 25 a 27.

⁹⁴ Cesta do zahraničí, na kterou se vydává dospívající šlechtic, aby studoval na zahraničních univerzitách, seznámil se s jazyky a fungováním cizích dvorů.

⁹⁵ Jiří HAVLÍK, *Jan*, s. 34 a 47.

arcijáhmem 3. srpna 1668. Téhož roku byl Valdštejn nominován na biskupský stolec v Hradci Králové.⁹⁶

V Hradci Králové zůstávala problémem nevyřešená právní situace. Valdštejn si přisvojoval patronátní právo královny, neboť tvrdil, že papežská zakládací bula biskupství mu určuje rozhodování nad všemi záležitostmi katedrály Sv. Ducha. Spor vyřešil až císař v roce 1672 ve prospěch královny.⁹⁷

Po smrti arcibiskupa Sobka 29. dubna 1675 byl Valdštejn jmenován místo něho arcibiskupem pražským.⁹⁸ Jan Bedřich zemřel 3. června 1694 v Praze.⁹⁹

2.2.2 JMENOVÁNÍ

Jan Bedřich z Valdštejna byl jmenován královéhradeckým biskupem císařem Leopoldem I. 16. srpna 1668. O týden později o této události místodržící informovali kapitolu a již na konci července proběhl informační proces před papežským nunciem, kde o Valdštejnovi vypovídali jeho bratranec Jan Kryštof František z Talmberka¹⁰⁰ a valdštejnský vychovatel Joannes Francius Liepure.¹⁰¹

Valdštejn ale do Hradce Králové nespíchal. Jedním z důvodů bylo, že královéhradecké biskupství považoval za velice chudé a zřejmě právě proto požádal ještě v roce 1688 papeže o povolení ponechat si veškerá svá dosavadní benefícia. Papež mu vyhověl. Valdštejn se od biskupství stále více distancoval, záležitosti řešil výhradně korespondenčně a ani nevyvíjel dostatečnou snahu o obdržení konfirmační buly od papeže. Zašlo to až do fáze, kdy jej kardinálové obvinili, že biskupství využíval jako prebendu a chtěl z ní pouze profitovat, a proto nařídili nunciovi, aby mu zabránil užívat jakýchkoliv příjmů z diecéze.¹⁰²

Jenomže před vydáním konfirmační buly se musela vyřešit obrovská potíž, s níž toho Valdštejn nemohl mnoho udělat, protože závisela na papežovi. V roce jmenování mu bylo pouhých 26 let a podle kanonického práva mohlo proběhnout biskupské

---

⁹⁶ *Tamtéž*, s. 59–60 a 70.

⁹⁷ Jaroslav MIKAN, *Vznik*, s. 48–50.

⁹⁸ Jana CROŤ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 80.

⁹⁹ SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 14.

¹⁰⁰ Valdštejnův nástupce na královéhradecké biskupské stolici.

¹⁰¹ Jiří HAVLÍK, *Jan*, s. 80.

¹⁰² *Tamtéž*, s. 81 a 84.

svěcení až ve 35 letech. Jediným řešením byl pouze papežský dispens od nedostatku věku. Ten Jan Bedřich obdržel až 27. listopadu 1673.¹⁰³

K papežské konfirmaci došlo 28. prosince 1673. Následujícího roku 4. března byl Jan Bedřich z Valdštejna vysvěcen na biskupa v katedrále sv. Víta v Praze arcibiskupem Sobkem. K této slavnostní události byla přizvána i rada města Hradce Králové, avšak radní se vymlouvali, že kvůli sněhu a závějím nemohou přijet.¹⁰⁴ Tento akt byl tedy určitým potvrzením vzájemných nepřátelských vztahů. Až teprve 19. března byli vysláni purkmistr Tobiáš Schay a radní Jan Vadas a Albrecht Růžovský, kteří Valdštejnovi poblahopřáli ke konsekraci a předali pár bažantů a 4 koroptve darem. Biskup je s vděkem přijal, poděkoval a slíbil, že bude v novém úřadu lidem dobře sloužit.¹⁰⁵

Valdštejn do Hradce Králové ani nezavítal, tudíž ke slavnostnímu uvedení biskupa do funkce nedošlo. V květnu 1675 byl jmenován císařem do úřadu arcibiskupa pražského.¹⁰⁶

2.3 JAN FRANTIŠEK KRYŠTOF Z TALMBERKA

2.3.1 STRUČNÁ BIOGRAFIE

Jan František Kryštof z TalMBERKA se narodil v roce 1646.¹⁰⁷ Studoval na univerzitě v Praze, kde se stal doktorem obojího práva. Údajně měl tak výbornou paměť, že cokoliv si jednou přečetl, to si zapamatoval. 31. srpna 1699 byl zvolen za kanovníka a kazatele při chrámu sv. Víta v Praze a brzy se stal proboštem v kostele Všech svatých na Pražském hradě.¹⁰⁸

Jeho bratrancem byl pražský arcibiskup a bývalý královéhradecký biskup Jan Bedřich z Valdštejna a právě tento příbuzenský vztah byl TalMBERKOVOU cestou ke královéhradeckému biskupskému stolci.¹⁰⁹ V úřadu působil od roku 1677 více než dvacet let. Po celou dobu svého dlouhého episkopátu nevyřešil otázku biskupské rezidence v Hradci Králové, spíše naopak. Hradci se vyhýbal a neustále se zdržoval

---

¹⁰³ *Tamtéž*, s. 81 a 85.

¹⁰⁴ SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 13.

¹⁰⁵ František ŠVENDA, *Třetí Měděný Obraz. Rozdíl III., od roku 1665 až do roku 1680*, s. 84–85.

¹⁰⁶ SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 14.

¹⁰⁷ Jindřich FRANCEK – Jan JAKL, *Biskupové*, s. 7.

¹⁰⁸ SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 14.

¹⁰⁹ Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 85.

v Chrasti. V nedalekých Podlažicích postavil na místě sutin benediktinského kláštera monumentální kostel sv. Markéty, který snad zamýšlel jako svou budoucí rezidenci. Až teprve na sklonku svého episkopátu začal uvažovat o sídle v Hradci Králové.¹¹⁰

Město k novému biskupovi nezaujalo o moc přátelštější vztah než k jeho předchůdcům, to se projevilo již při instalaci. V dalších letech averze sílila, příčina byla stále stejná: spor o kompetence. Situace se stávala čím dál vyhrcořenější, což vedlo městskou radu k protestům a stížnostem na biskupa. V jednom případě se spor vyostřil natolik, že rada dokonce požadovala, zřejmě v silném rozhořčení a afektu, vidět biskupovu konfirmační listinu. Je vcelku zajímavé, že biskup neměl dobré vztahy ani s jezuitou, ačkoliv oni jej při instalaci mile přivítali. Talmberk přestával být v úřadu spokojen a uvažoval o rezignaci.¹¹¹

Jan František Kryštof z Talmberka umírá v úřadu královéhradeckého biskupa 3. dubna 1698 v jednu hodinu odpolední. Pohřben byl v Podlažicích.¹¹²

2.3.2 JMENOVÁNÍ A INTRONIZACE

Jan Kryštof byl císařem jmenován královéhradeckým biskupem 15. ledna 1676,¹¹³ to bylo hradecké kapitule oznámeno 23. ledna. Prozatímně, ještě před konfirmací, mohl spravovat diecézi v materiálních záležitostech.¹¹⁴ Papežem Innocentem XI. byl potvrzen až 19. října 1676.¹¹⁵ Před Vánoci vykonal přísahu věrnosti před místodržícími¹¹⁶ a samotná konsekrace proběhla 3. ledna 1677.¹¹⁷

Talmberk přijel do Hradce Králové až 23. října téhož roku. Druhý den, 24. října, proběhla jeho instalace. Pozvání k účasti obdrželi místodržící i krajští hejtmané, ale nikdo z nich se události nezúčastnil. Místodržící se vymluvili na mnohé pracovní povinnosti a hejtmané se řídili svými rozkazy, které zahrnovaly pouze povinnost prokazovat biskupovi úctu a poslušnost a uvědomit obyvatelstvo kraje o novém pastýři.¹¹⁸

---

¹¹⁰ Jaromír MIKULKA, *Dějiny II./1*, s. 148.

¹¹¹ *Tamtéž*, s. 147–148.

¹¹² SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 15.

¹¹³ Jindřich FRANCEK – Jan JAKL, *Biskupové*, s. 7.

¹¹⁴ Jaroslav MIKAN, *Vznik*, s. 52.

¹¹⁵ Švenda uvádí 18. listopadu, ale jedná se o chybu, které se dopustil při převodu z římského datování.

¹¹⁶ Jaroslav MIKAN, *Vznik*, s. 52.

¹¹⁷ Jana CROŤ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 85.

¹¹⁸ Jaroslav MIKAN, *Vznik*, s. 52.

O vřelé přivítání Talmberka ve městě se ovšem přičinili jezuité. Nejdříve mu provinciál¹¹⁹ Matěj Tanner pogrataloval k novému úřadu a při příchodu před jezuitskou kolej ho přede všemi jezuitou přivítal rektor Jan Rodvanovský řečí s podobností starozákonních patriarchů.¹²⁰ Zároveň také biskupa informoval o důležitých událostech z historie hradecké koleje (...*invitatus a rector pater Joanne Rodvanovsky id temporis rectore colegii ut Historia Colegii meminit*).¹²¹ Biskup odvětil dlouhým poděkováním a následně jej jezuité doprovodili do katedrály.¹²²

Na den svatého Františka Xaverského, tedy na 3. prosince, pozvali jezuité biskupa na divadlo, které na jeho počest secvičili. Talmberk z Chrasti přijel a rovnou zamířil do jezuitského kostela Nanebevzetí Panny Marie, kde odsloužil zpívanou mši (*cantatum sacrum*). Pro tuto událost byly speciálně přivezeny velké zvony (*campanas majores*), které již byly posvěcené.¹²³

Po mši se Talmberk odebral do jezuitské koleje, kde bylo připraveno *prandium*.¹²⁴ Čeština si s překladem neporadí příliš obratně, řekli bychom, že se jedná o jakési spojení snídaně s obědem, přičemž jídlo se konzumovalo v mezičase. K tabuli bylo přizváno 30 hostů a biskup byl znovu pozdraven krátkou řečí, na níž velmi obratně odpověděl (údajně byl vynikajícím řečníkem) a udělil požehnání, stejně tak požehnal i jídlo.¹²⁵

Zmínka o prandiu nám tedy prozrazuje, že biskup přijel do města hned ráno. Události dne časově odpovídají. Biskup přijel ráno do města a hned po příjezdu odsloužil mši, po jejímž skončení právě nastal čas na prandium.

Po nešporách nastal čas na divadlo. Představení bylo hráno za umělého světla, a to s velkou úctou (*honorati dicati*). Talmberk byl připodobněn ke sv. Františku Xaverskému a byly mu obětovány klobouk, hůl a Xaveriánská lahvice (*pileus, baculus, cucarbata Xaveriana*).¹²⁶

Jezuitská divadla, jejichž námětem byla misijní činnost Františka Xaverského, používala často podobná schémata, a těmi byly vzdálené východní země (zejména Indie a Japonsko) žijící v temnotách a toužící po novém světle, kterým měl být právě František Xaverský. Ten nakonec skutečně odjíždí a často je vyjádřena lítost

¹¹⁹ Provinciál je nejvyšší představený jezuitů v zemi.

¹²⁰ František ŠVENDA, *Třetj Měděnný Obraz. Rozdjl III., od roku 1665 až do roku 1680*, s. 124.

¹²¹ SOKA HK, fond Varia, *Jezuitské letopisy*, krab. 5, s. 729. Opis.

¹²² František ŠVENDA, *Třetj Měděnný Obraz. Rozdjl III., od roku 1665 až do roku 1680*, s. 124.

¹²³ SOKA HK, fond Varia, *Jezuitské letopisy*, krab. 5, s. 729–730. Opis.

¹²⁴ *Tamtěž*, s. 729–730. Opis.

¹²⁵ *Tamtěž*, s. 729–730. Opis.

¹²⁶ *Tamtěž*, s. 730. Opis.

evropských zemí, nebo jejich zápas se zeměmi východními. Xaverský je během hry obklopován nejrůznějšími postavami, které jsou personifikacemi jednotlivých zemí.¹²⁷

Talmberkova intronizace trpěla v ohledu přítomných hostů bojkotem městských radních. Ti se po intronizaci prvního biskupa Sobka zřejmě rozhodli, že se slavnosti vůbec nezúčastní a dají tím najevo svůj odmítavý postoj. Sobka během intronizace radní několikrát zneuctili, ale jejich nepřítomnost na Talmberkově instalaci byla ještě větší urážkou.

2.4 BOHUMÍR KAPOUN ZE SVOJKOVA

2.4.1 STRUČNÁ BIOGRAFIE

Bohumír Kapoun se narodil roku 1636 a po studiích se stal doktorem filozofie a teologie. Od roku 1660 působil jako děkan v Náchodě.¹²⁸ Dne 17. května 1663 zachvátil obrovský požár tamější kostel a 121 příbytků. Otřesený hrůznou zkázkou se Kapoun zaslíbil, že aby odvrátil taková neštěstí, bude každý rok konat pouť k úctě Panny Marie a to do Svatoňovic, Vamberic, Varty a Paky.¹²⁹

Od roku 1671 působil jako infulovaný¹³⁰ prelát a arciděkan v Českém Krumlově, o deset let později byl papežem Innocentem XI. jmenován titulárním biskupem samandrijským.¹³¹ V roce 1698 byl císařem Leopoldem I. jmenován královéhradeckým biskupem.¹³²

Kapounův episkopát trval pouhé tři roky, tudíž situaci v Hradci Králové nijak nezměnil. O zřízení biskupské rezidence přímo v Hradci nijak neusiloval, ale to bylo zapříčiněno pravděpodobně i tím, že mu bylo již přes šedesát let. Ačkoliv jistý posun ve vztahu biskupa k městu zde byl, protože Kapoun se jako první z královéhradeckých biskupů dal pochovat u Sv. Ducha. Zemřel 18. listopadu 1701.¹³³

---

¹²⁷ Magdaléna JACKOVÁ, *Od alegorií k závistivým vrstevníkům (Postava svěťce ve vybraných jezuitských hrách)*, in: Náboženské divadlo v raném novověku, ed. Petr Polehla, Ústí nad Orlicí 2011, s. 21–22.

¹²⁸ Jindřich FRANCEK – Jan JAKL, *Biskupové*, s. 7–8.

¹²⁹ SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 15.

¹³⁰ Infulovaný = mající právo nosit mitru a berlu.

¹³¹ Titulární biskup nese titul již zaniklé diecéze, avšak stále zajišťuje pomoc při správě. Zde se jedná o srbské Smederevo.

¹³² SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 15.

¹³³ Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 91.

2.4.2 JMENOVÁNÍ A INTRONIZACE

Dne 29. září 1698 byl Kapoun jmenován císařem Leopoldem I. královéhradeckým biskupem.¹³⁴ Už v Českém Krumlově užíval tohoto titulu, ačkoliv ještě nebyl potvrzen papežem a vysvěcen. K potvrzení od papeže Innocenta XII. došlo 18. května 1699. Kapoun potvrzení obdržel 1. června a hned 28. června 1699 proběhla konsekrace.¹³⁵ Zajímavé je, že žádný z autorů prostudované literatury neuvádí, kým a kde byl biskup vysvěcen. I Švenda se dokonce přiznává, že nebyl schopen tuto informaci zjistit.¹³⁶

Intronizace proběhla 31. srpna téhož roku. Když biskup přijel do Hradce Králové, nepochybně podle Kalaše vcházel do města od Mýtské brány a pod nebesy jako první královéhradecký biskup Sobek.¹³⁷ O účasti radních města na biskupově uvedení do úřadu nemáme žádné zprávy. Jejich přítomnost však můžeme předpokládat, protože to byli zpravidla radní, kteří nad biskupem nesli baldachýn.¹³⁸

Od jezuitů byl třikrát přivítán. Poprvé, když nového biskupa pozdravil rektor jezuitské koleje Tobiáš Michaelis před kostelem tovaryšstva,¹³⁹ kde jej očekávali všichni jezuité. Podruhé, když ho ve dveřích kostela přivítal jeho správce. A potřetí, když stoloval se vzácnými hosty v koleji a prefekt¹⁴⁰ pronesl milou uvítací řeč.¹⁴¹

Následně školní mládež zahrála ke cti biskupa divadlo. Ve hře dostal biskup povolení vstoupit se ctí a obřadem do odemčeného a krásně vyzdobeného svatého chrámu: *in qua ... D. Episcopo reseratum Templum honoris, eidem per penetralia virtutis et ritorum, ingressus gloriose adornatus concedebatur.*¹⁴² Učitel rétoriky Udalryk Mager byl velmi oceněn a ode všech sklídl pochvalu. Samotnému biskupovi se hra líbila natolik, že koleji věnoval 150 zlatých jako náhradu za náklady.¹⁴³

---

¹³⁴ SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 15.

¹³⁵ František ŠVENDA, *Třetj Měděnný Obraz. Rozdjl IV., od roku 1681 až do roku 1705*, s. 102 a 107–108.

¹³⁶ *Tamtěž*, s. 108.

¹³⁷ *Tamtěž*, s. 108.

¹³⁸ Městští radní: Jiří Vilém Ross, Karel Arnošt Pichler, Václav Ferdinand Strnad, Tomáš Čech, Ondřej Příhoda, Petr Vogel, Tobiáš František Stefan, Melichar Logdmann, Jiří František Wágner, Ondřej Brentani, Václav Ladislav Sýkora, Jiří Vojtěch Ždárský a 12 obecních starších. Viz Carl Joseph Biener von BIENENBERG, *Dějiny města Hradce Králové II.*, Praha 1790, s. 359 a 364.

¹³⁹ Kostel Nanebevzetí Panny Marie.

¹⁴⁰ Prefekt stál vedle rektora v čele jezuitské školy.

¹⁴¹ František ŠVENDA, *Třetj Měděnný Obraz. Rozdjl IV., od roku 1681 až do roku 1705*, s. 108.

¹⁴² Jaroslav MIKAN, *Jezuitské divadlo*, s. 34.

¹⁴³ František ŠVENDA, *Třetj Měděnný Obraz. Rozdjl IV., od roku 1681 až do roku 1705*, s. 108.

Účast radních na intronizaci nelze s jistotou potvrdit, můžeme ji pouze předpokládat. Za předpokladu, že radní nesli nad biskupem baldachýn, učili první krok k lepšímu soužití ve městě. Ale k aktivnímu zajišťování průběhu intronizace radními vedla v této době ještě dlouhá cesta.

3 BAROKNÍ BISKUPOVÉ V MÍRU S MĚSTSKOU RADOU

3.1 TOBIÁŠ JAN BECKER

3.1.1 STRUČNÁ BIOGRAFIE

Tobiáš Jan Becker se narodil 15. července 1648 v Králíkách. Na domácích školách se učil i hudbě, kde vynikal svým líbezným hlasem. Díky tomu si ho všiml jistý jezuita z Kladska, kterému poté rodiče nabídli syna ke studiím. Neměli ale dostatek financí, tudíž se měl jít Tobiáš učit řemeslu. Ten však nepřestával udivovat své okolí, a proto mu bylo sjednáno zaopatření v semináři v Kladsku, odkud se dostal až do Prahy.¹⁴⁴

Becker působil jako kaplan a zpovědník kostela Voršilek na Novém Městě pražském. V roce 1677 se stal děkanem v Hostinném, ale v roce 1681 se znovu vrátil do Prahy, protože se stal kanovníkem u sv. Víta a německým kazatelem. Byl znám jako velmi slavný řečník a neúnavný zpovědník.¹⁴⁵

V roce 1701 byl jmenován královéhradeckým biskupem. Za svého působení v úřadu nechal vystavět přední trakt rezidence a v ní kapli ke cti sv. Karla Boromejského, jehož si vzal za vzor hned po svém nastoupení. Dne 13. října 1709 posvětil katedrálu Sv. Ducha, protože nikde nenalezl záznam o tom, že by někdy byla posvěcena.¹⁴⁶ Becker byl prvním z královéhradeckých biskupů, který aktivně řešil stavbu rezidence v Hradci. Měl totiž obrovskou píli a hlavně byl v době nástupu do úřadu na vrcholu svých sil.¹⁴⁷

Změnilo se ale také něco jiného: silná vzájemná averze radních a biskupa. Po roce 1700 se totiž ve městě změnila atmosféra. To bylo zapříčiněno tím, že úřady zastávala nová generace, která v biskupovi neviděla hrozbu, a dozajista pomohlo také to, že od roku 1700 byl členem městské rady jeden jezuita.¹⁴⁸ Velký vliv na postoj města měla zřejmě i skutečnost, že Becker byl prvním královéhradeckým biskupem,

---

¹⁴⁴ František ŠVENDA, *Třetj Měděnný Obraz. Rozdjl IV., od roku 1681 až do roku 1705*, s. 133–134.

¹⁴⁵ SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 17–18.

¹⁴⁶ *Tamtěž*, s. 16.

¹⁴⁷ Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 91.

¹⁴⁸ *Tamtěž*, s. 93–94.

který nepocházel z aristokratických kruhů a nebyl tedy ztělesněním šlechtice žijícího v přemíře blahobytu.

Biskup Becker zemřel 11. září 1710 a byl pochován v kryptě katedrály Sv. Ducha.¹⁴⁹

3.1.2 JMENOVÁNÍ A INTRONIZACE

Tobiáš Jan Becker byl císařem Leopoldem I. jmenován královéhradeckým biskupem 24. listopadu 1701. Císař zároveň informoval papeže Klementa XI., že Becker je neunavitelný v práci, výborně vzdělaný, má skvělé schopnosti a vede mravně dokonalý život.¹⁵⁰ Reakcí na to byla papežská konfirmace ze dne 3. dubna 1702. V potvrzovací listině papež oceňuje císařovo skvělé doporučení a vyjadřuje přání, aby bylo více takových biskupů.¹⁵¹ Becker přijal svěcení od litoměřického biskupa Jaroslava ze Šternberka 14. května 1702.¹⁵²

Oproti svým předchůdcům přijel Becker do Hradce Králové velmi brzy. Dá se říci, že jakmile se dozvěděl o svém potvrzení, nechal se konsekrovat a jel do Hradce. Intronizace proběhla dva týdny po jeho svěcení 27. května. Přestože si ve své pokoře zakázal jakoukoliv slávu, dostalo se mu ve městě slavnostního uvítání.¹⁵³

Do města biskup vkročil Mýtskou branou a u dveří jezuitského kostela¹⁵⁴ jej přivítal rektor jezuitské koleje, u čehož byla přítomná celá jezuitská kolej a vzácní hosté. Ve dveřích kostela pronesl uvítací řeč také kostelník.¹⁵⁵ Následně biskup vešel do řeholní koleje, kde poobědval s představiteli města.¹⁵⁶ Ze strany radních bylo pozvání k obědu velmi vstřícné a symbolizovalo nadcházející zlepšení vztahů.

Pro biskupa bylo tradičně připravené divadlo k jeho cti. Jednalo se o alegorii, jejímž námětem byl starozákonní příběh Tobiáše a jeho strážného anděla Rafaela.

---

¹⁴⁹ SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 18.

¹⁵⁰ František ŠVENDA, *Třetj Měděnný Obraz. Rozdjl IV., od roku 1681 až do roku 1705*, s. 132–133.

¹⁵¹ SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 16.

¹⁵² Jindřich FRANCEK – Jan JAKL, *Biskupové*, s. 8.

¹⁵³ SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 16.

¹⁵⁴ Kostel Nanebevzetí Panny Marie.

¹⁵⁵ Dříve bývalo běžné, že správcem kostela byl člen řádu.

¹⁵⁶ František ŠVENDA, *Třetj Měděnný Obraz. Rozdjl IV., od roku 1681 až do roku 1705*, s. 140–141. Členy městské rady byli: Jiří Vilém Ross, František Arnošt Pichler, Václav Ferdinand Strnad, Tobiáš František Čech, Petr Pavel Vogel, Tobiáš Stefan, Melichar Logdmann, Ondřej Brentani, Václav Ladislav Sýkora, Jiří Žďárský, Jidřich Čejp, František Kotečník a 12 obecních starších. Viz Carl Joseph Biener von BIENENBERG, *Dějiny*, s. 365.

Rafaël byl ve hře představen jako dobrý duch nad královéhradeckou diecézí, který uvedl biskupa na stoli. ¹⁵⁷

3.2 JAN ADAM VRATISLAV Z MITROVIC

3.2.1 STRUČNÁ BIOGRAFIE

Jan Adam Vratislav z Mitrovic se narodil 20. května 1677. ¹⁵⁸ Od roku 1708 působil jako olomoucký kanovník a poté jako probošt boleslavského kolegiálního kostela a také U Všech svatých na Pražském hradě. O rok později se stal proboštem kapitulního kostela sv. Petra a Pavla na Vyšehradě a v roce 1710 byl císařem jmenován královéhradeckým biskupem. ¹⁵⁹

Jan Adam pocházel z nejvyšších aristokratických kruhů. Vcelku zajímavým faktem je, že byl v příbuzenském vztahu se všemi předchozími královéhradeckými biskupy, kteří pocházeli ze šlechtické rodiny. Není tedy divu, že měl široké společenské zázemí a kontakty, které mu otevřely cestu až k architektovi Janu Blažejí Santini-Aichelovi, jehož pověřil dostavbou biskupské rezidence. Hradec Králové se díky němu proměnilo v důstojné biskupské sídlo. ¹⁶⁰

Co se týče vztahu biskupa s městem, situace se měnila k lepšímu, ačkoliv bylo jejich soužití poznamenáno konflikty předchozích městských rad a biskupů. ¹⁶¹

24. září 1721 byl Jan Adam jmenován biskupem litoměřickým. Zemřel 2. června 1733 a byl pohřben v Litoměřické katedrále. ¹⁶²

3.2.2 JMENOVÁNÍ A INTRONIZACE

Jan Adam byl císařem jmenován královéhradeckým biskupem 12. listopadu 1710 ¹⁶³ a 12. května 1711 byl i potvrzen papežem Klementem XI. Hned 14. června se nechal vysvětit ostráhomským arcibiskupem a kardinálem Kristiánem Augustem ¹⁶⁴. Za

---

¹⁵⁷ Jaroslav MIKAN, *Jezuitské divadlo*, s. 34.

¹⁵⁸ Jindřich FRANCEK – Jan JAKL, *Biskupové*, s. 8.

¹⁵⁹ SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 19.

¹⁶⁰ Jana CROÝ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 107.

¹⁶¹ Jaromír MIKULKA, *Dějiny II./1*, s. 150.

¹⁶² Jindřich FRANCEK – Jan JAKL, *Biskupové*, s. 9.

¹⁶³ SOKA HK, Biskupský archiv, *Oznámení jmenování Jana Adama na biskupský stolec v HK*, fas. 1, kar. 1.

¹⁶⁴ Christian August Saský (1666-1725), arcibiskupem ostráhomským od roku 1707.

normálních okolností by se nechal vysvětit pražským arcibiskupem, ale stolec byl v té době uprázdněný.¹⁶⁵

V pondělí 7. září proběhl slavnostní příjezd Jana Adama do Hradce Králové. Když přijížděl do Hradce Králové, mnoho hrabat, pánů a zástupců města mu vyjelo vstříc až do Vysoké.¹⁶⁶ U tamního mostu čekala městská pěchota, která jej přivítala střelbou. Poté se všichni vydali směrem do Hradce Králové, přičemž vpředu jeli městští zástupci a řadu uzavírala městská pěchota. Projížděli také kolem kostela sv. Antonína,¹⁶⁷ kde nového biskupa přivítalo duchovenstvo.

Další přivítání proběhlo u Mýtské městské brány, kde jménem městské rady¹⁶⁸ pozdravil biskupa syndik¹⁶⁹ Václav Josef Sýkora. Potřetí byl Jan Adam přivítán od minoritského kvardiána¹⁷⁰ Alblera u domu konšela Františka Kotečnicka.¹⁷¹ Před biskupem kráčeli dva ozbrojení zástupci měšťanů, samotný biskup jel v šestispřežném voze a za ním vrchnost v devítispřežných a čtyřspřežných vozech. Z jezuitského kostela¹⁷² jim vyšel vstříc rektor hradecké jezuitské koleje Jan Slavík, rektor jičínské koleje Tobiáš Losenský a všichni zdejší jezuité, aby přivítali svého nového duchovního otce. Poté všichni přítomní doprovodili biskupa do jeho rezidence, během toho městské vojsko vystřelilo k biskupově cti.¹⁷³

Druhého dne, 8. září, kráčel biskup Jan Adam Vratislav z Mitrovic do katedrály v pontifikálním rouchu pod baldachýnem, který nesli radní města. Tam sloužil mši, při níž vojsko na náměstí třikrát vystřelilo. Po jejím skončení byl uveden do své rezidence, kde byla připravena slavnostní hostina. Při té příležitosti obdrželo městské vojsko darem 3 sudy piva a 3 vědra vína.¹⁷⁴

Při intronizaci Jana Adama je již vidět značný posun ohledně vztahů s městem. Městští radní totiž byli ochotni nést nad biskupem baldachýn, když slavnostně kráčel do

---

¹⁶⁵ SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 19.

¹⁶⁶ Vysoká nad Labem, cca 7 km od katedrály Sv. Ducha.

¹⁶⁷ Kostel sv. Antonína se nacházel v blízkosti Mýtské brány. Stál přibližně mezi dnešním evangelickým kostelem a sady Vítězslava Nováka.

¹⁶⁸ Členové městské rady: František Pichler, Václav Strnad, Melichar Logdmann, Jan Träger z Königsberku, Jiří Žďárský, František Kotečnick, Václav Dinko, Jan Keller, Benedikt Pachmayer, Jiřík Schreye, Jan Fridrich, Jan Král a obecní starší. Viz Carl Joseph Biener von BIENENBERG, *Dějiny*, s. 373.

¹⁶⁹ Syndik byl radní, který měl složenou zkoušku.

¹⁷⁰ Kvardián je představený kláštera minoritů.

¹⁷¹ Jakožto člen městské rady byl František Kotečnick ve městě známý a s ním i jeho dům. My víme pouze to, že dům se nacházel v oblasti mezi Mýtskou městskou branou a Kostelem Nanebevzetí Panny Marie a stál „na rohu“.

¹⁷² Kostel Nanebevzetí Panny Marie.

¹⁷³ Jeronym Jan SOLAŘ, *Dějepis*, s. 332.

¹⁷⁴ SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 19.

katedrály Sv. Ducha a prokázat mu tím úctu. To u prvního biskupa Sobka bylo pro městskou radu absolutně nemyslitelné. Ale i biskup sám prokázal jistou úctu, když obdaroval městské vojsko za asistenci při slavnostním uvedení do města.

3.3 VÁCLAV FRANTIŠEK KAREL KOŠÍNSKÝ Z KOŠÍNA

3.3.1 STRUČNÁ BIOGRAFIE

Václav František Karel Košínský z Košína se narodil v roce 1673 v Brně městskému syndikovi Janu Jiřímu Ignáci Košínskému z Košína. Šlechtického titulu rodina užívala od roku 1681, kdy císař Leopold I. povýšil Václavova děda do šlechtického stavu. V letech 1702–1721 působil Košínský jako farář u sv. Mořice v Olomouci.¹⁷⁵

Zajímavostí je, že Košínský stál po boku pražského arcibiskupa Ferdinanda Khünburga při korunovaci Karla VI. na českého krále v roce 1723. Byl to právě císař Karel VI., který Košínského jmenoval královéhradeckým biskupem o dva roky dříve.¹⁷⁶

17. srpna 1727 kráčelo do katedrály Svatého Ducha velké procesí a biskup sloužil *Te deum*, protože papež svatořečil dva jezuitské světce: Aloise Gonzagu a Stanislava Kostku. V dubnu 1730 proběhly v Hradci Králové oslavy spojené se svatořečením Jana Nepomuckého, v té době už se ale Košínského episkopát, který nebyl nijak výrazný, blížil ke konci.¹⁷⁷

Košínský zemřel 26. března 1731 v Chrasti a 30. dubna byl pohřben v kryptě katedrály Sv. Ducha.¹⁷⁸

3.3.2 JMENOVÁNÍ A INTRONIZACE

Košínský byl císařem Karlem VI. jmenován královéhradeckým biskupem dne 9. ledna 1721¹⁷⁹ a od papeže Innocenta XIII. byl potvrzen 1. prosince 1721.¹⁸⁰ Jméno

---

¹⁷⁵ Milan BUBEN, *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*, Praha 2000, s. 189.

¹⁷⁶ Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 123.

¹⁷⁷ *Tamtéž*, s.123.

¹⁷⁸ SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 21.

¹⁷⁹ Jindřich FRANCEK – Jan JAKL, *Biskupové*, s. 9.

¹⁸⁰ SOKA HK, Biskupský archiv, *Papež Innocenc XIII. potvrzuje Václava Františka Karla Košínského z Košína biskupem královéhradeckým*, inv. č. 172.

nového biskupa bylo Hradecké konzistoři sděleno ještě téhož měsíce, 22. prosince.¹⁸¹ Dne 8. února 1722 byl Košínský v Olomouci konsekrován na biskupa světícím biskupem Františkem Julianem hrabětem von Braida.¹⁸²

Na začátku března přijel biskup do Hradce Králové bez jakékoliv zvláštní pozornosti, aby se ujal svého nového úřadu. O slavnostní vjezd do města se všemi okázalostmi však nepřišel,¹⁸³ pouze ho uspořádal až za půl roku, 27. září. Dva dny předtím krajští hejtmané zakázali měšťanům, aby biskupovi vyšli vstříc a konali procesí,¹⁸⁴ avšak tohoto nařízení nikdo nedbal.

Na hranicích městského obvodu Košínského přivítala početná šlechta, poté všichni přešli k Zámečku na vinici u sv. Jana¹⁸⁵ a společně poobědvali.¹⁸⁶ Mezitím z města vyjela biskupovi vstříc městská hotovost a pozdravila jej střelbou.¹⁸⁷ Po hostině vyrazil biskup s hosty v 39 kočárech v doprovodu ozbrojených měšťanů k Mýtské městské bráně,¹⁸⁸ kde jménem městské rady pronesl uvítací řeč syndik Ferdinand Cejp z Peclínovce a zakončil ji slovy: *Vstup dále, náš biskupe, mezi dvěma anděly, Václave, vejdi na trůn, svou pastýřskou holí nekatolického trní poupata setři a své ruky nad stádem tvým pozdvihni a požehnej dědictví tvému.*¹⁸⁹

V rohu dnešního Malého náměstí nového pastýře pozdravili minorité v čele s kvardiánem Vojtěchem Dentulinem, uprostřed dnešního Velkého náměstí jezuité a u rezidence pak veškeré duchovenstvo.¹⁹⁰

Druhý den, na den sv. Václava, proběhla samotná intronizace. Košínský kráčel do katedrály Sv. Ducha v biskupském oděvu pod nebesy, které nesli čtyři radní, a doprovázely jej cechy s korouhvemi, náboženská bratrstva, zástup hostů, místní obyvatelstvo a oddíly ozbrojených měšťanů. Po mši biskup hostil 40 nejvýznamnějších hostů ve své rezidenci, pohoštění pro ostatní měl na starost biskupský sekretář, zřejmě

---

¹⁸¹ SOKA HK, Biskupská konzistoř Hradec Králové, *Oznámení o jmenování Václava Františka Karla Košínského z Košína královéhradeckým biskupem*, inv. č. 1024, kart. 26.

¹⁸² Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 119.

¹⁸³ Jaromír MIKULKA, *Dějiny II./1*, s. 151.

¹⁸⁴ SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 20.

¹⁸⁵ Jedná se o Kopec sv. Jana na Novém Hradci Králové. Zámeček již v dnešní době neexistuje.

¹⁸⁶ Jaromír MIKULKA, *Dějiny II./1*, s. 151.

¹⁸⁷ SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 20.

¹⁸⁸ Jaromír MIKULKA, *Dějiny II./1*, s. 151.

¹⁸⁹ SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 20–21.

¹⁹⁰ Jeronym Jan SOLAŘ, *Dějepis*, s. 337.

na arciděkanství. Slavnostní den zakončil večerní ohňostroj, který uspořádal Jan Norbert Libštejnský hrabě z Kolowrat¹⁹¹ na Zámečku na vinici u sv. Jana.¹⁹²

Den po instalaci, 29. září, zahrála jezuitská mládež v divadle hru *Svatý Václav, následovník Davidův, na trůn český povýšený*, kterou na biskupovu počest secvičila.¹⁹³

Na tomto místě musíme zmínit, že Košínského intronizace sice proběhla, ale provázet ji nemalý problém, protože zeměpanští komisaři stále ještě nesvěřili Košínskému temporálii, tj. materiální záležitosti diecéze, ačkoliv již složil přísahu věrnosti.¹⁹⁴ Situace se samozřejmě stávala čím dál více choulostivější, protože nemohl být proveden zápis majetku do Desk zemských a tudíž nebyla biskupova moc nad materiálními záležitostmi diecéze legitimní. Nejvyšší zemský sudí¹⁹⁵ proto v květnu 1723 (tj. více než rok po biskupově prvním příjezdu do města) požádal krajské hejtmany, aby mu neprodleně sdělili, kdy se uvedení do temporálií uskuteční a celý episkopát tak bude moci být legitimován.¹⁹⁶

Muselo tedy rozhodně dojít k nějakému nám neznámému sporu, kvůli němuž komisaři nesplnili svou povinnost. Logická úvaha nás vede k přesvědčení, že se cosi událo právě v březnu 1722, když biskup přijel poprvé do Hradce Králové, protože uskutečnění intronizace až po půl roce v září je přinejmenším zvláštní. Navíc víme o zákazu hejtmanů vyjet biskupovi vstříc a konat procesí až přijede za účelem intronizace, což je vcelku zajímavé, protože hejtmané nikdy s úřadem biskupa neměli tak problematický vztah jako radní města. Zde šlo očividně o spor osobní. Celá situace se jeví tak, že v březnu přijel Košínský složit slib věrnosti, u čehož samozřejmě byli přítomní komisaři i hejtmané, a došlo k opravdu závažnému konfliktu.

---

¹⁹¹ Kolowratům patří zámek v Rychnově nad Kněžnou dodnes.

¹⁹² Jaromír MIKULKA, *Dějiny II./1*, s. 151.

¹⁹³ Jaroslav MIKAN, *Jezuitské divadlo*, s. 35. Croý ale uvádí, že představení se uskutečnilo až před vánoci. Viz Jana CROÝ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 165.

¹⁹⁴ Příklad věrnosti byla spojována s uvedením do temporálií.

¹⁹⁵ Neurčitý podpis zní J. F. Saudný, z něhož rozklíčujeme, že se jedná o nejvyššího zemského sudího, protože do jeho kompetencí patřily mimo jiné i Desky zemské. Iniciály J. F. jsou zkratkou pro Josefa Františka Bruntálského z Vrbna, který v roce 1723 tento úřad zastával.

¹⁹⁶ SOKA HK, Biskupský archiv, *Instalace, povýšení do stavu svobodných pánů a přísaha věrnosti*, inv. č. 183, kart. 9.

3.4 MORIC ADOLF KAREL ZE SACHSEN-ZEITZ

3.4.1 STRUČNÁ BIOGRAFIE

Moric Adolf Karel se narodil 1. prosince 1702 v protestantské rodině, avšak 26. března 1716 konvertoval v Uhrách ke katolictví.¹⁹⁷ Pocházel z nejvyšších evropských aristokratických kruhů, jeho tituly zněly: vévoda saský, vestfálský, z Julichu, Kleve a Bergu, Emgern, lankrabě duryňský, markrabě míšeňský, horno- a dolnolužický, okněžněný hrabě henneberský, hrabě z Marku, Ravensbergu a pán na Ravensteinu.¹⁹⁸ V sedmnácti letech se stal kanovníkem v Kolíně nad Rýnem. Od roku 1722 působil jako ottingenský¹⁹⁹ probošt, ale v roce 1725 se vrátil do Kolína, aby se stal děkanem u sv. Gedeona. Za pět let byl pražským arcibiskupem Ferdinandem z Knühbergu konsekrován na titulárního arcibiskupa pharsalského²⁰⁰. Roku 1731 byl Moric jmenován královéhradeckým biskupem.²⁰¹

V úřadu královéhradeckého biskupa setrval Moric pouhé dva roky. Za svého episkopátu neučinil žádné významné skutky, hlavně z toho důvodu, že v Hradci Králové netrval mnoho času a svou pozornost obracel do zahraničí, kde měl četná benefícia. Svůj biskupský úřad tedy velmi zanedbával. Na vlastní žádost byl v roce 1733 jmenován litoměřickým biskupem.²⁰² Moric zemřel 20. června 1759 v Hradišti u Znojma.²⁰³

3.4.2 JMENOVÁNÍ A INTRONIZACE

Moric Saský byl císařem Karlem VI. jmenován královéhradeckým biskupem 8. října 1731, v dubnu 1732 byl potvrzen papežem Klementem XII.²⁰⁴ Jak je psáno výše, biskupské svěcení Moric získal již v době, kdy se stal titulárním arcibiskupem pharsalským, tudíž se mohl hned začít připravovat na příjezd do Hradce Králové, který se uskutečnil v listopadu 1732.²⁰⁵

---

¹⁹⁷ SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 21.

¹⁹⁸ Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 125.

¹⁹⁹ Zřejmě se jedná o dnešní poutní místo Altötting v Bavorsku.

²⁰⁰ Jedná se o řeckou Farsalu.

²⁰¹ Jindřich FRANCEK – Jan JAKL, *Biskupové*, s. 9.

²⁰² Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 125–126 a 129.

²⁰³ Jindřich FRANCEK – Jan JAKL, *Biskupové*, s. 9.

²⁰⁴ *Tamtéž*, s. 9.

²⁰⁵ Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 174.

Saský patří mezi biskupy, o jejichž intronizaci nevíme takřka nic. Víme pouze, že během obřadu předal purkmistr s jedním radním Moricovi v kněžišti klíč od katedrály, ale poté museli při mši stát, což oba dva považovali za velkou urážku.²⁰⁶

Jezuitské divadlo pro Morice Saského bylo ojedinělé v tom smyslu, že se nekonalo při jeho uvítání ve městě, nýbrž na rozloučenou 9. září 1733, kdy byl Saský na vlastní žádost zproštěn úřadu královéhradeckého biskupa a stal se biskupem litoměřickým. Je nám znám pouze název hry *Meridies in Aurora (Poledne v ranní záři)*.²⁰⁷ Důvodem, proč se divadlo nekonalo při intronizaci, mohl být nedostatek času na secvičení, nebo nedostatek herců. S problémem mála herců se setkáváme i u divadla pro biskupa Příchovského, tudíž tato možnost vůbec není nereálná.

3.5 JAN JOSEF VRATISLAV Z MITROVIC

3.5.1 STRUČNÁ BIOGRAFIE

Jan Josef se narodil v roce 1695 jako bratr Jana Adama hraběte Vratislava z Mitrovic, šestého biskupa královéhradeckého. Působil jako kanovník v Olomouci a od roku 1719 jako probošt kolegiální kapituly u Všech svatých na Pražském hradě. V roce 1733 byl jmenován královéhradeckým biskupem.²⁰⁸

Jan měl v oblibě instrukce, nařízení a cirkuláře a celkově svým způsobem vedení úřadu předznamenával nadcházející Josefínskou dobu. Byl důsledný, přísný a dovedl si zjednat autoritu a pořádek. Jeho prioritou bylo dotvoření duchovní správy a ekonomického zázemí, ale byl i dalším významným stavebníkem diecéze. To vyžadovalo spoustu financí, a proto v nouzi pomáhal i ze svých vlastních zdrojů.²⁰⁹

Se svým předchůdcem Moricem udržoval přátelský vztah, ačkoliv by zřejmě mnohem raději zastával jeho úřad v Litoměřicích. Královéhradecký kraj byl považován za nejkacířtější a nejneklidnější, a proto žádal o zřízení 20 nových farností a přidělení čtyř misionářů.²¹⁰

Jan si ve svém úřadu vedl velmi dobře, přestože začaly slezské války a požadavky na něj byly veliké. Rezidence byla obsazena vojáky a sám biskup se

---

²⁰⁶ Jaromír MIKULKA, *Dějiny II./1*, s. 151.

²⁰⁷ Jaroslav MIKAN, *Jezuitské divadlo*, s. 35.

²⁰⁸ Milan BUBEN, *Encyklopedie*, s. 390.

²⁰⁹ Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 129 a 135.

²¹⁰ *Tamtéž*, s. 129, 135 a 138.

častokrát cítil tak ohrožen, že opouštěl své statky a žádal o udělení práva náhradní rezidence v Olomouci.²¹¹

Biskup zemřel 11. září 1753 v Chrastí. K uctění jeho památky se od pěti do šesti hodin večer nepřetržitě zvonilo. Za dva dny se jeho tělo převezlo do Hradce Králové v černém voze překrytým černým sukem a od Mýtské městské brány jej do rezidence doprovázeli služebníci v černých pláštích. Za další dva dny se uskutečnil pohřeb za účasti četného duchovenstva a biskupovo tělo bylo uloženo pod hlavní oltář.²¹²

3.5.2 JMENOVÁNÍ A INTRONIZACE

Jan Josef hrabě Vratislav z Mitrovic byl císařem Karlem VI. jmenován královéhradeckým biskupem 6. července 1733,²¹³ což bylo pouhé dva dny po přeložení předcházejícího biskupa Morice. Ještě téhož dne císař prezentoval Jana Josefa kurii v Římě a ten již za týden zaplatil poplatek 1500 zlatých jako jmenovací taxu.²¹⁴ Celá záležitost tedy proběhla nanejvýš rychle. Papež Klement XII. potvrdil jmenování Jana Josefa 18. prosince 1733.²¹⁵

Mitrovic se vypravil do Litoměřic, aby přijal biskupské svěcení od tamějšího biskupa Adolfa Saského, tedy svého předchůdce na královéhradeckém biskupském stolci. Během obřadu konsekrace vykonal i Přísahu věrnosti katolické církvi, kterou poté stvrdil i v písemné podobě svou pečeti.

Na Přísaze jsou pritištěné další tři pečeti a podpisy. První patří samotnému Adolfu Saskému a další dvě dokládají identitu dvou světicích biskupů, kteří byli vždy přítomni při svěcení nového biskupa jako pomocní biskupové. Byli jimi pražský světicí biskup hrabě Jan Rudolf Špork a olomoucký světicí biskup Otta Honorius z Eghku. Ke konsekraci došlo jistě v březnu 1734. Přesný den nelze z přísahy s naprostou jistotou určit, neboť číslovka je zakrytá černou skvrnou, ale s největší pravděpodobností se jedná o 5. března.²¹⁶

---

²¹¹ *Tamtéž*, s. 138.

²¹² SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 22.

²¹³ SOKA HK, Biskupský archiv, *Císař Karel VI. jmenuje Jana Josefa Vratislava z Mitrovic královéhradeckým biskupem*, inv. č. 219.

²¹⁴ Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 129.

²¹⁵ SOKA HK, Biskupský archiv, *Papež Klement XII. potvrzuje Jana Josefa Vratislava z Mitrovic královéhradeckým biskupem*, inv. č. 223.

²¹⁶ SOKA HK, Biskupský archiv, přírůstek č. 2676 2014, Jan Josef Vratislav z Mitrovic, fas. 22, kart. 4, *Přísaha při svěcení Jana Josefa*. Srov. Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 129. Zde je jako datum konsekrace uvedeno 7. března.

Vztah biskupa a konšelů byl už od dob Tobiáše Beckera znatelně lepší. Přesto můžeme na reskriptu Karla VI. ze dne 18. května 1734²¹⁷ vidět, že stále panovaly určité obavy ohledně přijetí nového biskupa. Z reskriptu se dozvídáme, že Mitrovic složil slib věrnosti již v roce 1715. Od vykonání slibu však uplynulo téměř dvacet let, tudíž se nelze divit Mitrovicovým obavám, že intronizace by mohla být ohrožena mylnou domněnkou o nevykonaném, či o starém a tudíž neplatném slibu věrnosti. A proto si chtěl svůj legitimní vjezd do města pojistit přímo u císaře. Ten situaci shrnul slovy, že nevidí důvod, proč by měl Mitrovic slib opakovat (...*zu repetiren nicht nötig habe*).²¹⁸

Když 5. června 1734 vjížděl Jan Josef slavnostně do města, doprovázely jej vozy s rektory jezuitských kolejí královéhradeckého biskupství: královéhradeckým, jičínským a žirečským.²¹⁹ Ostatní jezuité biskupa doprovázeli od středu náměstí, kde jej jeden jezuita přivítal řečí, kterou biskup bedlivě poslouchal a vlídně na ni odpověděl.²²⁰

Druhého dne byl Jan Josef slavnostně uveden do katedrály a poté pohostil duchovenstvo v budově semináře.²²¹ Švenda v této souvislosti prozřetelně uvádí seznam potravin i s jejich cenami.

---

²¹⁷ SOKA HK, Biskupský archiv, *Opis císařského reskriptu Karla VI. z 27. 2. 1721 o slibu věrnosti Jana Josefa Vratislava z Mitrovic. Reskriptem z 18. 5. 1734 proto císař Karel VI. oznamuje, že nově jmenovaný královéhradecký biskup již není povinen skládat slib věrnosti*, inv. č. 226, kart. 11, fol. 6.

²¹⁸ *Tamtéž*.

²¹⁹ Žireč je dnes součástí Dvora Králové nad Labem.

²²⁰ SOKA HK, Děkanský úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 21–22.

²²¹ *Tamtéž*, s. 22.

Účet za hostinu pro duchovenstvo²²²

	Počet kusů	Cena za kus	Cena celkem
Říční ryby	---	---	18 krejcarů
Kapr (osmilibrový)	8	6 krejcarů	48 krejcarů
Bažant	6	1 zlatý	6 zlatých
Koroptev	2	18 krejcarů	36 krejcarů
Zajíc	---	18 krejcarů	---
Husa	7	cca 12,5 krejcaru	1 zlatý a 28 krejcarů
Kapoun	6	<16 krejcarů	1 zlatý a 35 krejcarů
	Množství	Cena za jednotku	Cena celkem
Výražkový chléb (žitný)	---	---	50 krejcarů
Chléb	15 bochníků	4,5 krejcaru/bochník	67,5 krejcarů
Salát + další zelenina	---	---	39 krejcarů
Mouka na paštiky	1 věrtel	40 krejcarů/věrtel	40 krejcarů
Dortová mouka	3 čtvrtce	12 krejcarů/čtvrtce	36 krejcarů
Pivo	1 sud, 2 vědra, 28 pint	<3,3 krejcaru/pinta	12 zlatých a 40 krejcarů

Přesné určení měr a vah je vždy obtížné a snad nikdy nemůže být přesné. Za pomoci Hofmannovy Metrologické příručky²²³ se však pokusme o převod. Jeden věrtel mouky na paštiky by měl odpovídat přibližně 23, 396 litrům a 3 čtvrtce dortové mouky přibližně 17, 547 litrům. V tomto případě je největším problémem určení celkového objemu piva, protože na počátku 18. století panovala obrovská nejednotnost pivních sudů. Kontrolami se zjistilo, že sudy byly až o 18 % větší, než by měly. To poškozovalo stát na nápojové dani. Po v zásadě neúspěšných snahách o zlepšení situace vydal Karel VI. v roce 1729 patent, jímž se zaváděla jednotná velikost sudů na základě toho, že vědro mělo mít 34 pinty.²²⁴ Pokud by se Hradec Králové tímto patentem řídil, znamenalo by to, že se na hostině vypilo 319 nebo 452 litrů piva podle toho, jestli byl

²²² František ŠVENDA, *Cžtvrtý Hliněný Obraz. Rozdíl II, Od Roku 1734 až do Roku 1762*, s. 3–4.

²²³ Gustav HOFMANN, *Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy*, Praha 1984.

²²⁴ *Tamtéž*, s. 20.

sud dvouvěderní nebo čtyřvěderní. Logickou úvahou se nabízí, že sud byl čtyřvěderní. Kdyby byl totiž dvouvěderní, nemělo by smysl rozdělovat množství na sud, dvě vědra a 28 pint. V zápise by nejspíš stálo 2 sudy a 28 pint, nebo 4 vědra a 28 pint.

Z výše uvedené tabulky můžeme vyčíst, že hostina byla opravdu pestrá a bohatá. Avšak sečtení jednotlivých položek ani zdaleka nedosahuje konečných 84 zlatých a 36 krejcarů a půl denáru, které Švenda uvádí jako celkovou sumu za hostinu.²²⁵ Možná do částky započítal i vedlejší výdaje spojené s hostinou, ale dozajista vynechal některé potraviny, například další suroviny na dorty atd.

Třetí den zahráli jezuité na biskupovu počest divadlo *Gloriosi Patriarchae Jacob filius accrescens Joseph, meritis et gratia in Aegypti solo ad gloriae fastigium sublimatus*.²²⁶ Tato hra o Josefu Egyptském patrně nebyla původní, nýbrž pouze pozměněná varianta již existující hry z roku 1680. Kromě hlavní dějové linie obsahovala i vedlejší linii, v níž byl oslavován sám Mitrovic a celý jeho rod.²²⁷ Hra obsahovala i hudební části a biskupovi se velmi líbila.²²⁸

3.6 ANTONÍN PETR PŘÍCHOVSKÝ Z PŘÍCHOVIC

3.6.1 STRUČNÁ BIOGRAFIE

Antonín Petr Příchovský z Příchovic se narodil 28. srpna 1707 ve Svojšíně jako syn plzeňského krajského hejtmana Ferdinanda Příchovského, který byl v roce 1704 povýšen do panského stavu. Antonín Petr absolvoval teologická studia v Praze a Římě a v roce 1735 získal v Praze titul doktora teologie. Sedm let působil jako kaplan a později i děkan v Sobotce. V roce 1738 jej císař Karel VI. jmenoval titulárním opatem gottalským v uherské diecézi Ostřihom. O rok později se stal děkanem kolegiální kapituly u Všech svatých na Pražském hradě a poté i kanovníkem u sv. Víta.²²⁹

Roku 1752 byl jmenován titulárním biskupem emeským²³⁰ a téhož roku, 19. listopadu, přijal biskupské svěcení od pražského metropolitů Manderscheida. Předtím,

---

²²⁵ František ŠVENDA, *Chtvrťý Hliněný Obraz. Rozdíl II, Od Roku 1734 až do Roku 1762*, s. 4.

²²⁶ Jaroslav MIKAN, *Jezuitské divadlo*, s. 35.

²²⁷ *Tamtéž*, s. 14.

²²⁸ František ŠVENDA, *Chtvrťý Hliněný Obraz. Rozdíl II, Od Roku 1734 až do Roku 1762*, s. 3.

²²⁹ Milan BUBEN, *Encyklopedie*, s. 267–268.

²³⁰ Emesa je dřívější název pro město Homs v západní Sýrii.

než se stal královéhradeckým biskupem, zastával také funkci děkana kapituly u Sv. Víta.²³¹

Episkopát Příchovského byl poznamenán ničivými důsledky sedmileté války, Hradec byl vystaven vojenskému rabování a požárům. Rezidence byla sice uchráněna, avšak mnoho se z ní nenávratně ztratilo. Příchovský ztrácel i na jiném majetku, protože nebyl dobrým hospodářem a zřejmě také proto, že k městu zaujímal pasivní přístup.²³²

26. října 1763 zemřel pražský arcibiskup Manderscheid a Příchovský zaujal jeho místo. Zemřel 14. dubna 1793 a byl pohřben ve staré arcibiskupské kapli katedrály sv. Víta.²³³

3.6.2 JMENOVÁNÍ A INTRONIZACE

Příchovský byl jmenován královéhradeckým biskupem Marií Terezií dne 18. října 1753 a papežem Benediktem XIV. byl potvrzen 19. února 1754.²³⁴ Biskupská konzistoř o obou těchto skutečnostech průběžně informovala velmi podrobně ve svých oznámeních.²³⁵ Jak již bylo výše psáno, biskupské svěcení obdržel Příchovský již 19. listopadu 1752 od pražského arcibiskupa Manderscheida a to za přítomnosti dvou pražských kanovníků: probošta Zdenky Chřepického z Modlikovic a oficiála Antonína Vokouna.²³⁶

14. března okolo šesté hodiny večerní přijel biskup z Prahy do Hradce Králové ve vší tichosti a toho dne k sobě nepustil nikoho kromě kanovníků. Následujícího dne byli kanovníci a jezuité pozváni ke slavnostní tabuli, zvláště pak rektor Petr Janovka a spoluregent semináře Augustin Grever. Dne 19. března v deset hodin přijel biskup sám ve svém voze ke katedrále, taktéž ve vší tichosti a bez jakékoliv slávy. Kapitula jej u dveří přivítala a poté doprovodila na biskupský stolec.²³⁷ V pontifikálním oděvu

---

²³¹ Milan BUBEN, *Encyklopedie*, s. 268.

²³² Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 141–143.

²³³ Milan BUBEN, *Encyklopedie*, s. 268 a 271.

²³⁴ SOKA HK, Děkanský úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 22.

²³⁵ SOKA HK, Biskupská konzistoř, *Biskupská konzistoř oznamuje jmenování Antonína Petra Příchovského z Příchovic královéhradeckým biskupem*, inv. č. 1026, kart. 26.

²³⁶ František ŠVENDA, *Cžtwrtý Hliněný Obraz. Rozdíl II, Od Roku 1734 až do Roku 1762*, s. 135.

²³⁷ *Tamtéž*, s. 137–138.

odsloužil mši a zapěl *Te deum laudamus*.²³⁸ Následně se ve svém voze odebral do své rezidence.²³⁹

Co se týče tradičního jezuitského divadla, za účelem nacvičení komedie²⁴⁰ byl pozván z Kutné Hory již o Velikonocích hradecký rodák páter Jan Fentzl, protože v Hradci Králové zřejmě nebyl nikdo jiný, kdo by byl schopen ujmout se tak náročného úkolu. Vzal si s sebou na pomoc dva studenty nejvyšších tříd, aby ve hře zastali hlavní postavy, protože v Hradci nebyl ani dostatek schopných herců. Dokonce i z Jičína byli vysláni dva seminaristé jako zpěváci. Když biskup projížděl 9. září Hradcem Králové cestou do Opočna za Colloredy, rektor Josef Mladota mu předal synopsi hry s žádostí, jestli by jezuitům umožnil tu čest divadlo předvést. To se Příchovskému velmi zamlouvalo a tak stanovil datum 17. září.²⁴¹

Zmíněného dne přijel biskup o půl druhé z Chrasti do Hradce Králové, přičemž z katedrálního i jezuitského kostela vyzváněly zvony. V doprovodu hraběte Jana Chotka²⁴² vstoupil do koleje, kde jej přivítali jezuité v pláštích a uvedli jej k obědu. Biskup neměl zájem poobědvat s mnoha hosty, přesto bylo mnoho přítomných: hrabě Jan Chotek, krajský hejtman Vančura, děkan hradecké kapituly, rektor hradecké jezuitské koleje Mladota, pater Lysý z Jičína, jeden jezuita z Žirce a dva z Košumberku. Z vrchnosti byli pozváni dvě hrabata Colloredové z opočenského panství, hrabě Jan Václav Caretto z Millesima z ronovského panství²⁴³ a Jan Karel hrabě Špork z Hořiněvsi²⁴⁴ a z vojáků přítomného Daunova regimentu²⁴⁵ polní maršál Jan Filip hrabě z Harrachu, Leopold Josef Maria hrabě von Daun, Leopold hrabě Strassoldo a další. Dostavili se i kanovníci. Mezi přítomnými nebyly žádné ženy, kromě jedné nebo dvou manželek přítomné vrchnosti, a nikdo nezvaný neměl možnost proniknout do této uzavřené společnosti, protože přístup střežil Daunovský regiment. Celá hostina trvala

---

²³⁸ SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 23. Jednalo se pouze o recitaci, nikoliv o zpěv. Od roku 1751 totiž bylo v zemi zakázáno používání trubek apod. v kostelech.

²³⁹ František ŠVENDA, *Chtvrty Hliněný Obraz. Rozdíl II, Od Roku 1734 až do Roku 1762*, s. 138.

²⁴⁰ Pojmem komedie se míní divadlo obecně. Nejedná se o komedii v dnešním slova smyslu.

²⁴¹ Jaroslav MIKAN, *Jezuitské divadlo*, s. 22–23.

²⁴² Jan Karel Chotek z Chotkova (1704–1787) byl vlivným aristokratem. Od roku 1749 působil v česko-rakouské dvorské kanceláři. Více o Chotkovi viz *Ottův slovník naučný. Dvanáctý díl*, Praha 1897, s. 371.

²⁴³ Jedná se o Ronov nad Doubravou nedaleko Chrudimi.

²⁴⁴ Švenda uvádí přídomek „Hořeněvskej“, který u Jana Karla hraběte Šporka (1722–1790) jako u posledního z rodu má své opodstatnění, protože právě on směnil dluhy zatížený statek Hořiněves za Bečváry. Více viz MAŠEK, Petr, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti, 2. díl*, Praha 2010, s. 298.

²⁴⁵ Již před začátkem sedmileté války v roce 1756 probíhala v Hradci Králové intenzivní zbrojení a vojenská cvičení. Více viz Jaromír MIKULKA, *Dějiny II./2*, s. 177–191.

skoro do čtyř hodin a byla doprovázena hudební kulisou, kterou zajišťovali seminaristé.²⁴⁶

Po obědě prošel biskup s hosty skrze jezuitskou kolej do školy, kde se konalo divadlo. Uprostřed pro něho bylo připravené vyvýšené křeslo se stolečkem, avšak on raději zvolil obyčejné křeslo mezi hosty. Všechna okna byla zahrazená a tříhodinový program se odehrával za umělého osvětlení.²⁴⁷ Tématem bylo: *Methodius Archi et Episcopus S. Fidei in Boemiamina Author Primus, Antonius petrus Archi et Episcopus Verae Religionis in Boemia receptae Auctor nulli Secundus*²⁴⁸ (*Metoděj, zakladatel křesťanství v Čechách; Antonín Petr, rozmnožitel víry a založení prvního českého kostela v Hradci*).

Nejdříve studentský šlechtic a principista František Sádlo přivítal nového biskupa a poté již začalo samotné divadlo, v němž byl typickým podobenstvím přirovnán nový biskup ke svatému Metodějovi, a to jednak titulem titulárního arcibiskupa z Emessy, jednak svými skutky. Jestliže byl Metoděj vštípitel víry v Čechách, pak byl Antonín Petr Příchovecký její rozmnožitel.²⁴⁹

Na začátku hry po argumentu, v prolusio, následovala scena muta,²⁵⁰ která představovala českou skalnatou zemi posetou modlami. Sv. Metoděj²⁵¹ ji přeměnil v krásnou zahradu (tj. v křesťanskou zemi). V dalších částech hry byl znázorněn křesťan knížete Bořivoje a Ludmily, vyučování křesťanství, zakládání kostelů (včetně sv. Klimenta v Hradci Králové) a vůbec celkové šíření víry. Bořivojova syna Vratislava v této hře hrál samotný František Švenda, jedná se snad o jediný případ, kdy je známo jméno účinkujícího herce.²⁵²

Biskup v průběhu představení projevoval velkou pozornost a častokrát dal znamením najevo spokojenost. Po skončení nebyl sám, kdo vychválil pořádek a herecké schopnosti účinkujících. Hrabě Chotek se přiznal, že by si nikdy nemyslel, že by se dalo provést v tak malých školách něco natolik obdivuhodného, něco, o čem by se mluvilo až ve Vídni. A rektor Mladota prohlásil, že už se představení nemohlo více podařit. Biskup ještě několikrát poděkoval a neustále opakoval, jak se mu hra líbila. Ta musela

---

²⁴⁶ František ŠVENDA, *Chtvrty Hliněný Obraz. Rozdj I, Od Roku 1734 až do Roku 1762*, s. 140–141.

²⁴⁷ *Tamtěž*, s. 141–142.

²⁴⁸ Jaroslav MIKAN, *Jezuitské divadlo*, s. 36.

²⁴⁹ *Tamtěž*, s. 23.

²⁵⁰ Scena muta bylo označení pro živé obrazy, kterými se na začátku hry po prologu znázorňoval obsah jednotlivých částí hry.

²⁵¹ Sv. Strachota byl velmi častý překlad jména Metoděj. Jedná se o mylné spojení řeckého *Methodios* s latinským *metus* (*strach*).

²⁵² Jaroslav MIKAN, *Jezuitské divadlo*, s. 23.

být vskutku zdařilá, protože se o ní mluvilo po celém městě s takovým nadšením, že se za dva dny opakovala pro veřejnost (zvláště pro ženy, které na první divadlo neměly přístup), tentokrát již za denního světla. Účinkující sklidili další chválu a druhý den dostali volno na odpočinek.²⁵³

Příchovský zvolil velmi umírněný způsob svého vstoupení do města a uvedení do úřadu. V tichosti přijel do Hradce Králové, a když nastalo datum intronizace, do katedrály jel sám ve svém voze a nechtěl být nikým doprovázen. Odmítal jakékoliv slavnosti a dokonce i jezuitské divadlo k jeho cti proběhlo díky výslovnému přání jezuitů. Těžko říci, jestli to bylo způsobeno jeho skromnou povahou, nebo si byl vědom nemála předcházejících intronizací, které neprobíhaly podle přání biskupů a v mnohých případech je i potupily. Ale zřejmě obojí bylo do značné míry pravda. Opravdu dal najevo, že se nad nikoho nemínil nadřazovat, když v hledišti odmítl připravené vyvýšené sedadlo a raději usedl mezi ostatní diváky. Na druhou stranu si nelze nevšimnout, že na hostinu po biskupově příjezdu do města nebyl pozván nikdo kromě kanovníků a jezuitů. Konala se sice i další hostina, v den divadla, kam již byla pozvána větší škála hostů, ale nikdo z městské rady. A navíc tato druhá hostina vůbec nebyla zamýšlená, protože původně biskup pravděpodobně s konáním divadla nepočítal.

3.7 HEŘMAN HANNIBAL Z BLÜMEGEN

3.7.1 STRUČNÁ BIOGRAFIE

Heřman Hannibal z Blümegen se narodil 1. července 1716 ve Vídni a jakožto druhorozený syn se věnoval duchovní dráze. Po studiích se stal olomouckým kanovníkem a později i tamějším kapitulním děkanem (1759–1764), avšak v této době působil i jako infulovaný probošt brněnské kolegiátní kapituly u sv. Petra a Pavla v Brně.²⁵⁴

V roce 1763 byl Blümegen jmenován královéhradeckým biskupem. Svůj episkopát opíral zejména o Tovaryšstvo Ježíšovo a právě z jeho řad si vybíral i své poradce. V 2. polovině 60. let ale onemocněl a většinu času trávil v Brně, z toho důvodu byl brněnský kapitulní děkan Matyáš František hrabě Chorinský²⁵⁵ jmenován

---

²⁵³ František ŠVENDA, *Chtvrtý Hliněný Obraz. Rozdl II, Od Roku 1734 až do Roku 1762*, s. 142–143.

²⁵⁴ Milan BUBEN, *Encyklopedie*, s. 35.

²⁵⁵ Chorinský byl prvním brněnským biskupem (1777–1786).

pomocným biskupem, který ho v diecézi zastupoval.²⁵⁶ Blümegen ale vedení diecéze nepustil a vše řídil písemně.²⁵⁷

Episkopát Blümegeny byl doprovázen spory s kapitulou i městskou radou. V roce 1766 jmenoval konzistoř podle nových zásad, přičemž ze starých členů zůstal pouze jediný, což vyvolalo velkou vlnu protestů. Ze strany konzistoře mu bylo vytýkáno překračování pravomocí. Spor se umocňoval, a tak biskup upadl do velké nelibosti u většiny kléru.²⁵⁸

Biskup zemřel 17. října 1774 v Brně, kde byl také pohřben.²⁵⁹ Katedrále Sv. Ducha odkázal 1000 zlatých.²⁶⁰

3.7.2 JMENOVÁNÍ A INTRONIZACE

Heřman Hannibal z Blümegen byl jmenován královéhradeckým biskupem císařovnou Marií Terezií v roce 1763²⁶¹ a papež Klement XIII. jej potvrdil v konfirmační listině ze dne 9. dubna 1764.²⁶² Hned dalšího měsíce, 27.5., získal Blümegen biskupské svěcení.²⁶³

Dne 14. srpna před sedmou hodinou večer přijel biskup v naprosté tajnosti z Chrastí do Hradce Králové. Dalšího dne v devět hodin ráno vyšlo od biskupské rezidence procesí do katedrály Sv. Ducha, kde byl Blümegen intronizován. Prvním v procesí šel starý kněz pater Felix v superpelice²⁶⁴ a za ním v řadě minorité, v jejichž čele kráčel kvardián. Za nimi následovali představení klášterů a jejich řeholníci, teolog pater Jan Herberstein,²⁶⁵ někteří členové konzistoře, děkani a vikáři v pluvíálech, titulární a rezidenční kanovníci a biskupští seminaristé, kteří byli oblečeni v komžích²⁶⁶, pouze dva byli oděni do dalmatik.²⁶⁷ Po nich již v pontifikálním oděvu

---

²⁵⁶ Milan BUBEN, *Encyklopedie*, s. 36.

²⁵⁷ Jana CROŤ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 147.

²⁵⁸ *Tamtéž*, s. 143.

²⁵⁹ Milan BUBEN, *Encyklopedie*, s. 36.

²⁶⁰ SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 24.

²⁶¹ Jindřich FRANCEK – Jan JAKL, *Biskupové*, s. 10.

²⁶² SOKA HK, Biskupský archiv, *Papež Klement XIII. potvrzuje Heřmana Hannibala Blümegeny královéhradeckým biskupem*, inv. č. 426.

²⁶³ Jindřich FRANCEK – Jan JAKL, *Biskupové*, s. 11.

²⁶⁴ Superpelice je bílé roucho, které je velmi podobné rochetě. Rozdíl je v tom, že superpelice sahá nad kolena a má široké rukávy.

²⁶⁵ Brněnský rodák Jan Herberstein byl od roku 1725 členem Jezuitského řádu. Zároveň byl také pokrevním příbuzným samotného biskupa Blümegeny. Více o Herbersteinovi v Hradci Králové viz SOKA HK, fond Varia, *Jezuitské letopisy*, s. 375–377. Opis.

²⁶⁶ Komže je bílá svrchní košile.

kráčel biskup, který měl po boku dva nejmladší kanovníky v dalmatikách a kapitulního arcijáhna Janovského v pluviiálu. Nad biskupem neslo baldachýn šest radních, za nimiž kráčel bratr biskupa, krajský hejtman Vančura, broumovský opat Friedericus Grundmann a dva převorové benediktinského řádu. Procesí uzavíraly vrchnosti, krajský úřad, rektorové jezuitských kolejí z diecéze a konšelé s početným následujícím zástupem. Po celou dobu vyzváněly veškeré zvony a zněly bubny a trouby.²⁶⁸

U dveří hřbitova vyzdvihli radní první vítěznou bránu, druhou kapitula u hlavních dveří kostela, kde se také procesí zastavilo, aby mohlo šest děkanů převzít baldachýn od radních a dovést biskupa k trůnu. Když se na něj biskup posadil, kapitulní děkan pater Jan Sax k němu pronesl řeč. Poté konzistoriální sekretáři přečetli konfirmační bulu a biskup obdržel políbení ruky od kanovníků, duchovenstva, jezuitů a představených řádů. Před tím, než biskup odsloužil mši, kanovník Jan Václav Bauller pronesl kázání v češtině. Mezitím na náměstí střílelo na požádání městské rady vojsko.²⁶⁹

V rochetě, plášti a červeném biretu²⁷⁰ kráčel biskup pod baldachýnem zpět do své rezidence, kam pozval na oběd kanovníky, veškeré duchovenstvo, vrchnosti, krajský úřad a přední konšely.²⁷¹

16. srpna se konalo v jídelní místnosti v rezidenci jezuitské divadlo na počest biskupa, které připravil pater Prokop Kraus.²⁷² Představení mělo velký úspěch, ale podle některých hostů bylo prý příliš krátké.²⁷³

U intronizace Heřmana Hannibala z Blümegen je velmi dobře viditelný určitý zlom ve vztazích biskupů a městské rady. Od dob, kdy čtyři radní odmítli nést baldachýn nad prvním královéhradeckým biskupem Sobkem, se přes pomalé zlepšování vztahů stalo, že radní (dokonce v počtu šesti) baldachýn nesli, a co víc, považovali to za čest.²⁷⁴ Navíc na jejich žádost během mše páli vojsko na náměstí salvy na oslavu biskupa. Celkově se na slavnosti podílelo velmi mnoho osob, už jen početnost procesí byla úctyhodná. Čest nést baldachýn měli i děkani, tudíž předání přede dveřmi katedrály bylo v jistém směru velmi symbolické.

---

²⁶⁷ Dalmatika je tunika, která se obléká otvorem přes hlavu. Na bocích se případně může stáhnout tkanicemi. Jedná se o oděv jáhnů.

²⁶⁸ SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 23.

²⁶⁹ *Tamtéž*, s. 23–24.

²⁷⁰ Čtyřúhelníková zpevněná pokrývka hlavy.

²⁷¹ SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 24.

²⁷² Jaroslav MIKAN, *Jezuitské divadlo*, s. 36.

²⁷³ Jaromír MIKULKA, *Dějiny II./2*, s. 250.

²⁷⁴ *Tamtéž*, s. 240.

3.8 JAN ONDŘEJ KAISER Z KAISERN

3.8.1 STRUČNÁ BIOGRAFIE

Jan Ondřej Kaiser se narodil 29. listopadu 1716 ve Štětí. Po teologických studiích byl od roku 1747 farářem v Klecanech a od roku 1751 děkanem ve Frýdlantě. O čtyři roky později se stal kanovníkem u Sv. Víta v Praze, poté i oficiálem, generálním vikářem arcidiecéze a také kapitulním děkanem ve Staré Boleslavi.²⁷⁵

Kaiser byl 3. března 1760 jmenován papežem Klementem XIII. pražským světitím biskupem. Biskupské svěcení přijal 13. dubna 1760 od tehdejšího královéhradeckého biskupa Antonína Příchovského z Příchovic. Roku 1775 byl Kaiser Marií Terezií jmenován královéhradeckým biskupem.²⁷⁶

K získání úřadu královéhradeckého biskupa pomohly Kaiserovi nepochybně jeho skvělé schopnosti, ale respekt si jistě získal již tím, když svým statečným jednáním zachránil chrám sv. Víta před požárem v roce 1757, kdy Pražský hrad obléhala pruská vojska. Marie Terezie byla velmi spokojena, že právě jeho mohla jmenovat do úřadu královéhradeckého biskupa. Povýšila jej i do rytířského stavu s přídomkem „von Kaisern“.²⁷⁷

Ačkoliv byl Kaiserův episkopát nejkratší v dějinách královéhradecké diecéze, byl naplněn péčí o ni. Kaiser bojoval velmi tvrdě proti sektářství, ale k nekatolíkům byl velmi tolerantní. Ještě před svou intronizací požádal, aby poddaní jiného vyznání mohli opustit diecézi, což už bylo jistou předzvěstí Tolerančního patentu. Ihned po svém jmenování dal také připravit rozpočet na opravu rezidence, která v té době byla velmi zanedbaná.²⁷⁸

Jan Ondřej Kaiser z Kaisern zemřel 5. května 1776, o tři dny později byl pohřben v kryptě chrámu Sv. Ducha. Polovinu svého jmění odkázal katedrále, polovinu všem chudým v diecézi.²⁷⁹

---

²⁷⁵ Milan BUBEN, *Encyklopedie*, s. 161.

²⁷⁶ *Tamtéž*, s. 161.

²⁷⁷ Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 151–152.

²⁷⁸ *Tamtéž*, s. 153–155.

²⁷⁹ SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 26.

3.8.2 JMENOVÁNÍ A INTRONIZACE

Jan Ondřej byl císařovnou Marií Terezií jmenován královéhradeckým biskupem dne 2. května 1775,²⁸⁰ přičemž kapitulní kancelář oznámila tuto skutečnost kléru již 9. června 1775,²⁸¹ což bylo více jak měsíc předtím, než vůbec papež Pius VI. Kaisera potvrdil dne 17. července 1775.²⁸² Vzhledem k tomu, že Kaiser již byl konsekrován, mohl se začít soustředit na další záležitosti spojené s uvedením do úřadu hradeckého biskupa.

Když Kaiser 9. října 1775 přijížděl k Hradci Králové, hned na hranicích městského obvodu u Plačic²⁸³ se na jeho počest pájlo z moždířů²⁸⁴ a vyslaní zástupci kapituly a městské rady jej tam uvítali. Poté se biskup vydal k městu, do něhož vjížděl za vyzvánění všech hradeckých zvonů. Před katedrálou na něho již čekali kanovníci, všichni místní duchovní, radní města, měšťané a vojáci, aby přivítali svého nového pastýře. Ten sestoupil ze svého kočáru, odpověděl na pozdravy a hned se odebral do katedrály, z níž ho následně všichni přítomní doprovodili do biskupské rezidence.²⁸⁵

Ke slavnostní intronizaci došlo za šest dní. Datum 15. října nebylo vůbec náhodné, právě naopak. Ve zmíněný den se totiž slavily jmeniny císařovny Marie Terezie a výročí posvěcení katedrály.²⁸⁶ Biskup krácel do katedrály za zvuků trubek a bubnů. Radní města nad ním nesli baldachýn až ke dveřím katedrály, kde jej převzali vikáři a doprovodili biskupa dovnitř. Ten, oblečen v pontifikálním oděvu, vystoupil na kazatelnu a horlivě kázal mnohým přítomným o pravé víře, kterou mají projevovali dobrými skutky. Následovalo přečtení papežské konfirmační buly, které již biskup vyslechl ze svého trůnu, kam poté přistoupili duchovní a radní města, aby políbili jeho prsten. Biskup odsloužil mši, udělil požehnání a pod baldachýnem krácel zpět do své rezidence.²⁸⁷

Co se týče averze radních vůči úřadu biskupa, ta během 17. století postupně mizela a z informací o angažovanosti radních na intronizacích v 18. století vidíme, že spor byl zcela zapomenut. Na intronizaci biskupa Kaisera pozorujeme jeden moment,

---

²⁸⁰ *Tamtéž*, s. 24.

²⁸¹ SOKA HK, Biskupská konzistoř Hradec králové, *Kapitulní kancelář oznamuje jmenování Jana Ondřeje Kaisera z Kaisernu královéhradeckým biskupem*, inv. č. 1029, kart. 26.

²⁸² SOKA HK, Biskupský archiv, *Papež Pius VI. potvrzuje Jana Ondřeje Kaisera z Kaisern biskupem královéhradeckým*, inv. č. 1100.

²⁸³ Dnes jsou Plačice součástí Hradce Králové.

²⁸⁴ Moždíř je dělostřelecká zbraň.

²⁸⁵ SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 25.

²⁸⁶ Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 152.

²⁸⁷ SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 25.

který toto dokládá. Chvíle, kdy představitelé města políbili biskupovi Kaiserovi během intronizace prsten, představoval nejvyšší projev úcty a pokory. Tento obřadní akt by radní nikdy nevykonali, kdyby si to sami nepřáli.

3.9 JOSEF ADAM ARCO

3.9.1 STRUČNÁ BIOGRAFIE

Josef Adam Arco se narodil 27. ledna 1733 do říšské hraběcí rodiny. Po dokončení teologických studií se stal v roce 1757 pasovským kanovníkem a v roce 1764 titulárním biskupem hipponským²⁸⁸ s určením pro pasovskou diecézi. Ještě téhož roku přijal Arco biskupské svěcení. Než byl v roce 1776 jmenován královéhradeckým biskupem, působil jako pasovský oficiál ve Vídni a farář v Tulnu.²⁸⁹

Biskup Arco měl velký zájem na fungování správy královéhradecké diecéze. Hned po svém příchodu nechal obnovit konzistoř a během svého krátkého episkopátu vydal mnoho dekretů, statut a různých nařízení ke zlepšení fungování diecéze. Ve svém úřadu ale zřejmě nebyl příliš spokojen, neboť po dvou letech sám požádal o přeložení.

Jednou z hlavních příčin byla pravděpodobně skutečnost, že biskup neovládal češtinu (jako většina jeho předchůdců), tudíž nemohl dost dobře komunikovat s prostými věřícími. Do jisté míry ale na jeho rozhodnutí mohla mít vliv i začínající válka o dědictví bavorské, kterou se cítil tak ohrožen, že v červnu 1778 odjel do Salzburgu a do Hradce Králové se již nikdy nevrátil.

Diecézi řídil další rok a půl písemně, než byl vybrán jeho nástupce Jan Leopold Hay.²⁹⁰ V roce 1780 se stal biskupem v Seckau, kde také za dva roky zemřel.²⁹¹

3.9.2 JMENOVÁNÍ A INTRONIZACE

Císařovna Marie Terezie jmenovala Josefa Adama do úřadu královéhradeckého biskupa dne 17. května 1776,²⁹² papež Pius VI. jej konfirmoval 10. července téhož

---

²⁸⁸ Tehdejší Hippo je dnešní Annaba v Alžírsku.

²⁸⁹ Milan BUBEN, *Encyklopedie*, s. 14–15.

²⁹⁰ Jana CROŤ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 155–159.

²⁹¹ Milan BUBEN, *Encyklopedie*, s. 15.

²⁹² SOKA HK, Biskupský archiv, *Dekret Česko-rakouské dvorské kanceláře o jmenování Josefa Adama hraběte z Arca, titulárního biskupa hippského, kanovníka kapituly v Pasově a generálního vikáře pasovského biskupství královéhradeckým biskupem*, inv. č. 1244, kart. 51.

roku.²⁹³ Josef Adam již měl biskupské svěcení, do Hradce Králové tedy přijel velmi brzy, a to už 22. srpna. Jeho příjezd se odehrál v tichosti, a proto se nekonalo žádné slavnostní přivítání. O tři dny později, 25. srpna, byl Josef Adam uveden do úřadu.²⁹⁴

---

²⁹³ SOKA HK, Biskupský archiv, *Papež Pius VI. potvrzuje Josefa Adama hraběte z Arca královéhradeckým biskupem*, inv. č. 1246, kart. 52. Soudobý neověřený opis.

²⁹⁴ SOKA HK, Děkanský úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 26.

4 OSVÍCENŠTÍ BISKUPOVÉ

4.1 JAN LEOPOLD HAY

4.1.1 STRUČNÁ BIOGRAFIE

Jan Leopold Hay se narodil 22. dubna 1735 ve Fulneku. Absolvoval teologická studia v Olomouci, kde se později stal ceremoniářem biskupů. Od roku 1770 působil jako kapitulní děkan v Kroměříži a od roku 1775 jako probošt kolegiální kapituly v Mikulově. V témže roce byl povýšen do rytířského stavu, což byl jeden z mnohých projevů přízně císařského dvora.²⁹⁵

Nejvíce přízně ale Hay získal na konci 70. let, kdy úspěšně vedl vyšetřovací komisi na Valašsku, kde se poddaní ve velkém hlásili k nekatolické víře.²⁹⁶ Císař Josef II. vkládal do Haje tolik důvěry, že se rozhodl jmenovat jej královéhradeckým biskupem. Královéhradecká oblast byla totiž považována za velmi problematickou ohledně tajných nekatolíků a navíc byla ohrožována protestantskými vlivy pruského krále.²⁹⁷

Jan Leopold Hay byl známým osvícencem, tudíž plně spolupracoval při praktickém provádění náboženských reforem Josefa II. V reakci na Toleranční patent vydal 20. listopadu 1781 prováděcí oběžník, v němž přesáhl ustanovení patentu, což si vysloužilo pochvalu osvícenských kruhů ve střední Evropě.²⁹⁸ Za episkopátu Jana Leopolda byl také z nařízení Josefa II. připojen k diecézi čáslavský a chrudimský kraj.²⁹⁹

V době, kdy se Hay stal biskupem, měl velké ambice a množství nadšení pro vykonávání svého nového úřadu. Avšak s postupem času se dostával do stále větší nepřízně hradeckých měšťanů, protože nebral v úvahu tradice a zvyklosti.³⁰⁰ Otevřenou nevěli pak vyvolaly úpravy katedrály v duchu osvícenství a odstranění četných starobylých památek, které z velké části pořídili právě měšťané. Poslední zbytky městské samosprávy v církevní oblasti byly zlikvidovány.³⁰¹

---

²⁹⁵Jindřich FRANCEK –Jan JAKL, *Biskupové*, s. 11–12.

²⁹⁶ Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 161.

²⁹⁷ Jaromír MIKULKA, *Dějiny II./2*, s. 243.

²⁹⁸ *Tamtéž*, s. 243.

²⁹⁹ SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 28.

³⁰⁰ Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 161.

³⁰¹ Jaromír MIKULKA, *Dějiny II./2*, s. 243.

Hay byl ale i člověkem, který byl laskavý, štedrý a nikdy nikomu neodmítl pomoc.³⁰² Kalaš ve své kronice uvádí: „*Byl muž sličné postavy, mravů uhlazených, vtipu ostrého, nevšední učenosti, výmluvný jako málokdo a k chudým velice štedrý.*“³⁰³

14. královéhradecký biskup Hay zemřel 1. června 1794 v Chrasti ve svých 59 letech. Byl skromně pohřben na tamějším hřbitově sv. Martina.³⁰⁴

4.1.2 JMENOVÁNÍ A INTRONIZACE

Jan Leopold Hay byl dne 29. července 1780 jmenován královéhradeckým biskupem.³⁰⁵ Marie Terezie jej měla ve značné oblibě, a proto mu i odpustila poplatky za jmenování.³⁰⁶ Výběr nového biskupa potvrdil papež Pius VI. dne 11. prosince 1780. Přesně za tři měsíce, 11. března 1781, byl Hay ve Vídni konsekrován tamějším arcibiskupem Migazzim³⁰⁷ za přítomnosti vídeňského novoměstského biskupa Johanna Heinricha von Kerens a vídeňského sufragána hraběte Areta.³⁰⁸

Hay nestál o slavnostní intronizaci a oslavy s ní spojené, byl totiž stoupencem osvícenských myšlenek, které se zcela lišily od idejí baroka. Církevní tradice, které kladly důraz na obřadní a slavnostní charakter činností biskupa, pomalu mizely. Musíme vzít v úvahu také josefinismus, který měl na církvev reformní vliv. Hay byl taktéž stoupencem myšlenky Josefa II, že císař nemá církvev pouze bránit, ale také řídit.³⁰⁹ S tímto přístupem se tedy biskup stával pouhým úředníkem státu a nebyl tedy důvod ceremoniálního uvedení do úřadu.

6. dubna 1781 přijížděl Hay směrem od Nového Hradce do Hradce Králové, což zamýšlel provést v naprosté tichosti, avšak radní města byli informováni a čekali na něho u Plačic, aby jej pozdravili.³¹⁰

Za dva dny přijel na nedělní bohoslužbu ke katedrále, kde jej u dveří přivítali kanovníci a uvedli jej na biskupskou stolicí.³¹¹ Hay dal vynechat přečtení papežské konfirmační buly, čímž vlastně naznačil, že za svou autoritu považoval císaře, nikoliv

³⁰² Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 171.

³⁰³ SOKA HK, Děkanský úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 29.

³⁰⁴ *Tamtéž*, s. 29.

³⁰⁵ SOKA HK, Biskupský archiv, *Dekret Česko-rakouské dvorské kanceláře o jmenování Jana Leopolda z Haje, komisaře pro náboženské záležitosti na Moravě a probošta kolegiátní kapituly v Mikulově, královéhradeckým biskupem*, inv. č. 1265.

³⁰⁶ Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 161.

³⁰⁷ SOKA HK, Děkanský úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 28.

³⁰⁸ František ŠVENDA, *Čtvrtý Hliněný Obraz. Rozdl IV., od roku 1780 až do roku 1790*, s. 8.

³⁰⁹ Více o církvev za josefinismu viz Eduard WINTER, *Josefinismus a jeho dějiny*, Praha 1945, s. 82–112.

³¹⁰ Jeronym Jan SOLAŘ, *Dějepis*, s. 351.

³¹¹ SOKA HK, Děkanský úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 28.

papeže.³¹² Možná i toto bylo příčinou, proč byl poté za svého episkopátu považován spíše za osobu politickou, než duchovní.³¹³

Situace s konfirmační bulou vzbudila takové rozpaky, že úředníci nevěděli, co mají napsat do konzistorního protokolu.³¹⁴ Biskup pouze světil ratolesti³¹⁵ a odsloužil zpívanou mši, poté se v tichosti odebral do své rezidence.³¹⁶

Ač se to na první pohled nemusí zdát, biskup Hay velmi výrazně pozměnil průběh a vlastně i význam celé intronizace. Tím, že vynechal přečtení papežské konfirmační buly, odstranil z intronizace jednu z nejdůležitějších částí obřadu. Bula představovala jakýsi důkaz biskupova práva usednout na stolec a papežské svolení. Ale osoba papeže se nyní stala vedlejší a intronizace pouhou formalitou.

4.2 MARIA TADEÁŠ TRAUTTMANSDORFF-WEINSBERG

4.2.1 STRUČNÁ BIOGRAFIE

Maria Tadeáš se narodil 28. května 1761 ve Štýrském Hradci jako syn hraběte Weikharda z Trauttmansdorffu-Weinsbergu. Nejprve studoval místní školu, odkud pak odešel na studia do Říma a do Pávie. Od roku 1783 působil jako kanovník v Olomouci, poté jako farář v Krnově a děkan v Holešově, kde se také naučil česky.³¹⁷ V roce 1793 se měl stát biskupem v Terstu, ale ještě ani neproběhla konsekrace a on byl ustanoven biskupem královéhradeckým.³¹⁸

Trauttmansdorffův episkopát byl významný především péčí o prostý lid a zlepšením církevního školství. Biskup dal zřídit penzijní fond pro nezaopatřené děti a v dobách, kdy lid sužovala drahota, dal zvyšovat platy těm, kteří pod něj příslušeli, a snažil se o zlepšení hospodářství na biskupských statcích. Co se týče zlepšení vzdělanosti, na jeho žádost byl v roce 1802 zřízen tříletý (později čtyřletý) teologický institut, kde se mimo jiné vyučoval český jazyk a literatura. Maria Tadeáš také stál za obnovením gymnázia v Německém Brodě.³¹⁹ Jakožto velký vzdělanec měl velkou

---

³¹² Jaromír MIKULKA, *Dějiny II./2*, s. 243.

³¹³ Jana CROŤ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 161.

³¹⁴ *Tamtéž*, s. 161.

³¹⁵ Svěcení ratolestí je součástí oslav Květné neděle. V tento den se při bohoslužbě zpívá zpráva o umučení Ježíše Krista a věřící si připomínají jeho vjezd do Jeruzaléma. Lid Ježíše vítal právě ratolestmi.

³¹⁶ SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 28.

³¹⁷ Milan BUBEN, *Encyklopedie*, s. 351.

³¹⁸ SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 29.

³¹⁹ Dnešní Havlíčkův Brod.

zálibu v knihách. Svoji knihovnu, která čítala 3558 děl v 5418 svazcích, i s barokními skříněmi přenechal královéhradeckému biskupství.³²⁰ Trauttmansdorffova knihovna se nachází v budově biskupské rezidence dodnes.

Dne 26. listopadu 1811 byl Trauttmansdorff jmenován olomouckým arcibiskupem, o sedm let později zemřel.³²¹

4.2.2 JMENOVÁNÍ A INTRONIZACE

Maria Tadeáš byl jmenován královéhradeckým biskupem dne 30. srpna 1794. Papež Pius VI. s jeho potvrzením vyčkával skoro celý rok, konfirmační bulu vydal až 1. června 1795.³²² Konsekrace proběhla 8. září 1795 v Olomouci v arcibiskupské rezidenci, Maria Tadeáš obdržel biskupské svěcení od prvního olomouckého arcibiskupa Antonína Theodora Colloredo za přítomnosti prvního budějovického biskupa Jana Prokopa Schaaffgotsche a světícího olomouckého biskupa Karla Godefrieda z Rosenthalu.³²³

Trauttmansdorff si stejně jako jeho předchůdce Hay přál vstup do města bez jakékoliv zvláštní pozornosti. Přestože byl tedy příjezd nahlášen na 3. října, přijel již 2. října v sedm hodin večer, protože věděl, že jej nikdo nebude očekávat o den dřív.³²⁴ A stejně jako Hay netoužil po velkých slavnostních ceremoniích, což se očividně nedá říci o kapitule, která byla zřejmě stále v rozpacích z netradičního průběhu Hayovy intronizace a podnikla kroky k tomu, aby uvedení do úřadu královéhradeckého biskupa dostalo opět svůj slavnostní ráz.

V první řadě dala kapitula pro tuto příležitost zhotovit nový biskupský trůn v hodnotě 500 zlatých.³²⁵ A v druhé řadě se postarala alespoň o slavnostní uctění biskupa průvodem.³²⁶

Uvedení do úřadu proběhlo 4. října. V deset hodin ráno vyšla z biskupské rezidence kapitula s místním duchovenstvem. Za nimi kráčel, již oblečen v pontifikálním oděvu, nový biskup, jehož doprovázeli radní města a zástupci okolních

---

³²⁰ Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 175–176 a 181.

³²¹ SOKA HK, Děkanský úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 30.

³²² *Tamtéž*, s. 29.

³²³ Jeronym Jan SOLAŘ, *Dějepis*, s. 379.

³²⁴ František ŠVENDA, *Čtvrtý Hliněný Obraz. Rozdíl IV., od roku 1791 až do roku 1800*, s. 61.

³²⁵ Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 171.

³²⁶ SOKA HK, Děkanský úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 29.

obcí do katedrály. Biskup se zastavil u hlavního oltáře, před nímž poklekl, a odtud již zamířil k nově pořízenému trůnu, do něhož pomalu usedl.³²⁷

Do této chvíle se mohla přítomným situace jevit tak, že intronizace královéhradeckého biskupa znovu získala svůj ceremoniální a tradiční charakter. Ovšem, Maria Tadeáš v tomto směru zastával opravdu stejné postoje jako jeho předchůdce Hay, proto také odmítl přečtení papežské konfirmační buly.³²⁸

Oproti Hayovi ale Maria Tadeáš učinil ještě jednu věc, která jeho intronizaci odprostita od tradic a obřadnosti. Nadcházející mši totiž sloužil ne v rouchu pontifikálním, nýbrž mešním.³²⁹ Tento akt a jeho možné důvody jsou velmi zajímavé a v každém případě ojedinělé. Biskup tímto činem samozřejmě znovu dal najevo, že nestál o slavnosti a ceremonie. Ale pokud bychom ho zasadili do kontextu historie královéhradeckého biskupství, je docela možné, že biskup si přál dát najevo, že nechtěl být stejný jako mnozí z jeho předchůdců. Mohl se jednoduše chtít přiblížit prostým věřícím.

Po skončení mše se nový biskup Trauttmansdorff vypravil do své rezidence, znovu v doprovodu. Na náměstí již čekaly dvě komanie³³⁰ vojska, které mu prokázaly čest. Nejvýznamnější vojáky pozval k obědu, k němuž byly přizvány i další nespecifikované osoby. Hned druhého dne odjel biskup do Chrasti.³³¹

---

³²⁷ *Tamtéž*, s. 29.

³²⁸ *Tamtéž*, s. 29.

³²⁹ *Tamtéž*, s. 29.

³³⁰ Kompanie je zastaralejší výraz pro dnešní rotu.

³³¹ SOKA HK, Děkaný úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha*, inv. č. 3, kn. č. 2, s. 29.

5 POROVNÁNÍ INTRONIZACÍ

5.1 DODRŽOVÁNÍ NÁLEŽITOSTÍ PŘI UVEDENÍ DO ÚŘADU

Intronizace hradeckých biskupů měly již od svých počátků určité náležitosti, které jsme v této práci sledovali. V první kapitole byl popsán ideální průběh uvedení biskupa do úřadu, avšak praxe byla u mnohých biskupů trochu odlišná. Nyní zrekapitulujeme průběh uvedení biskupa do úřadu s upozorněním na změny, které během jednotlivých intronizací nastaly.

Všechny hradecké biskupy v 17. a 18. století jmenoval panovník.³³² Vybíral nanejvýš vhodné kleriky, tudíž papež vždy dotyčného potvrdil. Pouze u Jana Bedřicha z Valdštejna zaznamenáváme několikaleté otálení s potvrzením. To bylo způsobeno Valdštejnovým nedostatečným kanonickým věkem, avšak papež mohl hned udělit dispens od nedostatku věku, on jej ale udělil až po dlouhých pěti letech. Je docela možné, že přihlížel k Valdštejnově zájmu o jeho benefícia a pasivitě v získání úřadu.

Dále musel vybraný klerik přijmout biskupské svěcení. Kromě Sobka a Trauttmansdorffa jej přijali všichni vybraní klerici (pokud jej již neměli) během tří měsíců³³³ od obdržení papežské konfirmační listiny. Ke konsekraci patří už od počátků Přísaha věrnosti Apoštolskému stolci a Vyznání víry. Bez nich by nemělo být možné přijmout biskupské svěcení, ale v jednom případě se to stalo. Před svěcením Sobka byl totiž velký spěch a na podepsání Vyznání i Přísahy se zapomnělo. To samozřejmě činilo Sobkovo postavení nelegitimním, a proto musel obojí ihned dodat.

Nyní se zaměříme na Vyznání víry. Jedna jeho část je v zásadě neměnná. Již první královéhradecký biskup Sobek vyznával víru stejným Credem jako dnešní biskupové. Jedná se o tzv. Tridentské vyznání, které vzniklo na jednáních Tridentského koncilu v reakci na reformaci a na vznik nových konfesí. Vyznáním víry se biskup zavazuje být věrný učení římskokatolické církve. Níže je uvedeno současné Credo v latině, v poznámkách pod čarou jsou vyznačeny odlišnosti Sobkova Creda,³³⁴ změny jsou minimální.

---

³³² Toto je mimochodem jedna z mála věcí, která se na biskupských intronizacích později změnila. V dnešní praxi již není možné, aby biskupa jmenovala hlava státu, protože podle kánonu 377 civilní autority toto právo nemají. Právo určit nového biskupa náleží pouze církvi.

³³³ Povinnost přijmout biskupské svěcení do tří měsíců od obdržení Apoštolského listu mají dnes klerici danou kánonom 379. Praxe v 17. a 18. století byla tedy stejná.

³³⁴ SOKA HK, Biskupský archiv, *Kopíář*, inv. č. 3, kn. č. 3, fol. 7r–8v.

Forma Professionis fidei

Ego ___ firma fide credo et profiteor omnia et singula quae continentur in Symbolo fidei,³³⁵ videlicet:

Credo in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem coeli et terrae, visibilium omnium et invisibilium et in unum Dominum Iesum Christum, Filium Dei unigenitum, et ex Patre natum ante omnia saecula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum non factum, consubstantialem Patri per quem omnia facta sunt, qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de coelis, et incarnatus est de Spiritu Sancto, ex Maria Virgine, et homo factus est; crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato, passus et sepultus est; et resurrexit tertia die secundum Scripturas, et ascendit in coelum, sedet³³⁶ ad dexteram Patris, et iterum venturus est cum gloria iudicare vivos et mortuos, cuius regni non erit finis; et in Spiritum Sanctum Dominum et vivificantem, qui ex Patre Filioque procedit; qui cum Patre et Filio simul adoratur et conglorificatur qui locutus est per Prophetas; et unam sanctam catholicam et apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum, et exspecto resurrectionem mortuorum, et vitam venturi saeculi. Amen.

Totéž Credo v češtině:

Já, ___ , věřím a s pevnou vírou vyznávám všechny jednotlivé pravdy, jež jsou obsaženy v následujícím textu vyznání víry:

Věřím v jednoho Boha, Otce všemohoucího, Stvořitele nebe i země, všeho viditelného i neviditelného. Věřím v jednoho Pána Ježíše Krista, jednorozeného Syna Božího, který se zrodil z Otce přede všemi věky; Bůh z Boha, Světlo ze Světla, pravý Bůh z pravého Boha, zrozený, nestvořený, jedné podstaty s Otcem: skrze něho všechno je stvořeno. On pro nás lidi a pro naši spásu sestoupil z nebe. Skrze Ducha svatého přijal tělo z Marie Panny a stal se člověkem. Byl za nás ukřižován, za dnů Poncia Piláta byl umučen a pohřben. Třetího dne vstal z mrtvých podle Písma. Vstoupil do nebe, sedí po pravici Otce. A znovu přijde, ve slávě, soudit živé i mrtvé a jeho království bude bez

---

³³⁵ V tomto místě je v Sobkově Credo vložená věta: *quo Sancta et Romana Ecclesia utitur.*

³³⁶ Původně tvar: *sederat.*

*konce. Věřím v Ducha svatého, Pána a dárce života, který z Otce i Syna vychází, s Otcem i Synem je zároveň uctíván a oslavován a mluvil ústy proroků. Věřím v jednu, svatou, všeobecnou, apoštolskou církev. Vyznávám jeden křest na odpuštění hříchů. Očekávám vzkříšení mrtvých a život budoucího věku. Amen.*³³⁷

V tomto místě již končí samotné neměnné Credo, ale Vyznání víry dále pokračuje. Současné Vyznání je obecnější, biskup se dále zavazuje k přijímání učení římského biskupa, či kolegia biskupů. Vyznání víry ze 17. století je ale velmi podrobné. Musíme si uvědomit, že výsadní postavení katolické církve bylo ohroženo protestantskými konfesemi, které vznikly v 16. století během reformace, tudíž začala panovat obava, aby se katoličtí biskupové neuchýlili k učení protestantských církví. Proto musel Sobek uznat vše, co deklaroval Tridentský koncil, především tedy: katolický ritus, sedm svátostí, přítomnost Krista v obou způsobách eucharistie, existenci očištné a odpustky zanechané v církvi Kristem. Jedná se o záležitosti, které právě odlišují katolickou církev od církví protestantských. Zmíněné stěžejní části jsou vyznačeny tučným písmem:

Transkripce Vyznání víry (část po neměnném Credo)

Apostolicas et Ecclesiasticas traditiones reliquas[que] eiusdem Ecclesiae observationes et constitutiones firmissime admitto et amplector: Item sacram Scripturam iuxta eum sensum, quem tenuit et tenet Sancta Mater Ecclesia, cuius est indicare de vero sensu et interpretatione vera Sacrum Scripturarum admitto: nec eam unquam nisi iuxta unanimum consensum Patrum accipiam et interpretabor.

*Profiteor quoq[ue] septem esse veri et proprie Sacramenta novae legis a Jesu Christo D[omi]no nostro instituta, atq[ue] ad salutem humani generis, licet non omnia singulis necessaria, scilicet **Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Poenitentiam, Extremam unctionem, Ordinem et Matrimonium**, illa[que] gratiam conferre, et ex his Baptismus, Confirmationem et Ordinem sine Sacrilegio iterari non posse.*

---

³³⁷ Český překlad latinského dokumentu Kongregace pro nauku víry „Professio fidei“ ze dne 1. července 1988 odsouhlasen 29. plenárním zasedáním České biskupské konference dne 27. ledna 1999. Český překlad schválen Kongregací pro nauku víry dne 6. května 2000.

Receptos quoq[ue] et approbatos Ecclesiae Catholicae ritus in supradictorum omnium Sacramentorum solemnibus administratione, recipio et admitto. Omnia et singula quae de peccato originali de justificatione in Sacro Sancta Tridentina Synodo definita et declarata fuerunt amplector et recipio.

*Profiteor pariter in missa offerri Deo verum et proprium propitiatorium Sacrificium pro vivis et defunctis, atque in Sanctissimo Eucharistiae Sacramento **essenere, realiter et substantialiter corpus et sanguinem una cum anima et Divinitate Domini nostri Jesu Christi fieri[que] conversionem totius substantiae vini in Sanguinem,** quam Conversionem Catholica Ecclesia transsubstantiationem appellat. Fateor etiam sub altera tantum specie totum atq[ue] integrum Christum verum[ue] Sacramentum sumi.*

*Constanter teneo **purgatorium** esse animas[que] ibi detentas fidelium suffragiis iuari. Similiter et sanctos una cum Christo regnantes, venerandos, atq[ue] invocandos esse, eosque orationes Deo pro nobis offerre, atq[ue] eorum reliquias esse venerandas. Firmissime assero imagines Christi et Dei parvae semper Virginis, nec non aliorum sanctorum habendas et retinendas esse atq[ue] eis debitum honorem et venerationem impartiendam.*

Indulgentiarum etiam potestatem a Christo in Ecclesia relictam fuisse illarumq[ue] usum Christiano populo maxime salutarem esse affirmo. Sanctam Catholicam et Apostolicam Romanam Ecclesiam omnium Ecclesiarum Matrem Magistram agnosco Romanoq[ue] Pontifici B[eati] Petri Apostolorum Principis successoris ac Jesu Christi Vicario veram obedientiam spondeo et iuro. Caetera etiam omnia a sacris Canonibus et oecumenicis Conciliis, ac praecipue a Sacrosancta Tridentina Synodo tradita definita et declarata indubitanter recipio, atq[ue] profiteor simulq[ue] contraria omnia atq[ue] haereses quascum[que] ab Ecclesia damnatas reiectas, et anathematizatas ego pariter damno reiicio et anathematizo. Hanc veram Catholicam fidem, extra quam nemo salvus esse potest, quam in praesenti sponte profiteor ac veraciter teneo, eandem integram et inviolatam usq[ue] ad extremum vitae Spiritum constantissime Deo adiuvante retinere et confiteri, atq[ue] a meis subditis vel illis, quorum cura ad me in munere meo spectabit teneri, doceri, et praedicari, quantum in me erit curaturum.

Ego idem _____ spondeo voveo ac viro, sic me Deus adiuvet, et haec Sancta Dei Evangelia.

Přísaha věrnosti Apoštolskému stolci je do značné míry obdobná Vyznání víry, také se jedná o závazek věrnosti katolické církvi. Sledujeme stejný rys jako u Vyznání víry: dnešní Přísaha je také o mnoho obecnější a v 17. a 18. století byl také kladen důraz na boj proti protestantským konfesím. Je dochovaná Přísaha biskupa Sobka³³⁸ a Josefa Mitrovice,³³⁹ které jsou totožné, tudíž tuto podobu Přísahy zcela jistě skládali biskupové v 17. a 1. pol. 18.st., s největší pravděpodobností po celé 18. století. Biskup se v přísaze zavazuje k ochraně římsko-katolické církve, což zahrnuje i informování o případných vzpourách proti ní a dohlížení na schizmatiky a heretiky. Tyto části jsou v Přísaze vyznačeny tučným písmem:

Transkripce Přísahy věrnosti Apoštolskému stolci

Forma Iuramenti

Ego _____ electus Regino hradecensis ab hac hora inantea fidelis et obediens ero Beato Petro Apostolo Sanctae[ue] Romanae Ecclesiae et D[omi]no nostro, D[omi]no _____ suisq[ue] successoribus canonice intrantibus.

*Non ero in Consilio aut consensu vel facto ut vitam perdant aut membrum seu capiantur mala captione autineos violenter manus quomodolibet ingerantur vel invidae³⁴⁰ aliquae inferantur quouq[ue] quaestio³⁴¹ colore. Consilium vero quod mihi credituri sunt per se aut nuncios seu literas ad eorum damnum me sciente nemini pandam. **Papatum Romanum et regalia Sancti Petri adiutor eis ero ad retinendum et defendendum contra omnem hominem.** Legatum Apostolicae sedis in eundo et redeundo honorifice tractabo et in suis necessitatibus adiuvabo. Iura honores privilegia et auctoritatem Romnae Ecclesiae D[omi]ni nostri Papae et successorum praedictorum conservare, defendere, angere et promovere curabo.*

---

³³⁸ SOkA HK, Biskupský archiv, *Kopíář*, inv. č. 3, kn. č. 3, fol. 8v–10r.

³³⁹ SOkA HK, Biskupský archiv, přírůstek č. 2676 2014, Jan Josef Vratislav z Mitrovic, fas. 22, kart. 4, *Přísaha*.

³⁴⁰ Opraveno, původně: *invirae*. Jedná se o chybu písaře.

³⁴¹ Opraveno, původně: *quaesito*. Jedná se o chybu písaře.

Nec ero in consilio facto vel tractatu in quibus contra ipsum D[omi]num nostrum vel eandem Romanam Ecclesiam aliqua sinistra vel praeiudicialia Personae iuris honoris status et potestatis eorum machinentur, et si talia a quibusenque procurari novero vel tractari impediam hoc pro posse et quanto citius potero commode significabo eidem D[omi]no nostro, vel alteri per quem ad ipsius notitiam poterit pervenire:

*Regulas Sanctorum Patrum, Decreta ordinationes, sententias, dispositiones, reservationes, provisiones et mandata Apostolica totis viribus observabo, et **faciam ab aliis observari: Haereticos, Schismaticos et rebelles D[omi]no nostro et successoribus pro posse persequar et impugnabo.***

Vocatus ad synodum veniam nisi praepeditus fuero Canonica praepeditio: Apostolorum limina singulis quinque unisque personaliter, ac per me ipsum visitabo, et D[omi]no nostro et succesoribus praefatis rationem reddam de toto meo pastoralis officio deq[ue] rebus omnibus ad meae Ecclesiae statum ad cleri et papali disciplinam animarum deniq[ue] quae meae fidei creditae sunt salutem quois modo pertinentibus, et vicissim mandata apostolica humiliter recipiam, et quam diligentissime exequar:

Quod si legitimo impedimento detentus fuero, praefata omnia adimplebo per certum nuntium ad hoc speciale mandatum habentem de gremio capituli mei, aut alium in dignitate Ecclesiastica constitutum, seu alias personatum habentem aut his mihi deficientibus per dioecesanum sacerdotem et clero deficiente omnino per aliquem alium Presbyterum saecularem vel regularem spectatae probitatis ex religionis de supra dictis omnibus plene instructum. De huiusmodi autem impedimento docebo per legitimas probationes ad Sanctae Romanae Cardinalem proponentem in Congregatione Sacri Concilii Tridentini per supra dictum nuntium transmittendas possessiones vero ad mensam meam pertinentes non vendam nec donabo neq[ue] impiqorabo, nec de novo infeudabo, vel aliquomoho alienabo, etiam cum consensu Capituli Ecclesiae meae inconsulto Romano Pontifice et constitutionem super prohibitionem in vestiturarum bonorum iuris dictionarium.

Anno Domini _____ editam servabo, et si ad aliquas devenero poenas in quadam super hoc edita constitutione contentas, eo ipso incurrere volo, sic me Deus aduivet, et haec Sancta Dei Evangelia.

Biskup poté složil slib věrnosti i panovníkovi, což se nedělo přímo, nýbrž prostřednictvím krajských hejtmanů. U biskupa Talmberka, jako u jediného, nalézáme zmínku o skládání slibu u místodržících. Stále ale platí, že slib se neskládal přímo panovníkovi, ale prostřednictvím aparátu státní správy.

Se slibem věrnosti mělo být spojené uvedení biskupa do temporálií. V této záležitosti došlo k pochybení u biskupa Košínského. Biskup totiž ještě více než rok po svém prvním příjezdu do Hradce Králové nebyl uveden do temporálií, tudíž jeho moc nad materiálními záležitostmi diecéze nebyla legitimní. Byl to opravdu závažný problém, do kterého musel zasáhnout i nejvyšší zemský sudí.

Biskup tedy musel vykonat celkem tři závazky, poté již byl uveden do temporálií a mohl přijet do Hradce Králové, kde proběhlo uvedení do spirituálií, tj. do duchovních záležitostí diecéze. V této záležitosti nastala změna u biskupů Haje a Trauttmansdorffa, kteří vynechali přečtení papežské konfirmační buly a kteří se zasloužili o vymizení barokních církevních tradic při hradeckých intronizacích.

5.2 JÍZDA DO HRADCE KRÁLOVÉ

Až na výjimky se z pramenů nedozvídáme, odkud přijížděli biskupové do Hradce Králové. Lze ale předpokládat, že naprostá většina z nich přijížděla z Chrasti jako například Matouš Sobek nebo Heřman z Blümegen. *Švenda* nás informuje o příjezdu z jiného směru pouze v jednom případě, tím je příjezd biskupa Příchovského z Prahy.³⁴²

Důvod příjezdu z Chrasti byl prostý. Při založení diecéze vznikl velký spor o umístění biskupské rezidence, který se vyostřil natolik, že biskupové začali sídlit v Chrasti a do Hradce Králové jezdili pouze kvůli významným událostem a svátkům. Situace se změnila až na počátku 18. století zásluhou biskupů Tobiáše Beckera a Jana Adama Mitrovice, kteří nechali postavit důstojnou biskupskou rezidenci v bezprostřední blízkosti katedrály Svatého Ducha na dnešním Velkém náměstí v Hradci Králové. I poté se však projevovala velká tendence biskupů přebývat spíše v Chrasti.³⁴³

Příjezd biskupů do Hradce Králové směrem z Chrasti v zásadě potvrzuje i *Švenda*, od něhož se dozvídáme, kudy biskupové přijížděli k městu. Zmiňovány jsou

---

³⁴² František ŠVENDA, *Chtvrty Hliněný Obraz. Rozdíl II, Od Roku 1734 až do Roku 1762*, s. 137.

³⁴³ Problematiku biskupské rezidence podrobně rozebírá Jana CROŮ. Viz Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 63–64, 72–75.

tyto tři lokality: Nový Hradec Králové, Vysoká nad Labem a Plačice. Plačice neleží od Hradce Králové jižním směrem, a proto se tvrzení o příjezdu z Chrasti může zdát na první pohled nesmyslné, ale celá situace bude níže vysvětlena. Za pomoci map³⁴⁴ se můžeme pokusit rekonstruovat příjezd a průjezd městem až ke katedrále Svatého Ducha.

Pro cestu z Chrasti do Hradce Králové logicky předpokládáme jízdu přes Chrudim, Pardubice a Opatovice nad Labem, protože se jednalo o nejkratší cestu, která byla zároveň hlavní spojnici mezi zmíněnými významnými městy a měla by tedy být v dostatečně dobrém stavu pro jízdu kočáru s biskupem. Průjezd Chrudimí potvrzuje záznam o cestě Matouše Sobka, který právě v Chrudimi udělal zastávku.³⁴⁵

Na druhou stranu nalézáme i dvě zmínky o příjezdu od Nového Hradce Králové, které by naznačovaly jízdu přes Býšť. Ta by ovšem představovala nemalou zajižďku. Navíc by tato cesta byla o to nelogičtější, když víme, že z Nového Hradce Králové se pokračovalo k Plačicím. Tyto informace nás vedou k závěru, že tato zajižďka se volila v případech, kdy hlavní spojnice z Chrudimi do Hradce Králové byla neprůjezdná. S přihlédnutím ke skutečnosti, že cesta z Pardubic do Hradce Králové vedla v bezprostřední blízkosti Labe a mnohých rybníků a kanálů, je podmáčená (popřípadě i zaplavená) cesta nanejvýš pravděpodobná.

Celkově musíme při rekonstrukci cesty počítat s počasím, přírodními jevy a s tím souvisejícím stavem komunikací. Cesty jednotlivých biskupů se totiž určitě musely drobně lišit v závislosti na současném stavu, a i proto je pro nás kompletní rekonstrukce obtížná.

Zajímavé jsou zmínky o Plačicích, které tedy neleží na přímé cestě z Chrasti. V několika případech víme o uvítání biskupa právě u Plačic, odkud poté Hradečtí doprovázeli biskupa až do města. Zde musíme hledat ceremoniální podstatu tohoto aktu. V oblasti Plačic totiž vedla hranice městského obvodu, tudíž uvítací delegace v tomto místě byla velmi symbolická, v zásadě se jednalo o přijetí do města. Navíc tento téměř až obřad nebyl žádnou výjimkou, uvítací delegace v tomto místě máme doloženy i ze světského prostředí. Celá situace tedy vypadala tak, že biskup před městem odbočil z přímé cesty a zajel až do Plačic, aby se zúčastnil této ceremonie. Zdá se, že takto probíhaly příjezdy biskupů tradičně.

---

³⁴⁴ Historické mapy Hradce Králové jsou dostupné online na adrese: <http://www.hradeckralove.org/hradec-kralove/map-historicke-mapy> [10. 3. 2017].

³⁴⁵ Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 64.

Ovšem například u příjezdu Matouše Sobka, jehož příjezd máme detailně popsán, se scénář s Plačicemi nezdá až tak pravděpodobný. Zaprvé o Plačicích v jeho případě není zmínka a za druhé by jej tam v zásadě neměl kdo vítat, protože všichni čekali až v samotném městě. Je pravdou, že Sobek ve svých pokynech pro intronizaci uvítání před hranicemi města nepožadoval, navíc vzbudil tak silnou averzi u představitelů města, že by mu tuto čest nikdo asi ani prokázat nechtěl. Nemůžeme však vše spojovat jen s konfliktem Sobka a radních města a musíme brát v úvahu i fakt, že Matouš Sobek byl prvním královéhradeckým biskupem, tudíž se tradice a průběh intronizací v hradeckém prostředí teprve tvořily. U prvních biskupů tedy uvítání u Plačic proběhnout nemuselo.

Případ Jana Adama Mitrovice, jemuž početný zástup vyjel vstříc ne do Plačic, ale až do Vysoké nad Labem je onou výjimkou v průběhu příjezdů. S přihlédnutím k tomu, že v zástupu jela početná šlechta, je možné, že Mitrovic, také aristokratického původu, si tento doprovod předem „objednal“ u svých přátel. Mitrovic totiž svou intronizaci pojal na hradecké poměry velmi slavnostně.

Velmi zajímavé jsou také četné zmínky o jistém mostu před městem, k němuž biskupové dojeli. *Švenda* jej nijak blíže neurčuje. Tato nespécifičnost se stává jednoznačným důkazem, že se jednalo o jediný most dostatečně bytelný a reprezentativní pro vzácného hodnostáře. *Švenda* musel vědět, že všem bude jasné, který most myslel, aniž by ho určil jménem. Tento most spojoval dnešní Tylovo a Eliščino nábřeží. Během budování pevnosti v 2. pol. 18.st. nastaly změny a vznikl nový most,³⁴⁶ který byl vybudován přibližně na místě dnešního Pražského mostu.

Z dnešního pohledu by bylo logické, aby biskup překročil most a vstoupil do města Pražskou bránou, která stála v blízkosti nábřeží. To by ale během chvíle došel do katedrály Svatého Ducha. Na tomto místě musíme vzít znovu v úvahu dobové smýšlení. Příjezd biskupa byl slavnostní událostí, tudíž bylo žádoucí, aby biskup šel v procesí co nejdéle a všichni přítomní jej mohli vítat a vzdávat mu úctu. Všechny aspekty příjezdu byly nanejvýš symbolické a obřadní. A právě z těchto důvodů biskupové obcházeli celé město a vstupovali do něj až Mýtskou branou, která stála přesně na druhé straně města než katedrála.

Jak již bylo psáno výše, jednotlivé příjezdy se určitě lišily podle tehdejších okolností. Všichni biskupové ale dojeli na stejné místo, a to právě k Mýtské městské

---

³⁴⁶ SOKA HK, fond Archiv města Hradce Králové, *Plán pevnosti*, inv. č. 5041.

bráně, která stála v JV rohu dnešního Malého náměstí. Pokud se o příjezdu biskupa vědělo, byl u brány přivítán a symbolicky vpuštěn do města. Dále se mohl biskup odebrat do své rezidence, nebo rovnou do katedrály s případným uvítáním od jezuitů u kostela Nanebevzetí Panny Marie.

5.3 DEN KONÁNÍ INTRONIZACE V ZÁVISLOSTI NA PŘÍJEZDU DO MĚSTA

Srovnejme nyní intronizace z hlediska data uskutečnění, tedy za jak dlouho po příjezdu biskupa se uskutečnilo uvedení do úřadu v katedrále Svatého Ducha. Pouze tři biskupové měli intronizaci v den, kdy přijeli do Hradce Králové. Jedná se o Matouše Sobka, Bohumíra Kapouna a Tobiáše Beckera.

Téměř v polovině případů proběhla intronizace druhý den po příjezdu do města. Do této skupiny bychom zařadili i Košínského, u něhož byla situace trochu odlišná. Košínský totiž přijel do Hradce Králové v tichosti už v březnu, ale uvedení do úřadu uspořádal až v září, a to druhý den poté, co se vší slávou přijel. Trauttmansdorffa bychom do této skupiny mohli přiřadit pouze částečně, protože se intronizace sice měla konat druhý den po jeho příjezdu do města, ale vzhledem k tomu, že nestál o žádnou slávu, přijel nečekaně o den dřív, tudíž se intronizace konala dva dny po jeho příjezdu. Dva dny po příjezdu se konala i intronizace Leopolda Haje.

U dalších biskupů již nenacházíme žádnou pravidelnost. Arcova intronizace se konala za tři dny po příjezdu a Kaiserova dokonce za šest dní z toho důvodu, aby byla ve stejný den jako výročí posvěcení katedrály Svatého Ducha. Příchovský sice hned druhý den uspořádal hostinu, ale uvedení do spirituálií proběhlo až za další čtyři dny, tedy pět dní po příjezdu.

Za skutečností, proč se v den příjezdu konaly pouze tři intronizace z celkových 14 (nepočítáme Valdštejna, který do Hradce Králové vůbec nepříjel), nehledejme nic neobvyklého. Jak už to tak bývá, důvody byly zřejmě čistě praktické. Musíme si uvědomit, že většina biskupů byla v době své intronizace pokročilého věku a cesta do Hradce Králové s následným uvítáním od konšelů, jezuitů a mnohých dalších byla velmi náročná. Není tedy divu, že intronizace se zpravidla konala minimálně až druhý den, aby si biskup mohl odpočinout. Uvedení do úřadu v katedrále totiž od biskupa

vyžadovalo plné síly a soustředění a navíc biskup věděl, že s největší pravděpodobností bude sloužit pontifikální mši.³⁴⁷

Další důvodem pro uskutečnění intronizace až další den samozřejmě mohlo být i přání biskupa seznámit se nejdříve s cizím prostředím. Také je docela možné, že si chtěl se zástupci města a duchovenstva zopakovat průběh slavnosti a popřípadě udělit další pokyny.

5.4 PREFERENCE BISKUPŮ OHLEDNĚ MÍRY CEREMONÍ

Příjezd biskupa do města a jeho následná intronizace v katedrále Svatého Ducha byla událost, která přitahovala značnou pozornost. Všichni biskupové si toho byli vědomi, a proto si podle svých preferencí zvolili způsob, jakým chtěli být uvedeni do města. Nemálo z nich se rozhodlo pro příjezd v naprosté tichosti, ne-li v tajnosti. Někteří z nich se ale právě naopak rozhodli udělat ze svého uvedení do úřadu přímo honosnou slavnost.

Hned na začátku je třeba si ovšem uvědomit a zohlednit, že přání biskupa a skutečnost byly dvě rozdílné věci. Slavnost totiž tvořili lidé. A jestliže se pozvaní rozhodli nepřijít, nebylo jak slavnost uskutečnit. A naopak, biskup toužící přijet v tichosti nemohl zabránit Hradeckým, aby jej uvítali. V této záležitosti nám velmi napomáhá *Švenda*, který nás informuje o případech, kdy slavnosti probíhaly jinak, než si biskupové představovali.

U nemála biskupů víme o příjezdu v tajnosti, tudíž rozhodně nestáli o slavnostní uvítání. Jsou jimi například biskupové Arco, Blümegen, Trauttmansdorff a Příchovský. Hay zamýšlel také přijet v tichosti, ale radní byli o jeho příjezdu informováni, a proto mu vyjeli naproti přivítat ho. Zvláštní je případ Košínského, který do města přijel v tajnosti, ale teprve za půl roku uspořádal slavnostní vjezd.

Biskup toužící přijet do města bez okázalých slavností se ale zřejmě neurazil, když jej vybraní zástupci města nebo kléru uvítali krátkým pozdravením. Ba naopak byl s největší pravděpodobností potěšen vstřícností a úctou při příchodu do úplně cizího prostředí. Horší je opačná situace, kdy biskup toužil po slavnostní intronizaci a nedostalo se mu jí, nebo ne úplně. Toto je typické u prvních intronizací, kdy byl velmi

---

³⁴⁷ Pontifikální mši slouží nejvyšší přítomný klerik. Nemáme informace o tom, že by na některé z intronizací byl přítomný arcibiskup, tudíž pontifikální mši sloužili biskupové.

vyostřený vztah mezi radními a úřadem biskupa. Neochota konšelů účastnit se intronizací ale jen prohlubovala konflikt.

5.5 UVÍTÁNÍ BISKUPA

Biskup vstupující do města zpravidla obdržel několikeré přivítání: od radních města, hejtmanů, kapituly a od jezuitů. Dále mohly být přítomné další osoby (např. minorité, šlechta, ostatní duchovenstvo, ...). Na tomto místě je třeba zmínit, že se jedna z uvítacích řečí mohla odehrát ještě před příjezdem k Mýtské bráně. V případě Matouše Ferdinanda Sobka a Jana Adama z Mítrovic se jedná o uvítání u rozvalin kostela sv. Antonína.³⁴⁸ Sobka vítali oba dva hejtmani královéhradeckého kraje a Mítrovice duchovenstvo. V případě některých jiných biskupů se jedná o uvítání od zástupců městské rady nebo kapituly, kteří jim vyjeli naproti za hranice města.

Přivítání v Mýtské bráně bylo ale takřka jisté ve všech případech, když se o biskupově příjezdu vědělo. Po projití bránou do města byli biskupové přivítáni jezuiti, v mnohých případech právě před jezuitským kostelem. Poté již biskup kráčel do katedrály, aby byl intronizován. Samozřejmě se uvítání u jednotlivých biskupů liší. Například na uvítání Sobka zahráli jezuité divadlo ještě před vstupem do katedrály, nebo v případě Beckera se před vstupem do katedrály konala ještě uvítací hostina.

Věnujme nyní pozornost osobám, které biskupy vítaly. V první řadě se zaměříme na radní města. Jak již víme z první kapitoly, město mělo velmi negativní postoj k úřadu biskupa. V první řadě šlo o spor kompetencí a boj o moc. Není tedy překvapením, že se radní města nechtěli účastnit slavností, spojených s uvedením biskupů do úřadu. Na uvítání prvního královéhradeckého biskupa Sobka byl tento spor nanejvýš očividný.

Radní by se slavností nejspíše vůbec nezúčastnili, ale byli k tomu donuceni, a proto se rozhodli, že biskupa v den jeho uvedení do města a úřadu co možná nejvíce zneuctí. Téměř celý projev neúcty spočíval v záměrném nedodržení Sobkových pokynů pro intronizaci. Sobek si přál, aby chrastický děkan kráčel v procesí jako první z děkanů (čímž se měla vyzdvihnout důležitost Chrasti, tedy biskupovy rezidence), ale radní se zasloužili o to, aby právě naopak šel jako poslední z děkanů. Na první pohled se tato skutečnost nemusí zdát důležitá, musíme si ale uvědomit, že baroku vládly ceremonie a

---

³⁴⁸ Kostel sv. Antonína se i se špitálem nacházel mezi dnešním evangelickým kostelem a Malšovickým mostem. Během třicetileté války byl pobořen a začal se znovu budovat, avšak výstavba pevnosti v 2. pol. 18. st. způsobila jeho další zánik.

jejich symbolika. Stejně tak musíme přikládat velký význam odmítnutí radních nést nad biskupem baldachýn. Jednalo se o očividné odmítnutí projevit úctu a podřazenost.

Již před příjezdem do města se Sobek obával o průběh intronizace, právě proto předem sepsal pokyny. Již u Mýtské městské brány mu muselo být zcela jasné, že uvedení do úřadu neproběhne dle jeho představ, protože uvítací řeč před vstupem do města nechali radní pronést záměrně Sobkova nepříteli písaře Salandera. Městská rada byla skutečně zatvrzelá a ani nadcházející dny po slavnosti žádný z členů nepřivítal nového biskupa.

Na tomto místě je ale třeba zmínit, že chování radních bylo do značné míry způsobeno i osobními důvody. Sobek ještě před svou konfirmací vzbudil ve městě vlnu odporu kvůli své povýšenosti a bezohlednosti. Odvážíme se dokonce tvrdit, že Sobek z velké části konflikt způsobil sám svým chováním a je nemalým viníkem negativního postoje dalším biskupům. Začalo totiž panovat přesvědčení, že všichni biskupové budou stejní jako on a v zásadě potvrdil obavy radních o společném soužití.

Jan Bedřich z Valdštejna nebyl intronizován, ale můžeme se domnívat, že by radní města ke slavnosti neměli pozitivní postoj, protože se odmítli účastnit i jeho konsekrace, na níž byli pozváni. Taktéž u Talmberka nemáme žádné zmínky o účasti radních. V případě Kapouna můžeme přítomnost radních pouze předpokládat. Nemáme o jejich účasti žádné zmínky, ale biskup kráčel do katedrály pod baldachýnem, který zpravidla nesli právě radní.

Účast radních na intronizaci se na první pohled může zdát jako nedůležitý aspekt slavnosti, ale v průběhu intronizací zaznamenáváme znatelné změny právě od doby, kdy averze radních k úřadu biskupa začala utíchat. Celá situace se začala měnit s Tobiášem Beckerem. Samozřejmě na ní mělo vliv několik faktorů. V městské radě byla nová generace radních, kteří nezažili staré křivdy, a navíc jedním ze členů byl od roku 1700 jezuita,³⁴⁹ který jistě působil ve prospěch biskupa. Navíc Becker byl prvním královéhradeckým biskupem, který nepocházel ze šlechtické rodiny a nevzbuzoval tedy odpor povýšeným chováním, které bylo pro aristokraty často typické.

Spor radních města s biskupským úřadem pomalu ale jistě vyprchával a nacházela se společná řeč. A proto se i konšelé začali podílet na intronizacích. U dalších biskupů se tak setkáváme s případy, kdy radní měli nést nad biskupem do katedrály

---

³⁴⁹ Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 93–94.

baldachýn a cítili se poctěni, nikoliv uraženi, objednávali na biskupovu počest střelbu od městské pěchoty, nebo když měl nový pastýř přijet, jeli mu naproti, aby jej přivítali.

Už od založení královéhradeckého biskupství se o vřelé přivítání biskupa starali jezuité. Byli přítomní vždy a v případě Talmberka byli dokonce jediní, kdo jej vítal. Přivítání od jezuitů probíhalo zpravidla tak, že rektor královéhradecké koleje pronesl za přítomnosti ostatních jezuitů před kostelem Nanebevzetí Panny Marie uvítací řeč a po intronizaci v katedrále zahráli některým biskupům k jejich cti divadlo. Ohledně přítomnosti jezuitů vynikají intronizace bratrů z Mitrovic, protože se ke slavnosti nedostavili jen ti hradečtí. Jana Adama přijel osobně přivítat rektor jičínské koleje a na intronizaci Jana Josefa z Mitrovic byli dokonce pozváni rektoři jičínské a žirečské jezuitské koleje, ba co víc, přijížděli s biskupem do města.

Vítání biskupů se samozřejmě vždy účastnili i kanovníci, dokonce vyslali uvítacího zástupce vstříc přijíždějícímu Oldřichu Kaiserovi.

Jana Adama Mitrovic přivítal také kvardián minoritského kláštera. Je to ale případ ojedinělý. Když už minorité byli přítomni, pouze se účastnili slavnostního procesí ke katedrále.

Formou vítání je i přítomnost a účast v procesích. K výše zmíněným radním, hejtmanům, kanovníkům, jezuitům a minoritům tak musíme připočíst i ostatní duchovenstvo, například děkany. Ti se angažovali zvláště při intronizaci Heřmana Blümegena, když na prahu katedrály převzali od radních baldachýn a nesli jej nad biskupem až k oltáři. Dále mohla být přítomná šlechta, vojsko,³⁵⁰ měšťané, nebo i prostý lid.

5.6 HOSTÉ

V předchozí podkapitole jsme se důkladně zabývali uvítáním biskupů. Proto se zde tomuto tématu budeme věnovat pouze stručně, ale musíme jej na tomto místě zmínit, protože počet a druh hostů do jisté míry také přispívá k slavnostnímu charakteru intronizace. Velmi obecně se dá říct, že podle hostů se dají intronizace rozdělit do dvou kategorií. Do první kategorie by patřila naprostá většina biskupů. Jedná se o intronizace, u nichž byli přítomni kanovníci, jezuité, (někdy i minorité), světské duchovenstvo, radní města a popřípadě pár vzácných hostů. Intronizace tedy byla určena převážně pro

---

³⁵⁰ Díky budování pevnosti nabývalo vojsko ve městě stále většího významu a vojáci dokonce nahrazovali Hradecké v jejich úřadech.

řeholní a světské duchovenstvo římskokatolické církve a proběhla s úctou k biskupovi, nikoliv s přemírou honosného klanění nové vrchnosti.

Druhou kategorií jsou intronizace, kde kromě duchovenstva a konšelů byly přítomné i další osoby, zejména šlechta, měšťané, vojska a další nespecifikovaní hosté. Kromě původního účelu, tedy uvedení do úřadu, měly tyto instalace zajistit biskupům taktéž honosnou slavnost, při níž jim měla být až příliš projevovaná úcta a podřazenost. Jedná se o intronizace Matouše Sobka, Jana Adama Mitrovce a Františka Košínského. Přesná čísla počtů hostů nemáme, ale téměř s jistotou můžeme tvrdit, že nejvíce hostů měl Matouš Sobek. Pro zajímavost si je můžeme zopakovat: okolo 50 osob světského kléru z diecéze, jezuité z hradecké koleje, minorité z kláštera s kostelem sv. Anny, 200 jezdců Šporkova vojska, šlechtické jízdy hradeckého a chrudimského kraje, dva hejtmané královéhradeckého kraje, dva komisaři, rada města, čtyři rychtáři královských měst v diecézi, měšťané, zástupci cechů, bílé oblečené děti, zpěváci a četný prostý lid.

Typickým zdůrazněním slavnostního charakteru bylo vyzvánění zvonů, bubnování a pálení z děl, popřípadě střelba.

Samozřejmě rozdělení do těchto dvou kategorií je příliš obecné a nepřesné, ale jeho účelem je poukázat na stěžejní rozdíl, jímž je právě druh zúčastněných hostů, který vcelku i prozrazuje, jestli se jednalo o instalaci méně, či více slavnostní. Je očividné, že každá intronizace proběhla jinak a členění do kategorií je v zásadě neproveditelné, protože na slavnostech zkoumáme velké množství aspektů, přičemž některé z nich byly ovlivněny z vnějšího zásahu.³⁵¹ Například biskupové Blümegen a Trauttmansdorff by podle našeho kritéria byli zařazeni spíše do první kategorie, protože jejich hosté byli převážně z řad duchovenstva, avšak také jim byla prokázána vojenská čest (vojáci se neúčastnili uvítání, ani průvodu, pouze na náměstí vypálili z děl), což by patřilo spíše do kategorie druhé. Přísloušnou korunu by takovému dělení nasadil Příkladovský, jehož intronizace sice proběhla v opravdu úzkém kruhu duchovních, ale jezuitské divadlo³⁵² bylo ze všech snad nejvíce připravované a účastnilo se ho nemálo šlechticů, stejně jako následné hostiny.

---

³⁵¹ Za vnější zásah můžeme považovat například zrušení jezuitského řádu v roce 1773. Pro poslední čtyři biskupy v našem zkoumaném období tedy již nemohla být hrána tradiční divadla a nebyli uvítáni od početných jezuitů.

³⁵² Konalo se sice až po půl roce, ale bylo sevíčeno za účelem uctění a přivítání biskupa, a proto jej také zahrnujeme k událostem intronizace.

5.7 PROCESÍ A JEHO SLAVNOSTNÍ PRVKY

Skutečnost, že většina biskupů neměla velký počet hostů, by ještě neznamenal, že intronizace nebyly slavnostní. Ovšem dalším prvkem slavnostní intronizace byla procesí ke katedrále, která u nich také doložena nemáme. Ve skutečnosti je při intronizacích ve zkoumaném období doloženo pouze minimum slavnostních liturgických průvodů, což je vcelku překvapivé pro barokní církevní tradice.

Nejpočetnější procesí měl Sobek, kráčeli v něm všichni výše zmínění hosté kromě jezuitů, kteří již čekali na Velkém náměstí, aby biskupa přivítali divadlem. Je však třeba vzít v úvahu Sobkovy pokyny městu, kterými si veškerou slávu a obřadnost předem „objednal“. Těžko říci, jakého by se mu dostalo uvítání, kdyby duchovenstvo nedostalo pokyny a radní města nebyli nuceni jej uvítat.

Dalším početným procesím, avšak zdaleka ne tolik, bylo procesí Košínského, v němž kráčeli radní, měšťané, zástupci cechů, náboženská bratrstva, místní obyvatelé a četní hosté. Poslední početnější procesí měli Blümegen a Trauttmansdorff. V Blümegenově průvodu kráčeli duchovní, radní a hejtmani s krajskými úředníky a v Trauttmansdorffově průvodu kapitula, místní duchovenstvo, radní města a zástupci okolních měst.

Radní města zřejmě museli doprovázet také biskupy Kapouna, Adama Mitrovice a Kaisera, protože s jistotou kráčeli pod baldachýnem, který zpravidla měli nést právě radní. Baldachýn nad biskupem byl další tradiční slavnostní prvek při biskupské intronizaci, který nechyběl v žádném z procesí kromě Trauttmansdorffova. Švenda při popisu této intronizace mohl baldachýn vynechat, ale vzhledem k jeho pečlivosti při opakování dané informace u všech zmíněných biskupů a vzhledem k povědomí o Trauttmandorffově odmítavém postoji ke slavnostem, si můžeme být téměř jisti vynecháním tohoto slavnostního prvku z jeho průvodu.

U biskupů Příchovského a Haje se procesí ani konat nemohlo, protože oba dva biskupové přijeli vozem přímo ke katedrále. U Haje to mohl být do značné míry i záměr vzhledem k tomu, že víme o jeho původním přání přijet v tajnosti.

V souvislosti s procesím a baldachýnem je nutná i zmínka o vítězné bráně, která byla dalším slavnostním prvkem průvodu. Vítěznými branami prošli pouze dva biskupové, a to Sobek a Blümegen. V obou případech byla první slavobrána vztyčena u hřbitova vedle katedrály a druhá pak před vstupem do samotné katedrály.

5.8 LITURGICKÉ ROUCHO

Věnujme se nyní krátce samotnému biskupovi a jeho slavnostnímu rouchu. V pramenech se u většiny biskupů o liturgickém rouchu nedozvídáme nic, ale můžeme předpokládat, že byli oděni do pontifikálního oděvu stejně jako biskupové Sobek, Adam Mitrovic, Košínský, Kaiser, Blümegen a Trauttmansdorff. Nemůžeme si však být jisti, že biskup na sobě skutečně měl všechny části oděvu, příkladem budiž Sobkův oděv, o němž máme jako o jednom ze tří více informací.

Sobek se oblékal na dvou místech, u mostu a u městské brány. Před symbolickým překročením mostu oblékl cappi, rochetu, mozetu, pektorál a další části oděvu oblékl až u městské brány. Důvod, proč se biskup neoblékl najednou, byl jako vždy zcela praktický. Musíme brát v úvahu, že Sobkova intronizace se konala 29. července, tudíž Hradec Králové musel být sužován vysokými teplotami. Sobka čekala pomalá cesta pěšky v průvodu od mostu, k bývalému kostelu sv. Antonína a skrz Mýtskou bránu až ke katedrále. Navíc měl cestou přijmout četná přivítání a shlédnout divadlo od jezuitů. Vstup do města Mýtskou branou byl při intronizacích opravdu symbolický a Sobek zřejmě chtěl do města vstoupit se vši důstojností v pontifikálním oděvu, ale zároveň by celá cesta v něm byla náročná, a proto jej oblékl až těsně před branou.

Otázkou zůstává, co vše se minilo pod pojmem pontifikální oděv. Sobek důkladně vyjmenoval části oděvu, které chtěl obléct, a to: cappi, rochetu, mozetu, pektorál, amikt, albu, cingulum, štólu, bílý pluviál, mitru, berlu a prsten. Je velmi zvláštní, že se ani slovem nezminil o pontifikálních stěvících nebo rukavicích. Rukavice mohl vynechat kvůli horkým letním dnům, ale případ stěvíců zůstává záhadou. Možným vysvětlením by mohlo být, že si je vzal s sebou z Chrasti, ale to se nezdá být pravděpodobné, vzhledem k faktu, že paramenta byla nově vyrobena pro jeho intronizaci.³⁵³

Zajímavým jevem bylo převlékání během intronizace, které je zaznamenáno u dvou biskupů. Víme, že Blümegen do katedrály vkročil v pontifikálním oděvu, ale poté se zpět do své rezidence vracel již pouze v rochetě, plášti a biretu. Také Trauttmansdorff vyšel ze své rezidence do katedrály v pontifikálním oděvu, ale během intronizace se převlékl a samotnou mši sloužil již v běžném mešním rouchu, což se dá považovat za jeden z mnoha projevů jeho odmítavého postoje ke slavnostnímu charakteru instalace.

---

³⁵³ Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové*, s. 62.

5.9 PRŮBĚH V KATEDRÁLE

O průběhu v katedrále máme velmi málo informací, pokud pomineme Sobkovu intronizaci, kterou literatura popisuje velmi podrobně. Důvodem je skutečnost, že narativní prameny nevěnují přílišnou pozornost obřadu uvedení do spirituálií, a proto je pro nás velmi obtížné určit s jistotou veškeré náležitosti a vyhledat příslušné diplomatické prameny (za předpokladu, že vůbec existují).

Víme, že o průběhu uvedení do spirituálií prvního biskupa Sobka byl sepsán protokol notářem. U dalších biskupů žádnou zmínkou o protokolu nenacházíme, pouze u Hayovy intronizace měli být přítomní konzistoriální a snad také kuriální úředníci. Zdá se logické, aby všechna uvedení do úřadu byla zaznamenána, avšak s hledáním protokolů narážíme na překážky.

Prvním problémem je otázka, kdo byl původce protokolu. První intronizaci nemohla zaznamenávat konzistoř, protože ještě neexistovala, a je otázkou za jak dlouho a jestli vůbec se tohoto úkolu chopila. Ve *fondu Biskupské konzistoře* tyto protokoly nenacházíme. Nabízí se mnoho možných vysvětlení. S přihlédnutím ke stavu dalších zkoumaných fondů by bylo vcelku pravděpodobné, že protokoly byly zničeny. Přesto se nám zdá nepravděpodobné, aby se nedochoval ani jediný. Měli bychom ale vzít v úvahu i možnost, že v počátcích biskupství se protokoly nemusely vést poctivě. Protokoly se ale mohou také nacházet v dosud nepřístupné části *fondu Biskupské konzistoře*, nebo mohou být zkrátka „zapadnuté“ v desítkách a desítkách běžných metrů archivního materiálu tohoto fondu.

Průběh Sobkova uvedení do spirituálií máme však detailně popsán a předpokládáme, že pro barokní biskupy zůstávala praxe neměnná. O zásadních změnách by se narativní prameny jistě zmínily.

Ceremonie v katedrále začínala mší, kterou sloužil biskup. Mohl ji ale sloužit i jiný vybraný klerik. Nejdůležitějším prvkem intronizace bylo přečtení papežské konfirmační buly, čímž se prokazoval biskupův nárok na stolec, a následná přísaha věrnosti kleriků novému biskupovi, která se stvrдила políbením biskupova prstenu, či ruky. Buly nahlas předčítali komisaři, ale u biskupa Blümegeha se setkáváme i s tím, že bulu četl konzistoriální úředník. U biskupů Haje a Trauttmansdorffa bylo přečtení buly záměrně vynecháno, čímž dali najevo, že pro ně autorita papeže není důležitá. Oba se

považovali především za služebníky osvícenského státu a jeho reformního panovníka Josefa II., jehož přesvědčením bylo, že císař nemá církev pouze bránit, ale také řídit.³⁵⁴

Poté následovala pontifikální mše, kterou sloužil nejvyšší přítomný klerik (tj. biskup, protože nemáme doklady o přítomnosti pražského arcibiskupa). Biskup na závěr udělil požehnání a mohl také zapět *Te deum laudamus*.

5.10 JEZUITSKÉ DIVADLO

V den intronizace, či v jiný den, se konala tradiční jezuitská divadla k uctění biskupa. Ačkoliv bylo divadlo při intronizacích skoro až samozřejmostí, neuskutečnilo se ve všech případech. Samozřejmě musíme počítat se zrušením jezuitského řádu v roce 1773, což znamená, že poslední čtyři biskupové ve zkoumaném období (Kaiser, Arco, Hay, Trauttmansdorff) divadlo ani mít nemohli. To nemohl také Valdštejn, protože do Hradce Králové vůbec nepřišel a jeho intronizace se tedy nikdy nekonala.

O divadle pro Jana Adama Mitrovice nemáme žádnou zmínku, což se jeví velmi zvláštní. Víme totiž, že Jan Adam měl velice slavnostní intronizaci, při níž samozřejmě byli přítomní jezuité z Hradecké koleje. A co víc, dokonce i rektor Jičínské jezuitské koleje. Zdá se tedy velmi nepravděpodobné, že by při takové angažovanosti jezuitů divadlo neproběhlo, avšak neinformuje nás o něm literatura, ani dochované prameny.

Nyní se již zaměříme na uskutečněná divadla. Jezuitské divadlo v Hradci Králové bylo na velmi vysoké úrovni. Jezuité se uměli skvěle přizpůsobit současnosti i místním podmínkám, a proto byly hry psány s ohledem na to, kde a pro koho byly hrány.³⁵⁵ V Hradeckém prostředí zcela převládaly alegorie, tedy připodobnění biskupa ke konkrétnímu světci, a to jeho jmenovci. Alegorie byly často používány z toho důvodu, aby byla hra pro diváka smyslově pochopitelnější.³⁵⁶

Divadlo se konalo v den intronizace, nebo se určilo speciálně jiné datum. Například pro předvedení hry pro biskupa Talmberka o Františku Xaverském byl záměrně zvolen 3. prosinec, tedy den Františka Xaverského. Co se týče místa konání, pro Sobka se postavilo pódium na Velkém náměstí přímo před katedrálou Svatého

---

³⁵⁴ Více o postojích Josefa II. ohledně křesťanství viz Eduard WINTER, *Josefinismus*, Praha 1945, s. 82–112.

³⁵⁵ Jaroslav MIKAN, *Jezuitské divadlo*, s. 9–10.

³⁵⁶ Petr POLEHLA, *Jezuitské divadlo ve službě zbožnosti a vzdělanosti*, Červený Kostelec 2011, s. 114.

Ducha, nebo se divadlo mohlo konat také uvnitř: pro Blümegena v jídelní místnosti v biskupské rezidenci a pro Příchovského v jezuitské škole.³⁵⁷

Divadlo hrané uvnitř poskytovalo určité výhody. Samozřejmě se tím zajistilo, aby se zúčastnili pouze vybraní hosté. Mohla se totiž zakrýt všechna okna v místnosti, čímž se umocnil efekt umělého světla, které používali i hradečtí jezuité. Celkově byla technika, tak jako samotní herci i hra, velmi chválena. Právě biskup Příchovský, pro něhož se hrálo za umělého osvětlení, dával často během představení znamením najevo svou spokojenost. Velké nadšení projeвили i biskupové Sobek a Kapoun. Sobek dal žákům tři dny volna na odpočinek (musíme si uvědomit, že divadlo mohlo trvat i několik hodin a bylo pro herce velmi náročné) a Kapoun věnoval jezuitské koleji 150 zlatých.

Ohlas si získávalo divadlo i u všech ostatních diváků. Všichni si jej nadmíru pochvalovali a v případě hry pro biskupa Blümegena byl ohlas tak veliký, že se hra pro obrovský zájem dokonce i opakovala.

Nemáme žádnou zmínku o nespokojenosti biskupa s předvedenou hrou a účel představení, tedy uctít nového duchovního otce, byl vždy splněn. Nejvíce ohlasu měla zřejmě divadla, v nichž byl biskup přirovnán ke konkrétnímu světcí. Pro přehled jednotlivých připodobnění názvy her níže zopakujeme. Předtím se však zmíníme o zvláštnosti divadla pro Morice Saského.

Hra pro Morice Saského vybočuje z řady proběhlých divadel. Neproběhlo totiž na uvítanou při intronizaci, nýbrž až na rozloučenou. Na první pohled by se mohlo zdát, že Saský musel vykonat spoustu záslužných činů ohledně řízení diecéze a získal si tím tedy velkou oblibu a váženost. Se znalostí dějinného kontextu ale víme, že pravda je zcela jinde. Saský byl typickým představitelem „biskupa cizince“, který se s jemu svěřenou diecézí nikdy nesžil. Svoji pozornost obracel ke svým majetkům v zahraničí a v sídelním městě takřka vůbec nepobýval. Zůstává nám tedy záhadou, proč jezuité vynaložili tolik úsilí a energie k secvičení divadla pro biskupa, jehož téměř neznali a který zanedbával své povinnosti.

---

³⁵⁷ Škola stála hned vedle jezuitské koleje na Velkém náměstí.

Jezuitská divadla

	Děj	Datum
Sobek	Zasnoubení upřímné víry	29.7.1665
Valdštejn	---	---
Talmberk	Biskup byl připodobněn ke sv. Františku Xaverskému a byly mu obětovány: klobouk, hůl a Xaveriánská lahvice.	3.12.1676
Kapoun	Biskup dostal povolení vstoupit do katedrály.	31.8.1699
Becker	Příběh Tobiáše a jeho strážného anděla Rafaela. Rafael byl představen jako dobrý duch nad královéhradeckou diecézí, který uváděl nového biskupa na stolicí.	27.5.1702
Adam Mitrovic	---	---
Košínský	Svatý Václav, následovník Davidův, na trůn český povýšený	29. 9. 1722
Saský	Poledne v ranní záři	9.9.1733
Josef Mitrovic	Gloriosi Patriarchae Jacob filius accrescens Joseph, meritis et gratia in Aegypti solo ad gloriae fastigium sublimatus. Ve vedlejší linii byl oslavován Mitrovicův rod.	7.6.1734
Příchovský	Metoděj, zakladatel křesťanství v Čechách; Antonín Petr, rozmnožitel víry a založení prvního českého kostela v Hradci	17.9.1754
Blümegen	Neznámý název i děj	16.8.1764
Kaiser	---	---
Arco	---	---
Hay	---	---
Trauttmansdorff	---	---

5.11 OSTATNÍ PRVKY SLAVNOSTÍ

Co se týče výzdoby města a katedrály, více informace máme jen ohledně Sobkovy intronizace. Městská brána, celá cesta od ní až ke katedrále i samotná katedrála byly ozdobeny zelenými stromky. V katedrále se ohledně výzdoby nejvíc dbalo na hlavní oltář a bylo důkladně uklizeno. Speciálním Sobkovým přáním pak byl koberec a křeslo na opření, aby mohl pohodlně pokleknout. Můžeme si představit, že i při dalších instalacích byla katedrála ozdobená zelenými stromky. Dále už víme pouze o novém biskupském trůnu, který radní pořídili pro Trauttmansdorffovo uvedení do úřadu.

Biskup uvedený do úřadu vystoupil z katedrály a odebral se do své rezidence. V mnoha případech však slavnost dále pokračovala hostinou. Tu největší uspořádal zřejmě Sobek, kam bylo pozváno takové množství hostů, že byli rozděleni do třech domů. Ke slavnostní tabuli pozvali vážené hosty i biskupové Kapoun, Jan Adam, Jan Josef, Příchovský (v den divadla), Trauttmansdorff. Taktéž Košínský, přičemž se jednalo už o druhou hostinu, protože den předtím jej před samotným příjezdem do města uctila obědem šlechta. I Beckerova hostina se konala před intronizací, ale také ji neuspořádal on, nýbrž na ni byl pozván od radních, kteří na ní také jako jediní byli s ním.

Oslavy mohly pokračovat až do noci. Na Sobkovu počest jezuité osvětili večer vrchní patro koleje, na počest Košínského se konal ohňostroj.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo rekonstruovat královéhradecké biskupské intronizace v 17. a 18. století a vysledovat případné změny i s příčinami v jejich tradičním průběhu. Zabývali jsme se obdobím ode dne jmenování biskupa až po jeho intronizaci v katedrále Svatého Ducha. Uvedením do úřadu jsme podrobili zkoumání celkem u patnácti biskupů, přičemž v jednom případě instalace neproběhla.

Ačkoliv jsme byli při práci omezeni malou dochovaností pramenů, podařilo se nám upozorovat naležitosti a tradice biskupských instalací pro hradecké prostředí. Podmínky zakotvené v církevním právu se musely bezpodmínečně dodržovat. K pochybením sice v několika případech došlo, ale vše bylo neprodleně napraveno. Co se týče tradic, zkoumali jsme velké množství aspektů a ke každému jsme tedy museli přistupovat zvlášť.

Zvyky intronizací úzce souvisely se zúčastněnými hosty, a proto byla velká pozornost věnována osobám, které měly zásadní vliv na podobu uvedení biskupa do úřadu. Zde jednoznačně určujeme jezuity a radní města. První zmíněné jako pozitivní činitele, druhé jako zpočátku velmi negativní a poté taktéž jako pozitivní.

Jezuité byli již od dob prvního královéhradeckého biskupa samozřejmými účastníky instalace. Zajišťovali biskupům vřelé přivítání ve městě, většinou proneslo uvítací řeč několik zástupců řádu. Dále cvičili divadla, která se k přivítání a uctění nového biskupa hrávala při jeho intronizaci, či v jiný určený den. Pouze u Morice Saského nemůžeme s jistotou prokázat přítomnost jezuitů, protože narativní prameny o jeho intronizaci téměř nic nevyprávějí. Po zrušení jezuitského řádu v roce 1773 samozřejmě s účastí jezuitů také nepočítáme.

V práci byl kladen velký důraz na averzi radních města vůči úřadu biskupa. Na prvních intronizacích se tento konflikt projevoval velmi výrazně, pozorovali jsme opakované projevy neúcty, které měly snížit důstojnost biskupů. Bojkoty radních ale měly mnohem větší dopad, než pouhé zhoršení vzájemných vztahů. Panovalo totiž určité napětí, které celou slavnost doprovázelo negativní atmosférou.

Intronizace prvního biskupa Sobka je v tomto směru nanejvýš specifická, protože Sobek připravil okázalé „divadlo“, v němž hosté figurovali jako herci a hráli a mluvili podle scénáře, který sám sepsal. Snaha o krytí napětí byla důkladná, výsledek neuspokojivý. Toto napětí začalo mizet až kolem roku 1700 s novou generací v městské radě, pomalu přicházelo klidné soužití radních a biskupů. Se zlepšením vzájemných

vztahů pozorujeme i znatelnou změnu v intronizacích. Radní se přestali bouřit, tudíž se biskupové nemuseli obávat o nepříjemné situace během slavností. A co víc, radní se začali aktivně podílet na zajišťování ceremonií. Toto byl opravdu důležitý zlom, protože intronizace byly od této chvíle znatelně různorodější ohledně ceremonií a hostů. Byli přítomni měšťané, vojáci, světský klérus, minorité, šlechta atd. Právě zmínění se účastnili i u Sobka, ale jak již bylo výše psáno, bylo jim to přikázáno. Stejně tak provedení ceremonií.

Po vyprcháání této averze již sledujeme stále tytéž tradice až do konce éry barokních biskupů. Záleželo pouze na daném biskupovi, zda zvolil instalaci více či méně slavnostní v ohledu na dodržení veškerých tradic. Ačkoliv do značné míry záleželo i na přítomných osobách. S osvícenskými biskupy přišlo odmítání slavností a vynechání stěžejního prvku intronizace: přečtení papežské konfirmační buly. Z instalace se stalo pouze doslova uvedení do úřadu, ceremoniální prvky začaly mizet.

Jednotlivá uvedení do úřadu se nám podařilo vcelku podrobně popsat u většiny biskupů. U některých však nejsme schopni vybadat téměř nic, protože diplomatické prameny se nedochovaly a narativní mlčí. S nedochovaností pramenů jsme se potýkali během celé práce. Největší újmou našeho bádání je absence protokolů z intronizací. O samotném průběhu v katedrále tak máme k dispozici velmi málo informací.

Naše práce otevírá několik cest k dalšímu bádání. Jednou z nich by mohla být rekonstrukce intronizací královéhradeckých biskupů od počátku 19. století až do současnosti s využitím námi předložených poznatků ohledně královéhradeckých tradic. Biskupové Hay a Trauttmansdorff byli jakousi předzvěstí budoucího vývoje, ale bylo by jistě zajímavé sledovat postoj biskupů k intronizacím po odeznění myšlenek josefinismu a osvícenství. Badatel by mohl objevit zcela nové aspekty instalací, zejména ohledně zúčastněných osob a jejich vlivu na uvedení do úřadu.

Velmi přínosným by bylo i zmapování intronizací biskupů z dalších diecézí pro totéž období, či taktéž od založení tamějšího biskupství (tzn. od počátku tvoření místních tradic), a následná komparace poznatků. Náležitosti uvedení biskupů do úřadu by měly být totožné, nicméně tradice by se mohly lišit. Nebo naopak, mohlo by vyjít najevo, že instalace v jiných diecézích byly doprovázeny stejnými problémy.

Závěrem můžeme konstatovat, že ačkoliv jsme vysledovali aspekty společné pro všechna uvedení do úřadu, každá intronizace byla sama o sobě specifická. Každé uvedení do úřadu mělo totiž rozdílné podmínky. Ačkoliv první instalace byly

doprovázeny značnými obtížemi, postupem času se konflikt s radními města vyřešil a po roce 1700 probíhaly intronizace bez větších problémů.

SEZNAM PRAMENŮ

SOkA HK, Děkanství úřad a vikariátní úřad Hradec Králové, *Pamětní kniha děkanství II (biskupství)*, inv. č. 3, kn. č. 2.

SOkA HK, Archiv města Hradce Králové, *Plán pevnosti*, inv. č. 5041.

SOkA HK, Varia, *Jezuitské letopisy Královéhradecké*, krab. 5. Opis.

SOkA HK, Biskupská konzistoř Hradec Králové, *Oznámení o jmenování Václava Františka Karla Košínského z Košína královéhradeckým biskupem*, inv. č. 1024, kart. 26.

SOkA HK, Biskupská konzistoř, *Biskupská konzistoř oznamuje jmenování Antonína Petra Příchovského z Příchovic královéhradeckým biskupem*, inv. č. 1026, kart. 26.

SOkA HK, Biskupská konzistoř Hradec Králové, *Kapitulní kancelář oznamuje jmenování Jana Ondřeje Kaisera z Kaisernu královéhradeckým biskupem*, inv. č. 1029, kart. 26.

SOkA HK, Biskupský archiv, *M. F. Sobek z B. podává zprávu pap. nunciovi do Vídně o pokrocích při zřizování královéhradeckého biskupství*, inv. č. 24, kart. 1.

SOkA HK, Biskupský archiv, *Kopíř a registrum biskupů Matyáše Sobka z Bilenberka, Jana Fridricha z Valdštejna, Václava Františka Košínského z Košína*, inv. č. 3, kn. č. 3.

SOkA HK, Biskupský archiv, *První nařízení královéhradeckého biskupa, jaká mají být učiněna opatření při jeho introdukci do katedrálního kostela v Hradci Králové*, inv. č. 31, kart. 1.

SOkA HK, Biskupský archiv, *Matouš Ferdinand Sobek z Bilenberka děkuje Královéhradeckým za gratulaci a slibuje ve věci arcijáhna Zottinesa ponechat rozhodnutí panovníkovi*, inv. č. 37, kart. 1.

SOkA HK, Biskupský archiv, *Oznámení jmenování Jana Adama na biskupský stolec v HK*, fas. 1, kar. 1.

SOkA HK, Biskupský archiv, *Papež Innocenc XIII. potvrzuje Václava Františka Karla Košínského z Košína biskupem královéhradeckým*, inv. č. 172.

SOkA HK, Biskupský archiv, *Instalace, povýšení do stavu svobodných pánů a přísaha věrnosti*, inv. č. 183, kart. 9.

SOkA HK, Biskupský archiv, *Císař Karel VI. jmenuje Jana Josefa Vratislava z Mitrovic královéhradeckým biskupem*, inv. č. 219.

SOkA HK, Biskupský archiv, *Papež Klement XII. potvrzuje Jana Josefa Vratislava z Mitrovic královéhradeckým biskupem*, inv. č. 223.

SOkA HK, Biskupský archiv, přírůstek č. 2676 2014, Jan Josef Vratislav z Mitrovic, fas. 22, kart. 4, *Přísaha při svěcení Jana Josefa*.

SOkA HK, Biskupský archiv, *Opis císařského reskriptu Karla VI. z 27. 2. 1721 o slibu věrnosti Jana Josefa Vratislava z Mitrovic. Reskriptem z 18. 5. 1734 proto císař Karel VI. oznamuje, že nově jmenovaný královéhradecký biskup již není povinen skládat slib věrnosti*, inv. č. 226, kart. 11.

SOkA HK, Biskupský archiv, *Papež Klement XIII. potvrzuje Heřmana Hannibala Blümegena královéhradeckým biskupem*, inv. č. 426.

SOkA HK, Biskupský archiv, *Papež Pius VI. potvrzuje Jana Ondřeje Kaisera z Kaisern biskupem královéhradeckým*, inv. č. 1100.

SOkA HK, Biskupský archiv, *Dekret Česko-rakouské dvorské kanceláře o jmenování Josefa Adama hraběte z Arca, titulárního biskupa hippského, kanovníka kapituly v Pasově a generálního vikáře pasovského biskupství královéhradeckým biskupem*, inv. č. 1244, kart. 51.

SOkA HK, Biskupský archiv, *Papež Pius VI. potvrzuje Josefa Adama hraběte z Arca královéhradeckým biskupem*, inv. č. 1246, kart. 52. Soudobý neověřený opis.

SOkA HK, Biskupský archiv, *Dekret Česko-rakouské dvorské kanceláře o jmenování Jana Leopolda z Haje, komisaře pro náboženské záležitosti na Moravě a probošta kolegiátní kapituly v Mikulově, královéhradeckým biskupem*, inv. č. 1265.

BERGHAUER, Jan Tomáš Vojtěch, *Proto-martyr poenitentiae eiusque sigilli custos semper fideli divus Joannes Nepomucenus, S. metropolitanae ecclesiae Pragensis ad S. Vitum M., in regno Boemiae Canonicus*, Praha 1736. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=A9NXAAAACAAJ&pg=PA339&lpg=PA339&dq=JT.+Berghauer+Proto-Martyr&source=bl&ots=c2CN1bbd3_&sig=fEmb9TuyUm8Bp-XWnc_GWbdybmQ&hl=cs&sa=X&ved=0ahUKEwjE3NGS0uzRAhUJWRQKHfSB_YQ6AEILzAE#v=onepage&q=JT.%20Berghauer%20Proto-Martyr&f=false

von BIENENBERG, Carl Joseph Biener, *Dějiny města Hradce Králové II.*, Praha 1790.

ŠVENDA, František, *Třetj Měděný Obraz Hystorye Králowstwj Českého a Paměťj Města Králowé Hradce nad Labem: to gest: Něco bleyskagicý se Proměny a Přjhody w Obnowě Náboženstwj w Králowstwj Českém, skrze Vwedenj Biskupstwj a Duchowenstva. Rozdjl III., od roku 1665 až do roku 1680*, Hradec Králové 1811.

ŠVENDA, František, *Třetj Měděný Obraz Hystorye Králowstwj Českého a Paměťj Města Králowé Hradce nad Labem: to gest: Něco bleyskagicý se Proměny a Přjhody w Obnowě Náboženstwj w Králowstwj Českém, skrze Vwedenj Biskupstwj a Duchowenstva. Rozdjl IV., od roku 1681 až do roku 1705*, Hradec Králové 1812.

ŠVENDA, František, *Cžtwrtý Hliněný Obraz Hystorye Králowstwj Českého a Paměťj Města Králowé nad Labem: to gest: Proměny Králowstwj Českého, w Wognách a ztenčenj Města Pewnosti ohraženého w běhu věku 18. sto lety. Rozdjl II., od Roku 1734 až do roku 1762*, Hradec Králové 1814.

ŠVENDA, František, *Cžtwrtý Hliněný Obraz Hystorye Králowstwj Českého a Paměťj Města Králowé nad Labem: to gest: Proměny Králowstwj Českého, w Wognách a ztenčenj Města Pewnosti ohraženého w běhu věku 18. sto lety. Rozdjl IV., od roku 1780 až do roku 1790*, Hradec Králové 1817.

ŠVENDA, František, *Cžtwrtý Hliněný Obraz Hystorye Králowstwj Českého a Paměťj Města Králowé nad Labem: to gest: Proměny Králowstwj Českého, w Wognách a ztenčenj Města Pewnosti ohraženého w běhu věku 18. sto lety. Rozdjl IV., od roku 1791 až do roku 1800*, Hradec Králové 1818.

SEZNAM LITERATURY

BERGER, Rupert, *Liturgický slovník*, Praha 2008.

BLÁHOVÁ, Marie, *Historická chronologie*, Praha 2001.

BOKOVÁ, Hildegard – SPÁČILOVÁ, Libuše, *Stručný raně novohornoněmecký glosář k pramenům z českých zemí*, Olomouc 2003.

BRÜCKNER, Hugo, *Die Gründung des Bistums Königgrätz*, Königstein 1964.

BUBEN, Milan, *Encyklopedie českých a moravských sídelních biskupů*, Praha 2000.

CATALANO, Alessandro, *Zápas o svědomí: kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598-1667) a protireformace v Čechách*, Praha 2008.

CROŮ, Jana, *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*, Hradec Králové 2014.

FRANCEK, Jindřich – JAKL, Jan, *Biskupové královéhradečtí*, Hradec Králové 1990.

HAVLÍK, Jiří, *Jan Fridrich z Valdštejna: Arcibiskup a mecenáš doby baroka*, Praha 2016.

HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav, *Vademecum pomocných věd historických*, Jinočany 2002.

HOFMANN, Gustav, *Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy*, Praha 1984.

JANÁK, Jan – HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – DOBEŠ, Jan, *Dějiny správy v českých zemích od počátků po současnost*, Praha 2005.

KADLEC, Jaroslav, *Přehled českých církevních dějin 2*, Praha 1991.

Kodex kanonického práva, Praha 1994.

MAŠEK, Petr, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti, 1.díl*, Praha 2008.

MAŠEK, Petr, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti, 2. díl*, Praha 2010.

MIKAN, Jaroslav, *Jezuitské divadlo v Hradci Králové*, Hradec Králové 1939.

MIKAN, Jaroslav, *Vznik a počátky hradeckého biskupství*, Hradec Králové 1946.

MIKULKA, Jaromír, *Dějiny Hradce Králové II./1*, Hradec Králové 1994.

MIKULKA, Jaromír, *Dějiny Hradce Králové II./2*, Hradec Králové 1995.

Ottův slovník naučný nové doby: ilustrovaná encyklopaedie všeobecných vědomostí, Praha 1888–1909.

POLEHLA Petr, *Jezuitské divadlo ve službě zbožnosti a vzdělanosti*, Červený Kostelec 2011.

POLEHLA Petr (ed.), *Náboženské divadlo v raném novověku*, Ústí nad Orlicí 2011.

PRAŽÁK, Josef – NOVOTNÝ, František – SEDLÁČEK, Josef, *Latinsko-český slovník. A-K*, Praha 1955.

PRAŽÁK, Josef – NOVOTNÝ, František – SEDLÁČEK, Josef, *Latinsko-český slovník. L-Z*, Praha 1955.

SOLAŘ, Jeronym Jan, *Dějepis Hradce Králové nad Labem a biskupství hradeckého*, Praha 1870.

SVOBODA, Rudolf, *Typologie biskupů doby josefinismu pod žezlem habsbursko-lotrinské dynastie*, in: *Post tenebras spero lucem*, Praha 2009.

WINTER, Eduard, *Josefinismus a jeho dějiny*, Praha 1945.

von WURZBACH, Constantin, *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*, Vídeň 1864.

Internetové zdroje

www.bihk.cz

www.books.google.cz

www.boromeum.cz

www.dekanstvihk.cz

www.fotohistorie.cz

www.hrdeckralove.org/hradec-kralove/map-historicke-mapy

www.klasterbroumov.cz

www.starepohledy.cz

www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/doc_doc_index_it.htm

www.vokabular.ujc.cas.cz

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Tabulka s daty jmenování, confirmací a konsekrací

	Císařské jmenování	Papežské potvrzení	Biskupské svěcení
Sobek	24.12.1659	10.11.1664	15.3.1665
Valdštejn	16.8.1668	28.12.1673	4.3.1674
Talmberk	15.1.1676	19.10.1676	3.1.1677
Kapoun	29.9.1698	18.5.1699	28.6.1699
Becker	24.11.1701	3.4.1702	14.5.1702
Adam Mitrovic	12.11.1710	12.5.1711	14.6.1711
Košínský	9.1.1721	1.12.1721	8.2.1722
Saský	8.10.1731	?4.1732	1730
Josef Mitrovic	6.7.1733	18.12.1733	5.3.1734
Příchovský	18.10.1753	19.2.1754	19.11.1752
Blümegen	1763	9.4.1764	27.5.1764
Kaiser	2.5.1775	17.7.1775	13.4.1760
Arco	17.5.1776	10.7.1776	1764
Hay	29.7.1780	11.12.1780	11.3.1781
Trauttmansdorff	30.8.1794	1.6.1795	8.9.1795

Příloha č. 2: Tabulka s daty intronizací v porovnání s daty příjezdů do města

	Příjezd do Hradce Králové	Intronizace
Sobek	29.7.1665	29.7.1665
Valdštejn	-----	-----
Talmberk	23.10.1677	24.10.1677
Kapoun	31.8.1699	31.8.1699
Becker	27.5.1702	27.5.1702
Adam Mitrovic	7.9.1711	8.9.1711
Košínský	Březen 1722	28.9.1722
Saský	Listopad 1732	?
Josef Mitrovic	5.6.1734	6.6.1734
Příchovský	14.3.1754	19.3.1754
Blümegen	14.8.1764	15.8.1764
Kaiser	9.10.1775	15.10.1775
Arco	22.8.1776	25.8.1776
Hay	6.4.1781	8.4.1781
Trauttmansdorff	2.10.1795	4.10.1795

Příloha č. 3: Hosté z řad světského a řádového kléru

	Kanovníci	Jezuité	Minorité	Ostatní světský klérus
Sobek	✓	✓	✓	✓
Valdštejn	---	---	---	---
Talmberk		✓		
Kapoun	✓	✓		
Becker	✓	✓		
Adam Mitrovic	✓	✓	✓	✓
Košínský	✓	✓	✓	✓
Saský				
Josef Mitrovic		✓		✓
Příchovský	✓	✓		
Blümegen	✓	✓	✓	✓
Kaiser	✓	---		✓
Arco		---		
Hay	✓	---		
Trauttmansdorff	✓	---		✓

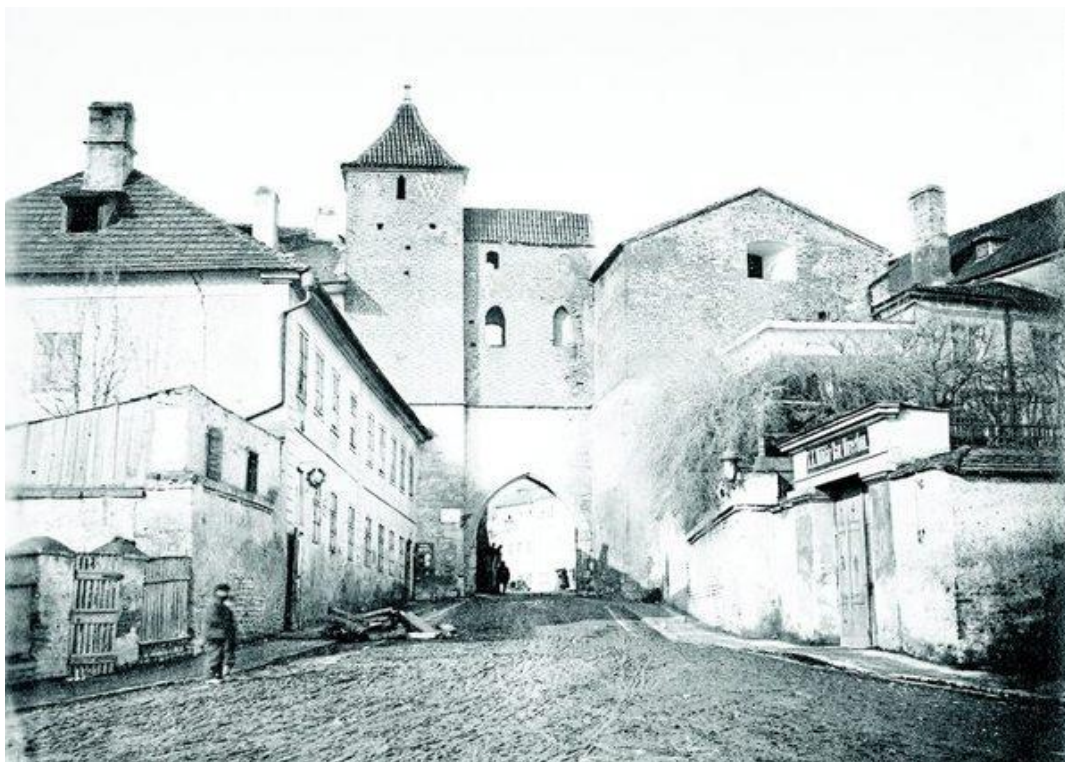
Příloha č. 4: Hosté ze světského prostředí

	Radní města	Hejtmani	Šlechta	Měšťané	Zástupci cechů	Vojsko
Sobek	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Valdštejn	---	---	---	---	---	---
Talmberk						
Kapoun	✓					
Becker	✓					
Adam Mitrovic	✓		✓	✓		✓
Košínský	✓		✓	✓	✓	✓
Saský						
Josef Mitrovic						
Příchovský						
Blümegen	✓	✓	✓			✓
Kaiser	✓			✓		✓
Arco						
Hay	✓					
Trauttmansdorff	✓					✓

Příloha č. 5: Vybrané slavnostní prvky intronizací

	Procesí	Baldachýn	Vítězná brána	Střelba	Bubny, zvony	Hostina	Divadlo
Sobek	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Valdštejn	---	---	---	---	---	---	---
Talmberk							✓
Kapoun	✓	✓				✓	✓
Becker						✓	✓
Adam Mitrovic	✓	✓		✓		✓	
Košínský	✓	✓		✓		✓	✓
Saský							---
Josef Mitrovic	---	---	---			✓	✓
Příchovský	---	---			✓	✓	✓
Blümegegn	✓		✓	✓	✓	✓	✓
Kaiser	✓	✓			✓		---
Arco							---
Hay	---	---					---
Trauttmansdorff	✓	---				✓	---

Příloha č. 6: Mýtská (Slezská) městská brána v 2. pol. 19. st. Mýtskou branou vstupovali biskupové do města.

Převzato z: <http://www.hrdeckralove.org/photo/mytska-slezska-brana> [27.3.2017]

Příloha č. 7: Katedrála Svatého Ducha na pohlednici z roku 1898

Převzato z:

http://www.fotohistorie.cz/Kralovehradecky/Hradec_Kralove/Hradec_Kralove/Hradec_Kralove_-_Velke_z/Default.aspx [27.3.2017]

Příloha č. 8: Pluviál a štóla zhotovené pro intronizaci prvního královéhradeckého biskupa Matouše Ferdinanda Sobka z Bilenberka

Převzato z: Jana CROŮ, *Královéhradečtí biskupové a jejich rezidence*, Hradec Králové 2014, s. 62.

Forma Juramenti.

ego Joannes Josephus Comes Wratislaw Electus Regni
=hradecensis ab hac hora in antea fidelis et obediens ero Beato
=Petro Sanctique Apostolica Romana Ecclesia ac Dno Nostro Do-
=mino Clementi Papae XII Suisque Successoribus Canonice inbran-
=ditibus, non ero in consilio aut consensu, vel facto, ut vitam per-
=dant aut membrum seu capiantur mala captione, aut in eos
=violenter manus quomodolibet ingerantur, vel injuria ali-
=qua inferantur quovis quavis colore, Consilium vero quod
=mibi creditur fieri per se aut mentibus seu liberis ad eorum
=dammum, me sciente nemini praadam, Romanum Regnum
=et Regalia Scti Petri adjutor eis erit ad retinendum et defen-
=dendum contra omnem hominem, Legatum Apostolicum deducen-
=do et redeundo honorifice tractabo et in suis neces-
=sitatibus adjurabo, Jura, Honores, privilegia, et
=auctoritatem Romanae Ecclesiae Dni Nri Papae et Successo-
=rum praedictorum conservare, defendere, augere, et pro-
=movere, curabo, nec ero in Consilio, facto, vel tractatu
=in quibus contra ipsum Dnum Nrum vel eandem Roma-
=nam Ecclesiam aliqua sinistra vel praedjudicialia persona
=Juris, honoris, Status et potestatis eorum machinen-
=tur, et si talia a quibusvis procurari novero
=vel tractari impediam hoc pro populo et quanto citius
=potero commode significabo eidem Domino Nostro
=vel alteri per quem ad ipsius notitiam poterit per-
=venire Regulas Sanctorum Patrum, Decreta,
=Ordinationes, Sententias, dispositiones, reservationes,

Provisiones & Mandata Aplica totis viribus observabo,
& faciam ab alijs observari, Hæreticos, Schismaticos, & re-
belles Dno Nro & Successoribus prædictis pro posse persequor
& impugnabo, vocatus ad Synodum veniam, mihi præsedens
fuerit Canonica prædicatione, Apostolicæ Censuræ Singu-
lis quadriennis personaliter ac per me ipsum visitabo &
Domino Nostro & Successoribus prædictis rationem reddam
de toto meo Pastoralis officio, deq; rebus omnibus ad mea
Ecclesie Statuta ad clerici & populi disciplinam, animarum
deniq; qua mea fidei commissa sunt salubrem quovismò-
do pertinentibus, & vicissim mandata Aplica prædicta
humiliter recipiam, & quam diligentissime exequer,
quodsi legitime impedimento detentus fuerit prædicta
omnia adimplere per certum nuntium ad hoc speciale
mandatum habentem de gremio Capituli mei, aut aliam
in dignitate Ecclesiastica constitutum seu alias persona-
dam habentem aut his mihi deficientibus per Diocæ-
sanum Sacerdotem & clero deficiente omnino per ali-
quem alium Presbyterum Sæcularem, vel Regularem
Speciale probitatis & religionis de Supra dictis omnibus
plene instructum, de hujusmodi autem impedimento Dou-
bo per legitimas probationes ad Sua Romana Ecclesie Cardi-
nalem proponendam in congregatione Sacri Conclij Tri-
dentini per Supra dictum nuntium transmittendas, possessiones
meas vero ad mensam meam pertinentes non vendam, neq; dona-
bo, neq; impignorabo, neq; de novo infeudabo, vel aliquo mō-
do alienabo etiam cum consensu Capituli Ecclesie mee in con-
-suetudo

Romano Pontifici Constabilitatem super prohibitione inves-
-titarum honorum Sandictionalium de Anno Dni Millesimo
Sexcentesimo vigesimo quinto editam servabo et si ad aliquam
alienationem devenero pvenas in quadam super hoc edita con-
-sultatione contentas cogno incurrere volo Si me Deus adju-
-vet et hoc sancta Dei Evangelia.

 Joannes Josephus Episcopus Regino-
-hradecensis

Ego Mauritius Dorotheus Carolus Archi Episcopus Libo-
-meriensis Dux Saxonie pp. Praepositus Vetero Getringensis, De-
-canus Illustris Ecclesie ad S. Gerionem. S. Metropolitanae
et Electoralis Ecclesie Colonensis Canonius Capitularis qua per
Bullam a Sanctissimo Dno Nro Domino Papa Clemente XII
sub quarto decimo kalendas Januarij anni praeterlapti 1733 edi-
-tam concessa ad hunc actum libera electione, electus commu-
-niter supra scriptum et subscriptum Juramentum ab Illus-
-trissimo et Reverendissimo Domino Joanne Josepha Comite
Vratislavi in Episcopum Regino-Gradecensem electo de-
-voto ad verbum in manibus meis emissum recipi, Prolo Notario
meo Apostolico et testibus ut infra adhibitis et presentibus
Libomerij in Residencia mea Episcopali die 4 Mensis
Martij 1734.

 Mauritius Archi Episcopus et Episcopus
Libomeriensis Dux Saxonie

 Episcopus Vratislaviensis
 Procomes ab Egle Episcopus Sarnovitiensis
supra Vratislaviensis

Převzato z: SOkA HK, Biskupský archiv, přírůstek č. 2676 2014, Jan Josef Vratislav z Mitrovic, fas. 22, kart. 4, Přísaha při svěcení Jana Josefa.